

137e jaargang - april 1968 - nr 4

de militaire spectator

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de
Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

KON. MIL. ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

de militaire spectator

4

JAARGANG 136

APRIL 1968

maandblad, waarin opgenomen
de officiële mededelingen van
de Koninklijke Landmacht en
de Koninklijke Luchtmacht

Uitgave van

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.

lid van de Nederlandse Organisatie
van Tijdschrift Uitgevers (NOTU)

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Den Haag - tel. (070) 18 23 55 - giro 4 47 15

Hoofredacteur:

H. A. Thoosen
Brigade-Generaal van de Generale Staf

Adjunct-hoofredacteur:

S. van der Pol
Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

Redactie:

H. Dieters
Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

L. P. van Oppen
Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Th. J. van der Schoot
Majoor der Infanterie (GSB)

ir. T. A. van Zanten
Kolonel van de Technische Staf

Abonnementsprijs: f 24,00 per jaar
buitenland: f 30,00 per jaar
losse nummers: f 2,25

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

NADRIK VERBODEN

INHOUD

Officiële mededelingen

150 Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders
Mededelingen van de Inspecteur der
Opleidingen

Redactioneel gedeelte

151 Europa en de NAVO

153 Nieuwe uitgave

154 Modernisering van de veldartillerie,
door mr. J. H. Carstens, W. P. Verspoor
en H. J. Appels, resp. Luitenant-Kolonel
en Majoor der Artillerie

158 Het Tactische Satelliet Communicatie
project, door ir. L. Barneveld Binkhuy-
sen, Luitenant-Kolonel van de Technische
Staf

162 Nieuwe uitgave

163 „Innere Führung“ in het Nederlandse
leger, door J. G. Westermann, Luite-
nant-Kolonel der Infanterie

172 Het militaire vliegtuig 60 jaar oud, door
ir. C. W. A. Oyens, Generall-Majoor van
de Koninklijke Luchtmacht b.d.

175 Woorden en begrippen. Enkele opmer-
kingen en aantekeningen over de Bel-
gische en de Nederlandse militaire ter-
minologie, door L. Verhoeff, Luitenant-
Kolonel van de Generale Staf, m.m.v.
R. Depoorter, Majoor der Infanterie,
Stafbrevethouder (België).

182 Nieuwe uitgave

183 China in de internationale politiek, door
C. J. M. van Hamond, Kapitein van de
Koninklijke Luchtmacht

190 Mening van anderen

191 Antwoord op mening van anderen

192 Vakpers

Bij de omslagfoto:

Veldartillerie met moderne middelen: een stuk 175 mm
kanon

Officiële mededelingen

van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

LaO 67067. Intrekking landmachtorders. Betreft bepaalde verruiming van toegelaten werkzaamheden voor militaire belangenverenigingen voor militairen beneden de rang van officier.

LaO 67058. Groot verlof en klein verlof in afwachting van groot verlof voor dienstplichtigen der Koninklijke Landmacht. Betreft de lichtingsploegen 1967-1 t/m 1967-3.

LaO 68001. Intrekking legerorders c.q. landmachtorders. In verband met het vervallen van de Ongevalwet 1921 en de Invaliditeitwet worden bepaalde leger- en landmachtorders ingetrokken.

LaO 68002. Keuring en herkeuring van burgerpersoneel. Intrekking van LaO 60049, code nr 53/30.

LaO 68003. Verspreiding geschriften. Bepalingen omtrent het verspreiden van geschriften in militaire inrichtingen.

LaO 68004. Regeling vervoer voor rijksrekening bij bijzondere omstandigheden voor militairen die om dienstredenen in het buitenland verkeren, alsmede voor uit het buitenland afkomstige militairen die in Nederland hun dienstplicht vervullen.

LaO 68005. Uitvoering van artikel 45 van de Wegenverkeerswet.

LaO 68006. Naamgeving gebouwen. In aanbouw zijnde gebouw in Gouda zal heten: Prins Willem-Alexanderkazerne.

LaMed 045-67. Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier.

LaMed 046-67. Bewegingsvrijheid met Goede Vrijdag, Pasen en Pinksteren 1968 voor in Nederland hun dienst verrichtende militairen.

LaMed 047-67. Opleiding sergeant-majoor materieel-beheerder bij het dienstvak der intendance.

LaMed 048-67. Overplaatsing van kapiteins (ritmeesters) en eerste luitenants naar het wapen der Koninklijke Marechaussee.

LaMed 049-67. Opleiding tot beroepsofficier.

LaMed 050-67. Vervoer via de Beneluxtunnel.

LaMed 052-67. Opheffing van het Beroepskeuze-adviescentrum.

LaMed 053-67. Korting op de tarieven van de N.V. Nederlandse Spoorwegen bij reizen niet voor rijksrekening.

Mededelingen van de Inspecteur der Opleidingen

Opgave van nieuwe voorschriften en wijzigingen*

5e Opgave van wijzigingen op VS 2-979. (Regeling met betrekking tot het Inrichten van het kennisonderzoek en het examen). De literatuuropgaven vermeld in de wapen/dienstvaktechnische bijlagen, zijn v.w.b. de Technische Dienst herzien.

VS 2-1001/1. Basisgetallen Munitie Opleidingscentra, Technische Specialisten. Hiermee is VS 2-1001/1, Algemeen, vervallen.

1e Opgave van wijzigingen op VS 2-1324, (3e druk), „Het onderhoud en de opslag van het materieel in mobilisatie-complexen en van het niet in gebruik zijnde materieel bij de gebruikende eenheden van de Koninklijke Landmacht”. De betreffende wijzigingen zijn van ondergeschikt belang.

VS 8-107. 4e druk. Frontchirurgie. De 3e druk is hiermee vervallen. In deze uitgave, die v.w.b. indeling en inhoud sterk afwijkt van de vorige druk, is Stanag 2068 „Emergency war surgery” verwerkt.

VR 17-1. Voorlopige gebruikshandleiding voor de lichte Radar voor Gevechtseveldbewaking (RASURA). Behalve de beschrijving en de bediening, worden in deze voorlopige richtlijn ook het 1e- en 2e-echelons-onderhoud van de RASURA behandeld.

9e Opgave van wijzigingen op VS 27-151. (Inkwartieringswet, Besluit en Beschikking). De bedragen van de schadeloosstelling die wordt toegekend voor de vordering van motorrijtuigen, zijn veranderd.

* Technische handleidingen en zuiver administratieve aangelegenheden niet opgenomen.

Adreswijzigingen

De aandacht wordt nogmaals erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg „De Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit *uitsluitend* kenbaar dienen te maken bij de commandant van het onderdeel, waarbij ze in onderhoud zijn gesteld. Derhalve niet *telefonisch* of schriftelijk bij de administratie van „De Militaire Spectator” of bij de Afdeling Personeelspubliciteit van het Ministerie van Defensie. De commandant van vorenbedoeld onderdeel zendt de voorgeschreven mutatie-opgave aan de Afdeling Centrale Personeelsdocumentatie van het M.v.D., waarna toezending aan het nieuwe adres volgt.

Europa en de NAVO

* * Bij een vorige beschouwing over het officiële Franse standpunt ten aanzien van een gezamenlijke Europese verdediging zijn de nadelen verbonden aan desintegratie uiteengezet.¹ Wij vinden het een gelukkig teken, dat andere Franse stemmen zich laten horen, die een dergelijk streven naar nationaal isolationisme veroordelen.

In zijn boek „Le défi Américain” trekt Jean Jacques Schreiber ten strijde tegen de zijns inziens ongerechtvaardigde Amerikaanse technologische voorsprong op Europa. Als kwalijk gevolg ziet hij onder meer, dat over 10 jaar de „captains of industry” in ons oude werelddeel zullen zijn vervangen door „managers” uit de nieuwe wereld. Ongetwijfeld bezit de Amerikaan een open oog voor de mogelijkheden de wetenschap en haar spoorwerk efficiënt praktisch toe te passen. Dit bedrijven van de wetenschap met primaire bate voor mens en maatschappij eist een uitgebreide „research” en een doordacht „management”.

Feiten en cijfers tonen aan dat Europa hierin achterblijft; de Verenigde Staten besteden 3,5% van het nationale produkt aan „research”, Nederland daarentegen 2%. Wat de praktische toepassing betreft: in Amerika zijn 65.000 computers in bedrijf, in de EEG-landen te zamen 9700, waarvan het merendeel Amerikaans.

Niet ten onrechte verwijt Schreiber de Europese elektronische industrie de eerste plaats op de automatiseringsmarkt aan Amerikaanse ondernemingen te hebben overgelaten. Ofschoon dit door de desbetreffende bedrijfsleidingen wordt ontkend, spreken de cijfers voor zich zelf en mag worden geconstateerd dat enkele, puur Amerikaanse, ondernemingen niet onverdienstelijk in Europa zijn geconsolideerd.

Toch mag dit geen reden vormen Europa een wetenschapsachterstand te verwijten. Wat zich hier openbaart zou een „management-kloof” kunnen worden genoemd.

In Europa mist men soms de durf, de speelsheid van geest en het initiatief om laboratoriumuitvindingen en wetenschapsvoordelen direct om te zetten in produktie van nuttige en bruikbare zaken. Dit vraagt kunde in het beheersen van de inge-

wikkelde problemen, verbonden aan het leiden van een efficiënt productieapparaat. Studies in de bedrijfskunde moeten daarom op hun waarde worden beproefd en met nieuwe impulsen worden geïntensiveerd.

De vorming van leiders — dus ook van officieren — behoort zich niet buiten de bedrijfs sfeer te plaatsen, theorie en praktijk dienen elkaar in evenwicht te houden.

Nu mag niet worden vergeten, dat het Amerikaanse voorbeeld inspirerend werkt en Amerikaans kapitaal welvaart in Europa brengt. Het laatste vraagt om blijvende binding met Amerika, het eerste vergt samenwerking in Europa. Een overdreven vlucht in eigen nationaliteit werkt hierbij remmend en veroorzaakt een versnippering van krachten, wat tot achterstand moet leiden.

In „Le Figaro” bepleit Raymond Aron een Europese samenwerking om de verhouding tussen de Europese munteenheden en de dollar te verbeteren, en in hetzelfde blad doet André François Poncet een rechtstreekse aanval op de stellingen van Generaal Ailleret. Men vraagt zich met hem af, welk een geloofwaardigheid een „force de frappe” als afschrikkingsmacht bezit tegenover het potentieel van de twee grote nucleaire machten. De creatie van deze „force” draagt bij tot de bestaande onzekerheid omtrent de inzet van kernwapens, hetgeen als een bate kan worden beschouwd.

Tegenover deze ene bate staan echter vele nadelen. De atoombremmel wordt meer zwevend dan zo hoog mogelijk. Dit is zeker geen verdienste, te meer indien men daarbij bedenkt, dat door de gelijktijdige terugtrekking van de Franse conventionele strijdkrachten en de vermindering van deze strijdkrachten door andere NAVO-landen de atoombremmel in een versnelde baissekoers wordt gedrukt.

Ook bij de tegenwoordig zo vaak verlangde „non-belligerentie” plaatsen wij een vraagteken. Kan een Europees land bij het uitbreken van een groot conflict terzijde blijven staan? De tegenwoordige en toekomstige machtsmiddelen zijn dermate ruimteverslindend, dat het niet betrok-

¹ *Mil. Spect.* 137(1968)(2)53;(3)101

ken geraken een uiterst riskante zaak is. Waarom de keuze dan niet tevoren bepaald, aangezien de Verenigde Staten de enige garantie voor de West-Europese vrijheid zijn.

Nu bevinden de V.S. zich in een psychologisch nadelige positie door het voortdurend verwikkeld zijn in regionale problemen. De vrije democratische wereld is nu eenmaal ontvankelijker voor evolutie dan de gesloten communistische landen. Een Vietnamconflict wordt Amerika te pas en te onpas verweten. De Sovjet-Unie handhaaft haar machtspositie in de satellietlanden door een stille doch ijzeren dwang. Sinds Hongarije heeft het geen machtswellust openlijk behoeven te tonen. Door geheime, snel uitgevoerde, uitgebreide wapenleveranties dwingt Rusland onafhankelijke landen in de Sovjet-ban en verovert op deze wijze sleutelposities, waarbij men niet schroomt tegen betaling strategische aanvalswapens te leveren die voor het betrokken land van geen enkel nut zijn. Wij kunnen het daarom wel eens zijn met Generaal Aillerets appreciatie, dat de bedreiging niet meer uit één richting komt, doch zijn het geenszins eens met zijn gevolgtrekkingen. Afdoende verdediging tegen een bedreiging uit meer richtingen wordt niet bevorderd door isolationisme, wel door verbondenheid: „L'union fait la force”.

De Russische penetratie in en rondom de Middellandse zee doet terecht vele waarschuwend stemmen verheffen, niet in het minst in Frankrijk. Het is een duidelijk teken van de toegenomen Russische strategische beweeglijkheid. Hoe belangrijk deze machtsuitbreiding op de zuidflank van Europa is moge worden aangetoond met het volgende.

— Egyptische strijdkrachten worden binnen een paar maanden tot 85% van de oorspronkelijke sterkte hersteld en gelijktijdig drastisch gemoderiseerd.

— De Jemenitische luchtmacht komt geheel in Russische handen; reeds onder het royalistische regime werd door de Russen bij Sanaa een strategische vliegbasis aangelegd.

— Aan de overzijde, op Afrikaans grondgebied, is Somaliland volgepompt met Russisch wapentuig en zg. militaire adviseurs.

— Algerije wordt in hoog tempo van moderne wapens voorzien, Russische oorlogsschepen varen voor de, door de Fransen vrijgegeven, vroegere NAVO-basis Mers-el-Kebir.

— Rusland dringt bij Egypte aan op forcering

van de opening van het Suez-kanaal; de republiek Zuid-Jemen en de Perzische golf moeten bereikbaar worden voor de Russische vloot. Voorwaarde: terugtrekking Israëliische troepen uit de Sinai-woestijn. Geen pottekijkers op de oostelijke oever!

— Syrië en Irak worden door wapenleveranties gesterkt in hun pro-Russische houding. (In deze twee landen bestaat overigens een verfijnd gestimuleerde aantrekkingskracht voor Frankrijk, in Syrië voornamelijk cultureel, in Irak in meer materialistische zin tot uiting komend door olieconcessies enerzijds en wapenleveranties anderzijds. Eenzelfde ontwikkeling begint zich in Koeweit en Saoedi-Arabië te manifesteren. Gezien de politieke situatie blijft het een interessante vraag of dit Franse initiatief in het Midden-Oosten als lofwaardig kan worden gekwalificeerd.)

— Gelijktijdig met de Sovjet-machtsopbouw rondom de Middellandse Zee wordt de Russische vlootsterkte in dit gebied aanmerkelijk opgevoerd.

Het is met de constatering van deze laatste maritieme dreiging eigenlijk treurig gesteld. Meer dan 7 jaar geleden werd de bouw van „Komar”-boten reeds gesignaleerd, 4 jaar geleden werden „Komar”- en „Osa”-boten waargenomen in twee Middellandse-Zeehavens. Bij de eerste spanningen rondom Cyprus voeren Russische kruisers, gewapend met zeeraketten, regelmatig door de Bosporus. Het bleef bij constateren. Het tot zinken brengen van een Israëliische jager was nodig om de gemoederen in beweging te brengen. Een achterstand van ten minste 7 jaren!

Een waarschuwing — ook voor de andere krijgsmachtsdelen — de ontwikkelingen nauwlettend te bewaken. Zo zullen bij de landmacht — behalve de tankvernieuwing — de ontwikkelingen bij de pantserinfanterievoertuigen en de pantserbestrijdingsmiddelen interessante perspectieven bieden. Bij de luchtmacht vragen de direct steunende vliegtuigtypen de nodige aandacht.

Niet alleen in het strategische vlak, doch ook op materieelgebied begint zich op alle fronten een bedreiging af te tekenen; ook in dit opzicht zal de behoefte aan een collectieve Europese inspanning — in Atlantisch verband — zich in steeds sterkere mate doen gevoelen.

Ondanks alle praktische noodzaken tot bondgenootschappelijke samenwerking blijkt het gedeeltelijk prijsgeven van de nationale onafhanke-

lijkheid steeds weer een beletsel te vormen tot volledige bereidheid. Doch is het sluiten van een bondgenootschap niet het prijsgeven van een deel van deze onafhankelijkheid om daarmee de pijlers, waarop onze maatschappij rust, te versterken? De bescherming van onze rechtsorde, individuele vrijheid en democratische verworvenheden is deze bundeling van krachten waard. Het geheel of gedeeltelijk onttrekken van nationale strijdkrachten aan het bondgenootschap houdt derhalve in: een zich onttrekken aan medezeggenschap over de strategie en de politieke

doeleinden, die beide in overleg met alle bondgenoten worden vastgesteld.

Een land, dat zich een dergelijke geste veroorlooft, tast in wezen de geloofwaardigheid van de Westerse strategie aan, een strategie, die met inspanning van alle betrokken landen gericht moet blijven op afschrikking én ontspanning.

Het is een tegenstrijdigheid in de tegenwoordige Westerse diplomatie dat de gestelde doelen zo dikwijls worden doorkruist door de aanbevolen middelen.

Nieuwe uitgave

Winston S. Churchill, door Randolph S. Churchill, dl 2 - Young statesman 1901-1914, 775 blz., geïll. Uitg.: William Heinemann Ltd, Londen, 1967. Prijs: 63 sh.

In deel 1 van zijn biografie¹ presenteerde de auteur het leven van Winston Churchill van zijn geboorte in 1874 tot zijn tweede poging voor Oldham als Tory lid van het parlement te worden.

Deel 2 brengt ons zijn levensgeschiedenis van dat laatste ogenblik tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Op 14 februari 1901 bezette Churchill zijn zetel in het Lagerhuis; hij was toen 26 jaar. Hij vond in deze carrière, die hem tot succes voerde, maar ook beschimpingen bracht, zijn evenwicht; sterk in zijn geloof in zichzelf werd hij het vastberaden en inspirerend symbool van een in moeilijkheden verkerende wereld.

Dit tweede deel geeft duidelijk het soms bedrieglijke en spannende van de drijfkracht weer, die hem zo lange tijd leidde. Hij voelde instinctief aan wat goed en verkeerd was, en hij werd door geen enkele overweging, die alleen op politieke ervaring en nergens anders op berustte, beïnvloed. Binnen het uur na het afleggen van zijn eed als parlements lid stemde hij, binnenskamers uiteraard, tegen de meesten van zijn partijleiders. Hij toonde snel een rebel van het zuiverste water te zijn. Wil men voorbeelden? Eens zei hij: „Als ik Boer was, zou ik met vreugde ten strijde trekken”. Een ander maal werden zijn woorden met gejuich door de oppo-

sitie begroet. Toen hij Unionist Free Trader was geworden, zette zijn eigen Conservative Association hem min of meer aan de dijk. Op 21 mei 1904 ging hij voor de Liberalen op de zetel van Randolph zitten, waarop deze was gaan staan toen hij, in 1885, de val van Gladstone toejuichte.

Eind 1905 was Churchill Undersecretary of State voor de koloniën. Zijn biograaf zegt dat hij als Parlements lid sprak als ware hij Undersecretary, als Undersecretary als ware hij lid van het Kabinet en als Kabinet lid als ware hij Prime Minister. Ook beperkte hij zijn activiteiten niet tot de politiek; in 1906 werd zijn „Life of Lord Randolph Churchill” gepubliceerd, dat snel werd erkend als een van de bijzondere biografieën in de Engelse taal.

In 1908 werd Churchill President of the Board of Trade in het Kabinet. Hij werd toen in Manchester verslagen, doch won in Dundee. Op 12 september van dat jaar trad hij in het huwelijk met Miss Clementine Hozer.

De volgende jaren brachten de staatsman via het Home Office naar de Admiralty. Zijn samenwerking met Lloyd George dateert uit die tijd. Zijn problemen waren de klassenstrijd, de Ierse kwestie, het vrouwenkiesrecht, het beleg in de Sidney Street, de onlusten in Wales en tenslotte de onvermijdelijke oorlog met Duitsland. Deze laatste catastrofe trof hem toen hij 40 jaar was.

Evenals bij het eerste deel vallen ook hier de vlekkeloze documentatie en bewonderenswaardige objectiviteit van de schrijver op, alsmede diens kunde, de lezer van het begin tot het eind van zijn biografie te boeien. v.H.

¹ Zie: *Mil. Spect.* 135(1966)(12)572.

Modernisering van de veldartillerie

mr. J. H. Carstens, W. P. Verspoor en H. J. Appels

resp. Luitenant-Kolonels en Majoor der Artillerie

Het onderwerp „de gemechaniseerde afdeling lichte veldartillerie” is onlangs in een aantal nummers van De Militaire Spectator aan de orde geweest. De bijdrage van de Inspecteur der Artillerie¹ geeft enkele voorlopige indrukken weer van deze autoriteit. Het lag in de bedoeling om, nadat de verschillende opinies over het onderwerp wat verder waren gevormd, in een later artikel tot een afronding van de stof te geraken. Het beloofde artikel zal in twee afleveringen verschijnen: in dit nummer worden onderwerpen behandeld, verband houdende met de manoeuvre van de artillerie, in het volgende zal nader worden ingegaan op de problemen verbonden aan de „first round hit”.

De mechanisatie

Na de Tweede Wereldoorlog is er in onze vakpers en bij de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap herhaaldelijk geschreven en gesproken over de voor- en nadelen van getrokken en gemechaniseerd geschut. Een grotendeels theoretisch debat, omdat de veldartillerie werd uitgerust met getrokken 25-ponders en, na ca. 1951, met getrokken Amerikaans geschut.

Voor wat betreft gemechaniseerd geschut bleef onze ervaring beperkt tot antitankgeschut van het type 17-ponder op Valentine- en M10-chassis, alsmede 25-ponders op een RAM-chassis, die korte tijd in onze bewapening waren opgenomen. Toen de betrokken eenheden in 1953 alle waren opgeheven, ging voor de artillerie een zekere hoeveelheid praktische ervaring met gemechani-

seerd geschut daadwerkelijk verloren. Hielden onze NAVO-partners de 105 mm hw (SP) M 52A1, de 155 mm hw (SP) M 44A1, en de 8 inch hw (SP) M 55 in bedrijf, bij onze veldartillerie bleven slechts getrokken 25-ponder en getrokken 105 mm hw, 155 mm hw, 155 mm kanon en 8 inch hw in de bewapening.

Toen onze trouwe 25-ponder (afb. 1) verregaande ouderdomsverschijnselen ging vertonen werd het allengs duidelijk, dat zijn opvolger niet alleen een vuurmond moest zijn met een kaliber van ten minste 105 mm maar tevens gemechaniseerd moest zijn.

Zoals bekend hebben de hoogste militaire autoriteiten toen de keus laten vallen op de 105 mm hw 1 30 (AMX), die in de loop van 1965 bij drie lichte afdelingen werd ingevoerd (afb. 2). Ongeveer gelijktijdig hiermee werd een aantal (pantser)infanteriebataljons uitgerust met voertuigen van diezelfde AMX-familie (de zg. pri's en pro's). Voor de betrokken bataljons betekende de invoering van dit materieel een ingrijpende wijziging van de tot dusver bestaande mogelijkheden en gevolgde procedures. Verscheidene artikelen in dit tijdschrift hebben getuigd van de diverse aspecten, verbonden aan de mechanisatie van de infanteriebataljons. Onwillekeurig is toen de gedachte ontstaan, dat deze mechanisatie over de gehele lijn — dus bij alle tactische wapens — een revolutionaire ontwikkeling van het tot dusver gevolgde patroon zou betekenen.

Verschillende schrijvers, uiteraard in de eerste plaats degenen, die een functie bekleedden bij een van de AMX-afdelingen, hebben zich vervolgens beziggehouden met de vraag *wat* er nu eigenlijk bij de gemechaniseerde lichte afdelingen

¹ Mil. Spect. 136(1967)(6)284.

Afb. 1 Onze trouwe 25-ponder ging verregaande ouderdomsverschijnselen vertonen

Afb. 2 Houwitser 105 mm 1 30 AMX, in 1965 ingevoerd bij drie afdelingen veldartillerie

veldartillerie moest of kon veranderen. Een citaat²:

Alhoewel het gemechaniseerde stuk op zichzelf misschien sneller in stelling staat en zeker sneller uit stelling kan rijden, zijn de werkzaamheden om het stuk, de batterij en de afdeling in de richting en op verband te brengen, nog precies dezelfde als vóór de invoering van de AMX; dit zijn o.a. de werkzaamheden met betrekking tot de terreinmeetdienst, de verkenningen, zo u deze daarbij wilt betrekken, en een deel van de werkzaamheden in de batterij- en afdelingsvuurregelingscentra.

Met andere woorden: 18 getrokken 25-ponders hebben plaats gemaakt voor evenveel gemechaniseerde 105 mm houwitser, die beter terreinvaardig zijn, en het overige is ongewijzigd!

In het huidige tijdsbestek bezien is deze conclusie juist, een veronderstelde ingrijpende wijziging heeft vooralsnog niet plaatsgevonden. Men moet echter de blik gericht houden op de toekomst: de moderne techniek zal ons middelen kunnen verschaffen, die, in combinatie met het gemechaniseerde geschut, het gehele systeem zullen verbeteren en moderniseren. Eerst dán zullen wij van een aanmerkelijke opvoering van prestaties kunnen spreken; maar hierover later.

De noodzaak van stellingverandering

Dat de manoeuvre-eenheden dringend behoefte hebben aan krachtige, snelle en nauwkeurige artillerievuren, ook en vooral in het niet-nucleaire gevecht, is een onomstreden zaak. Het moderne verdedigende gevecht, zo uitvoerig in deze kolommen beschreven³, vereist een bijzonder be-

weeglijke vuursteun. Het zijn immers dezelfde artillerie-eenheden, die achtereenvolgens vuursteun moeten leveren ten behoeve van tactische eenheden met een beveiligende, een verdedigende en een (tegen)aanvallende taak.

Nemen wij de in dit artikel genoemde globale afmetingen van bijvoorbeeld een divisieweerstandgebied hierbij in aanmerking, dan volgt hieruit, dat onze huidige artillerie met de bekende dracht nooit uit één stelling al deze taken achtereenvolgens of gelijktijdig kan steunen. De afdelingen zullen derhalve enkele malen van stelling moeten veranderen; bij de voorbereiding van de verdediging moet hiermee rekening worden gehouden.

De daadwerkelijke noodzaak tot stellingname of stellingverandering doet zich echter eerst voor, indien de verwachte fase van het gevecht zich in werkelijkheid voordoet en dán is het tempo, waarin die fase zich voltrekt, mede bepalend voor de frequentie van stellingverandering. Hieruit vloeit overigens niet voort, dat elke verplaatsing van manoeuvre-elementen noodzakelijkerwijs gepaard moet gaan met een stellingverandering van de ondersteunende artillerie.

De artillerie is altijd in staat het vuur over grote diepte en breedte te verleggen zonder van stelling te veranderen. Deze „beweeglijkheid van het vuur” is van een geheel andere orde dan de beweeglijkheid van manoeuvre-eenheden. In de kritieke fase van de tegenaanval bijvoorbeeld moet zoveel mogelijk artillerie in stelling staan ten einde beweeglijk met het vuur te kunnen optreden en dit te concentreren op de sector, waarin de tegenaanval wordt uitgevoerd.

Stellingverandering betekent nl., dat een ge-

² Mil. Spect. 135(1966)(8)358.

³ Mil. Spect. 136(1967)(6)286.

deelte van de aanwezige vuursteunmiddelen gedurende een bepaalde tijd onderweg is van de ene stelling naar de andere en daardoor niet in staat is gevraagde concentraties af te geven. Men zou dit de „onproductieve tijd” kunnen noemen. Bovendien is een artillerie-eenheid tijdens de verplaatsing en bij het in en uit stelling komen (in het bijzonder bij daglicht) aanzienlijk kwetsbaarder dan wanneer zij goed gecamoufleerd in stelling is.

Zoals hierboven vermeld kan de tijd, nodig voor het in en uit stelling komen, bij gebruik van gemechaniseerd geschut worden verkort; de rijtijd van de ene naar de andere stelling echter niet, en dan zijn er tenslotte nog de verkenning en de voorbereiding, die de nodige tijd kosten, in het bijzonder als de stellingverandering bij duisternis moet plaatsvinden.

Alles te zamen is een stellingverandering een onderneming, die de nodige tijd en voorbereiding kost en de capaciteit van de artillerie voor enige tijd belangrijk reduceert. Indien de stellingveranderingen zeer snel op elkaar volgen zal er vrijwel constant een gedeelte „on the move” zijn en is slechts wat niet „on the move” is beschikbaar voor vuursteun. Uiteraard een zeer onbevredigende toestand, te meer daar het aantal artillerie-eenheden toch reeds gering is.

Het is daarom o.i. beter het stelling veranderen van de artillerie niet direct te relateren aan de bewegingen van de te steunen eenheden, maar aan de door de commandanten van die eenheden uitgedrukte behoeften aan vuursteun en de prioriteiten daarvan. De commandant van de steunende artillerie-eenheid zal het gevecht „over de schouder van zijn tactische commandant meelesen” om te kunnen beoordelen of hij het voortschrijden van de gevechtsfase of bij het aanbreken van nieuwe fasen of onverwachte ontwikkelingen de artillerie haar steunende taak kan blijven vervullen. Valt het te voorzien, dat daartoe weldra een stellingverandering zal moeten plaatsvinden, dan moet hij zo tijdig mogelijk de verkenningen doen verrichten en de voorbereidingen aan de gang zetten. Vervolgens moet hij voor de uitvoering van die stellingverandering een tactisch gunstig moment uitkiezen, bij voorkeur een periode, waarin een tijdelijke vermindering van de vuursteun redelijkerwijs kan worden aanvaard.

Hoewel misschien ten overvloede zij hier nogmaals gewezen op de dubbele taak van deze artilleriecommandant: hij adviseert de tactische commandant omtrent de artilleristische toestand

en hij commandeert eigen en onder (operationeel) bevel gestelde eenheden. In de eerste functie dient hij volledig op de hoogte te blijven van de tactische toestand en er wordt van hem verwacht, dat hij niet slechts bekende getallen omtrent dracht, schootssector enz. van zijn geschut meedeelt, doch ook analyseert hoe hij met de beschikbare middelen de gevechtshandeling het best kan steunen. Hij moet beoordelen in welke gebieden vuur moet kunnen worden uitgebracht en welke stellingen daarvoor nodig zullen zijn. Het spreekt vanzelf, dat hij als artilleriecommandant tevens is belast met de uitvoering van de maatregelen ten gevolge van door de tactische commandant genomen beslissingen en gestelde prioriteiten.

Door deze combinatie van functies moet worden voorkomen, dat de artillerie buiten bereik staat of „on the move” is op momenten, dat de steun het meest nodig is. Met een te laat of te summier geplande, en daardoor chaotisch uitgevoerde, stellingverandering is niemand gebaat!

De wijze van stellingverandering

Over de wijzen van stellingverandering het volgende: Het artikel van *Majoor Offereins c.s.*⁴ geeft een zeer doordachte oplossing van het snel en soepel uitvoeren van de batterij-echelonsgewijze stellingverandering. Dat artikel, evenals het daaraan voorafgaande van *Luitenant-Kolonel De Pont c.s.*⁵ gaat uit van de premisse, dat slechts één afdeling veldartillerie ter beschikking van de brigade is gesteld (nl. de organieke). Mede doordat bij oefeningen en afdelingstesten, ook voor afdelingen van de divisie- en legerkorpsartillerie, van soortgelijke vooronderstellingen wordt uitgegaan, is de indruk gevestigd, dat er maar één soort van stellingverandering zou bestaan, nl. de batterij-echelonsgewijze.

In vele omstandigheden zal de brigade-afdeling echter zo mogelijk een tweede afdeling als vuurversterking toebedeeld krijgen. De doorlopende vuursteun bij verplaatsingen wordt dan aanzienlijk beter verzekerd, doordat de organieke brigadeafdeling en de afdeling vuurversterking afwisselend afdelingsgewijs van stelling veranderen. Deze tweede methode, die eveneens in de voorschriften is beschreven⁶, biedt het grote voordeel, dat gedurende de verplaatsingsperiode doorlopend het vuur van een gehele afdeling ter be-

⁴ *Mil. Spect.* 136(1967)(3)138.

⁵ *Mil. Spect.* 135(1966)(8)358.

⁶ O.a. VS 6-20, 2e dr, blz. 44.

schikking is. Ook de inschakeling van een afdeling algemene steun (vuurversterking) van het hogere echelon is, voor een beperkte tijdsduur, mogelijk. Binnen brigadeverband bestaat ook nog de mogelijkheid dat pelotons zware mortieren van de (pantser)infanteriebataljons de vuursteuntaak tijdelijk overnemen.

Ook de derde methode van stellingverandering, met de drie vuurmondbatterijen na elkaar, kan in bepaalde omstandigheden worden toegepast; zij heeft echter hetzelfde nadeel als de batterijechelonsgewijze, nl. dat slechts twee derden, resp. een derde van de vuurkracht beschikbaar zijn (is) en neemt bovendien zeer veel tijd in beslag. Nadrukkelijk geldt, dat elke afdeling in staat moet zijn deze, in wezen eenvoudige, manoeuvres snel en efficiënt uit te voeren, zij het dan ook dat bij afdelingen van de divisie- en legerkorpsartillerie, die over minder middelen beschikken, een verder gaande improvisatie nodig is. Het naschrift van de redactie van *De Militaire Spectator*⁷ zou de indruk kunnen vestigen, dat ten aanzien van het gebruik van de organieke brigadeafdelingen en de procedure van stellingverandering grote verschillen zijn gebleken. De verschillen betreffen echter niet de beginselen en de algemene richtlijnen die in de voorschriften^{8, 9} zijn vastgelegd. In de vaste orders van de afdeling kunnen binnen het kader van deze richtlijnen bepaalde aanvullingen en variaties, verband houdende met de specifieke taak van het onderdeel en de zienswijze van de commandant, worden opgenomen. In de detailregeling kunnen dus bepaalde nuanceverschillen optreden.

Ook de vaste order kan echter niet voor alle

⁷ *Mil. Spect.* 136(1967)(3)146.

⁸ VR 6-20 Veldartillerie Technische Tactiek, 3e dr. (zojuist verschenen).

⁹ VR 6-101, De Afdeling Veldartillerie (in bewerking).

gevallen alle noodzakelijke regelingen treffen; er moet een mogelijkheid openblijven voor improvisatie bij onvoorziene omstandigheden. Het zwaartepunt van de uitvoering ligt altijd bij de verbindingen; de beide echelons (voor en achter) dienen over voldoende radio's te beschikken om de noodzakelijke netten te kunnen bedienen.

Tenslotte nog dit: er moet worden gestreefd naar een eenvoudige logische opzet van de vaste order, waardoor een noodzakelijke improvisatie, vooral op verbindingsgebied, soepel kan verlopen. Het goed kunnen improviseren vereist niet alleen een ruime mate van tactisch inzicht, maar ook een grondige kennis van de in de voorschriften beschreven procedures.

Indien er verschillende methoden staan beschreven, zoals de „centrale rekenaarsmethode”¹⁰, zijnde de meer mobiele methode (met drie rekenaars bij de batterijen), naast de meer statische methode (met alle rekenaars in het afdelingsvuurregelingscentrum), wordt de keuze uiteraard bepaald door de afdelingscommandant na afweging van de omstandigheden, die voor een bepaalde methode gunstig of ongunstig zijn.

Aan een strikte uitvoering van de voorgeschreven waarnemings- en vuurregelingsprocedures mag echter niet worden getornd, omdat anders op kritieke ogenblikken verwarring zou kunnen ontstaan. Dit geldt nog sterker als tijdens de verplaatsing de vuursteuntaak door een afdeling vuurversterking of door een afdeling algemene steun tevens vuurversterking moet worden overgenomen.

In het slotartikel zal een nadere beschouwing worden gegeven over de verdere ontwikkelingen van de veldartillerie, die tot het bereiken van de „first round hit” moeten voeren.

¹⁰ VS 6-40/2, 2e dr.

Het Tactische Satelliet Communicatie project

ir. L. Barneveld Binkhuysen

Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

1. Inleiding

Reeds sinds het begin van de jaren '60 leeft bij de verbindingsonderdelen van de Amerikaanse krijgsmacht in het algemeen, en bij het US Army Signal Corps in het bijzonder, het idee dat communicatie via satellieten ook in de militaire netten een belangrijke plaats zal gaan innemen. De zeer hoge aan het installeren van dergelijke systemen verbonden kosten vormden de voornaamste reden, dat tot 1966 slechts op bescheiden schaal aan het eerdergenoemde idee kon worden gewerkt.

Onder de druk van de omstandigheden (oorlog in Vietnam en voorts de successen van de satellietcommunicatie in de civiele sector) kregen de Amerikaanse krijgsmachtdelen echter in begin 1966 toestemming belangrijke bedragen voor dit doel te investeren.

Bij de toepassing van de satellietcommunicatie ten behoeve van de krijgsmacht onderkennen de Amerikanen twee aparte gebieden:

a. het *strategische*-satellietprogramma met het doel om grote afstanden te overbruggen, daarbij gebruik makend van een groot aantal telefonieën en telegrafiekkanalen. Men denkt in dit verband bv. aan de verbinding tussen de hoofdkwartieren van legers en legergroepen. Over dit programma zal in dit artikel niet verder worden gesproken;

b. het *tactische*-satellietprogramma, waarbij men in het bijzonder denkt aan de toepassing ten behoeve van kleinere eenheden onder tactische omstandigheden. Hierbij is het belangrijk de grondstations zo mobiel mogelijk uit te voeren, hetgeen uiteraard ten koste gaat van communicatiemogelijkheden en -capaciteit. Dit programma zal in dit artikel nader worden toegelicht.

Beide bovengenoemde programma's zijn door de Amerikanen in de NAVO gepresenteerd, hetgeen voor wat betreft het tactische-satellietprogramma (Tacsatcom) heeft plaatsgevonden op 9 en 10 november 1966 in een vergadering van de NATO Army Armaments Group. Hierbij werden de landen uitgenodigd deel te nemen aan een „research and development” programma, waarbij de V.S.

zouden zorgen voor de bouw en de lancering van de satellieten. De NAVO-partners konden dan mobiele grondstations bij de Amerikanen kopen of ze zelf bouwen. De enige eis, die de V.S. stelden, was dat deze stations volledig moesten kunnen samenwerken met de andere posten in dit netwerk.

Na het nodige nationale overleg besloten in begin 1967 België, Canada, Duitsland, Engeland, Italië en Nederland zich als deelnemer voor dit tactische-satellietcommunicatieproject op te geven; de deelneming van Noorwegen is nog te verwachten.

2. Doel

Het doel van het tactische-satellietcommunicatieprogramma is na te gaan, in hoeverre deze verbindingen geschikt zijn voor tactisch gebruik, daarbij vooral lettend op kleine, mobiele grondstations ten behoeve van zee-, land- en luchtmacht.

Dit onderzoek zal een groot aantal proeven omvatten op wetenschappelijk, technisch en operationeel gebied, waarbij in de eerste plaats dient te worden nagegaan welk frequentiegebied het meest geschikt en beschikbaar is voor dit soort verbindingen. Verder vragen bv. problemen als de mogelijkheid tot het opzettelijk storen van de verbinding en de meervoudige, gelijktijdige toegang tot de satelliet alle aandacht.

Aangezien de levensduur van de thans reeds rondcirkelende satelliet LES-5 wordt geschat op 3 jaar en in de naaste toekomst nog enkele andere kunstmanen in het kader van dit programma zullen worden gelanceerd, zal het onderzoek zich uitstrekken over een periode van verscheidene jaren.

Uit gesprekken met leden van de Amerikaanse delegatie is gebleken, dat men daar in de toekomst denkt aan de indeling van deze tactische-satellietcommunicatiemiddelen op het niveau van legerkorps en lager en wel naast de reeds bestaande verbindingsmogelijkheden. In het plan „Mallard”, waarin de Amerikanen, samen met de Engelsen, de Canadezen en de Australiërs hun toekomstige verbindingssystemen ontwikkelen, zal

in principe rekening worden gehouden met tactische-satellietverbindingen.

3. Stand van zaken

a. Algemeen

Op 1 juli 1967 werd op Cape Kennedy in de V.S. ten behoeve van het tactische-satellietprogramma de LES-5 satelliet met behulp van een Titan III-C raket op succesvolle wijze in zijn baan gebracht (LES-5 betekent Lincoln laboratories Experimental Satellite). Vermeldenswaard hierbij is nog, dat met deze raket elf satellieten gelijktijdig de ruimte in zijn geschoten en dat deze op nauwkeurige wijze in de voor hen berekende banen zijn gebracht. Zoals de naam reeds zegt werd deze satelliet ontworpen en gebouwd door het Lincoln laboratorium, in de staat Massachusetts, voor experimentele doeleinden, dus niet voor operationeel gebruik.

De baan, die de satelliet thans beschrijft is een nagenoeg synchrone baan op ca. 33.500 km van de aarde verwijderd. In tegenstelling tot de synchrone satellieten verandert deze kunstmaan doorlopend van positie t.o.v. een waarnemer op aarde en wel met een hoeksnelheid van 33 graden per dag. Dit betekent, dat de satelliet ongeveer 11 dagen nodig heeft, voordat hij weer dezelfde positie aan de hemelbol heeft ingenomen. Van deze 11 dagen is de kunstmaan slechts 4 dagen zichtbaar voor de grondstations op Europese bodem, hetgeen tot gevolg heeft, dat alleen in een dergelijke 4-daagse periode op iedere 11 dagen de Europese stations in staat zijn verbindingen met elkaar te maken. Voor wat betreft de communicatie met Amerika en Canada komt dit in de praktijk neer op een termijn van ongeveer 2 dagen per 11 dagen, d.w.z. dat in dit tijdvak de kunstmaan nog net niet is ondergegaan voor de V.S. en Canada, terwijl de satelliet juist boven de horizon is gekomen voor de Europese deelnemers. De LES-5 is voorzien van een zg. „repeater” in een „solid-state”-uitvoering, d.w.z. dat zich aan boord van het ruimtevoertuig een ontvanger bevindt die de signalen, die van een grondstation afkomen, opvangt, omzet in een andere frequentie en ze weer versterkt (50 W uitgaand vermogen) doorgeeft naar een ander grondstation. Bij ontvangst van een dergelijk signaal dient men wel te bedenken, dat dit reeds een weg heeft afgelegd van $2 \times 33.500 = \text{ca. } 70.000 \text{ km}$, hetgeen overeenkomt met de afstand, die het licht en de elektromagnetische golven in een kwart seconde af-

leggen. Dit betekent dat, als iemand via deze verbinding spreekt, de andere partij het gesprek pas een kwart seconde later ontvangt, hetgeen in de praktijk een merkbaar tijdsverschil oplevert. Als ontvangende partij dient men dan ook rustig af te wachten, totdat de andere is uitgesproken, alvorens te antwoorden.

De capaciteit van de LES-5 is beperkt tot 2 duplex-spraakverbindingen.

Door de Amerikanen zijn 3 soorten mobiele grondstations voor het leger ontworpen, nl. installaties voor inbouw in een jeep, in een driekwarttonner en in een drietonner. De installaties zijn opgebouwd uit onderdelen, die reeds in Amerikaanse militaire of civiele apparatuur werden gebruikt. Deze mobiele stations zijn compleet te koop aangeboden aan de andere deelnemende landen.

Voorts worden thans door de Amerikanen installaties ontwikkeld, die geschikt zijn voor gebruik in vliegtuigen en op schepen.

b. Internationaal

Hoewel de lancering van de LES-5 op 1 juli 1967 in wezen het startsein betekende voor dit project, was er reeds sedert begin 1967 een regelmatig en intensief contact ontstaan tussen de vertegenwoordigers van de deelnemende landen. Dit internationale overleg heeft geleid tot de volgende resultaten.

1. In november 1967 werd door de vertegenwoordigers van de deelnemende landen een „Memorandum of Understanding” ondertekend, waarin de grondregels voor deelneming zijn vastgelegd.
2. Eind 1967 werd eveneens overeenstemming bereikt over de opzet en de voornaamste onderdelen van het gemeenschappelijke beproevingsprogramma.
3. Er werd een „Steering Committee” opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van alle deelnemende landen en belast met de algehele leiding van het project. Uit doelmatigheidsoverwegingen kwam bovendien het European Test Coordination Centre (ETCC) tot stand, dat dienst doet als een soort dagelijks bestuur voor de Europese deelnemers, bv. bij het verdelen van de beschikbare tijd, bij het uitwisselen van de beproevingsresultaten enz. Dit levert voor de Amerikanen tevens het gemak op, dat ze slechts met één instantie in Europa te maken hebben.
4. Tevens werd een „Scientific Group” geïnstalleerd, waardoor wetenschapsmensen en technici

de gelegenheid kregen in beperkte kring over hun specifieke problemen van gedachten te wisselen.

Voor wat betreft de grondstations waren de V.S. en Engeland, zodra dit mogelijk was, in staat verbindingen te maken via de LES-5, korte tijd daarna gevolgd door Canada en Nederland; Duitsland slaagde hierin pas enige tijd later. België en Italië wachten echter nog op de aflevering van de door hen in de V.S. bestelde mobiele stations en zijn tot op heden slechts in staat in te luisteren op de verbindingen.

Medio 1968 zal de situatie hoogstwaarschijnlijk zo zijn, dat alle deelnemende landen met één of meer mobiele stations actief in dit net zullen meedoen. Enkele landen, waaronder Nederland, hebben, behalve een mobiel, ook nog een vast station. De reden hiervoor is, dat deze vaste posten reeds waren opgezet ten behoeve van andere projecten en thans eigenlijk aan dit programma zijn aangepast. Onder mobiel wordt in het vorenstaande in wezen bedoeld semimobiel, hetgeen wil zeggen, dat van deze stations niet wordt vereist, dat de verbinding tijdens het rijden van het voertuig wordt onderhouden.

Opgemerkt dient nog te worden dat, behalve Amerika, ook Engeland in het kader van dit programma daadwerkelijk bezig is met het bouwen van stations voor de luchtmacht en de marine.

c. Nationaal

Op 4 januari 1967 werd door de toenmalige minister van defensie besloten, dat Nederland aan dit project zou deelnemen, hetgeen in eerste instantie betekende, dat een compleet grondstation in de V.S. zou worden gekocht.

Bij nader inzien bleek dit echter niet nodig te zijn en men nam het besluit de grondstations zelf te gaan bouwen en slechts aanvullende aankopen in de V.S. te doen. Het laatstgenoemde besluit werd voornamelijk ingegeven door de volgende twee omstandigheden.

1. Bij het Fysisch Laboratorium van de Rijksverdedigingsorganisatie TNO liep een opdracht van de KL voor het beproeven van een experimentele troposcatterverbinding tussen Den Haag (vaste post) en het Nederlandse legerkorps in West-Duitsland (mobiele post). Deze opdracht was begin 1967 nagenoeg beëindigd.

2. De bij de troposcatterverbinding gebruikte frequenties waren nagenoeg dezelfde als die, welke

voor dit project nodig waren, nl. in de buurt van de 300 MHz.

Het resultaat was, dat in april 1967 aan het Fysisch Laboratorium opdracht werd gegeven de troposcatterstations om te bouwen ten behoeve van de tactische-satellietverbindingen. De opdracht werd op voortvarende wijze uitgevoerd, hetgeen leidde tot de volgende vermeldenswaardige feiten:

1. Op 3 juli 1967, dus 2 dagen na de lancering van de LES-5, was men met het vaste station (afb. 1) reeds in staat gesprekken via de satelliet tussen een aantal Amerikaanse posten te beluisteren.

2. Op 27 juli 1967 werd via de satelliet de eerste, geïmproviseerde telegrafieverbinding met een Brits station gemaakt.

3. Op 4 augustus 1967 kwam de grote zender (500 W uitgaand vermogen) van de vaste grondpost in bedrijf. Als antenne wordt hierbij een parabolische reflector met 7,5 m diameter gebruikt.

4. Op 14 december 1967 kwam het mobiele station (afb. 2), ondergebracht in een DAF-YA-324 met gesloten opbouw in bedrijf, werkend met een kleine zg. schroefantenne (afb. 3).

De in het voorgaande omschreven gebeurtenissen zijn voor Nederland uniek, aangezien voordien nog nimmer door een station op Nederlandse bodem via een communicatiesatelliet met voornamelijk hier te lande vervaardigde apparatuur een goede spraakverbinding met een ander station is gemaakt.

Het vaste grondstation heeft sinds het moment, dat het in bedrijf werd gesteld, reeds vele malen een uitstekende verbinding met andere deelnemende stations tot stand gebracht en meegewerkt aan diverse technische beproevingen.

Het ligt in de bedoeling het mobiele station in de toekomst, bediend door personeel van de krijgsmachtdelen zelf, dáár in te delen waar dit gewenst en zinvol wordt geacht.

4. Toekomstplannen

In het kader van dit programma zullen de Amerikanen in de naaste toekomst nog enkele andere militaire communicatiesatellieten lanceren die een synchrone baan om de aarde zullen beschrijven, hetgeen betekent dat, in tegenstelling tot de hui-

dige situatie bij de LES-5, de kunstmaan dan voor de deelnemende landen voortdurend zichtbaar en daardoor beschikbaar zal zijn.

Ook is het de bedoeling, dat één van deze satellieten apparatuur aan boord zal hebben voor communicatie in de zg. SHF-band (Super High Frequency-band) in de buurt van 7 GHz, hetgeen wezenlijk andere apparatuur vereist en geheel andere problemen zal meebrengen. Deze frequentieband is bijzonder interessant voor operationeel gebruik van de diverse militaire satellietverbindingen.

Voor zover nu kan worden voorzien, zal voor iedere nieuwe satelliet in onderling overleg tussen de deelnemende landen een apart beproevingsprogramma worden opgezet, waarbij men hoopt, dat alle huidige deelnemers zullen blijven mee-

doen op dezelfde coöperatieve wijze als tot nog toe het geval is.

5. Samenvatting

Hoewel er nog zeer vele problemen op organisatorisch, operationeel, wetenschappelijk en technisch gebied dienen te worden opgelost, alvorens de communicatie via satellieten voor militair-tactisch gebruik geschikt zal zijn, kan desondanks thans worden gesteld, dat er een daadwerkelijke start op dit terrein heeft plaatsgevonden en dat het begin hoopvol is.

Verheugend is daarbij, dat Nederland nu een actieve rol speelt in de fase van spur- en ontwikkelingswerk, waarin het project zich thans nog bevindt.

Nieuwe uitgave

Hoofdpijnen van de bedrijfsstrategie, door dr. F. G. J. Derkinderen, 141 blz. Uitg.: N.V. Uitgeversmaatschappij Kosmos, Amsterdam. Prijs: f 16,50.

De erkenning dat in het moderne bedrijfsleven door toenemende onderlinge afhankelijkheid de leiding steeds moeilijker op verantwoorde wijze kan improviseren, maar het commerciële, het technische en het financiële bedrijfsgebeuren voor de besluitvorming dient te plaatsen tegen de economische en de sociale achtergronden, houdt tevens de erkenning in dat zich op het gebied van de leiding in het bedrijfsleven in de laatste tijd ingrijpende veranderingen voltrekken. Het zwaartepunt van de bedrijfsvoering komt steeds meer te liggen bij de besluiten op lange termijn. Hierdoor wordt het noodzaak bij het bestuur, behalve voor de dagelijks weerkerende werkzaamheden, een zinvolle plaats in te ruimen voor de reflectie en de beleidsvorming. Bij een gedegen voorbereiding van de beslissingen verdient bedrijfsstrategie de aandacht. Het begrip bedrijfsstrategie — zoals door schr. in de titel gebruikt — heeft betrekking op het stellen en het bereiken van lange termijn doeleinden in een onzekere mededingingssfeer en is bedoeld als hulp bij een doelbewuste meningsvorming over de hoofdproblemen bij het ondernemen gezien op lange termijn, zoals de keuze van de produkten en markten en de plannen voor research en investering. De auteur brengt in het boek een meer algemene methode ter sprake om — via een weloverwogen voorbereiding — een doelbewuste meningsvorming bij belangrijke be-

drijfsbeslissingen in de hand te werken en gaat daarbij gedegen in op een methode voor de verkenning voor de beleidsbepaling en voor de beleidsbewaking.

In zijn inleiding stelt schr. o.m., dat het boek van belang is voor leidinggevend en voor staffunctionarissen die een bredere oriëntatie zoeken omtrent de voorbereiding van de beslissingen die het toekomstig bestaan van de onderneming raken en dat de te schetsen, d.w.z. in het boek weergegeven, probleembenadering interessant zal zijn voor degenen die van de stuurkunde van de onderneming studie willen maken. Mijns inziens is het niveau van het boek hiermee duidelijk gekarakteriseerd.

Het is een uitstekend systematisch opgezet boek, dat echter ervaring vraagt van de lezer in de managing-sector van het bedrijfsleven, met bijbehorende vooropleiding(en). De tekst is naar mijn mening op verscheidene plaatsen door zijn vakterminologie en zijn samengestelde zinsbouw moeilijk leesbaar en zal de niet werkelijk functioneel geïnteresseerde afschrikken. De vele mooie schematische overzichten zijn evenwel een duidelijk winstpunt bij het verwerken van de tekst. Ook de opgenomen literatuurlijst mag niet onvermeld blijven.

Voor officieren, die toch van huis uit in hun opleiding en hun werk het afwegen van factoren en projecteren van de verwachtingen en invloeden op heden en toekomst gewend zijn, een interessant werk ter vergelijking en lezing.

v.Z.

„Innere Führung“ in het Nederlandse leger*

J. G. Westermann

Luitenant-Kolonel der Infanterie

De „Innere Führung“, in de naoorlogse Bundeswehr zo genoemd ter onderscheiding van de „taktische Führung“, is sedert de invoering van dit begrip op verschillende wijzen gedefinieerd.¹ Was er in het begin, onmiddellijk na de oprichting van de Westduitse strijdkrachten (1956), alleen sprake van „geistige Rüstung und zeitgemässe Menschenführung“, thans, nu de „innere Führung“ in de Bundeswehr is geïnstitutionaliseerd, noemt men het:

... die Summe aller Führungsmassnahmen, die die Geistes- und Willenskräfte des Soldaten für die Erfüllung seines Auftrages wirksam machen ...

en

... die Aufgabe aller Vorgesetzten, Staatsbürger zu Soldaten zu erziehen, die fähig und willens sind, Recht und Freiheit des deutschen Volkes und seiner Verbündeten in der geistigen Auseinandersetzung zu wahren und zu fördern und im Kampfe mit der Waffe tapfer zu verteidigen.²

In het Nederlands — en trouwens ook in andere talen — bestaat er geen uitdrukking als vertaling van het begrip „innere Führung“. De Amerikaanse socioloog Robert Bierstedt maakt een onderscheid tussen „authority“ en „leadership“, waarbij „authority“ steeds is verbonden aan een functie en alleen kan bestaan bij de gratie van de organisatie, en „leadership“ een functie van de persoonlijkheid is.³ In dit verband spreken wij in Nederland wel van „formeel gezag“ (authority) tegenover „informeel gezag“ (leadership), doch dit laatste begrip is, nóch in het Amerikaans, nóch in het Nederlands, equivalent aan „innere Führung“, hoewel de gevoelswaarden van beide begrippen, naar mijn mening, wel dicht bij elkaar liggen.

Het is natuurlijk zonder meer duidelijk, dat wij

ook in ons leger, behalve het tactische leiderschap, nog een ander soort leiderschap hebben. Ook bij ons is er sprake van geestelijke weerbaarheid en moderne leiding; de theorieën en ideeën, die in de Bundeswehr hebben geleid tot de ontwikkeling van het begrip „innere Führung“ zijn ook in Nederland werkzaam geweest; de moderne opvattingen op het gebied van de verhoudingen tussen leidinggevend en ondergeschikt personeel hadden ook — en hebben nog steeds — invloed op de leiderschapsproblemen van het Nederlandse leger. Ik zal daarom trachten eerst een theoretische interpretatie te geven van die aspecten, die wij in Nederland bij de „innere Führung“ zouden onderkennen, indien wij dat begrip in ons leger zouden hanteren, en vervolgens nagaan, in hoeverre een en ander in de praktijk tot verwikkelijking is gekomen.

Als er één organisatie is, die de reden van haar bestaan wel heel duidelijk moet kunnen afleiden uit haar doelstellingen, dan is dat mijns inziens ongetwijfeld het leger. Indien wij alleen al in de verschillende NAVO-landen nagaan, welke percentages van het nationale inkomen worden besteed aan de opbouw van de nationale strijdkrachten, dan zullen wij moeten toegeven, dat het wel een zeer bijzonder doel moet zijn, waaraan die enorme organisatie, die het leger is, haar bestaansrecht ontleent. Desondanks zal het in West-Duitsland tot op zekere hoogte wel net zo zijn als in Nederland: wanneer men aan de doorsnee-militair vraagt — of het nu een officier, een onderofficier of een soldaat is doet er weinig toe — waarom hij militair is, dan kan men zeer uiteenlopende antwoorden verwachten, waarbij de grondwettelijke plicht (het moet nu eenmaal!), de dreiging uit het Oosten of de verplichting

* Bewerking van een lezing, getiteld: „Was heisst „Innere Führung“ in der niederländischen Armee?“, gehouden op 24 november 1967 in het kader van een „Tagung“, uitgaande van de Katholisch-Soziale Akademie (Franz-Hitze-Haus) te Münster. Tijdens deze Tagung, die van 23-25 november duurde, werden ook lezingen gehouden door vertegenwoordigers van de strijdkrachten van resp. West-Duitsland, Groot-Brittannië, Zwitserland, de Verenigde Staten, Zweden en

Israël. Het onderwerp was: „Innere Führung in Europa“.

¹ Vgl: R. R. Bigler — *Der Einsame Soldat* (1963); Ned. vert.: *De naamloze soldaat*. UPR (1966)52.

² *Information für die Truppe* (1967)(9)588. (Uitg.: Bundesmin. der Verteidigung, Führungsstab der Streitkräfte).

³ R. Bierstedt — *The social order*, 2e dr. McGraw-Hill Book Comp. Inc., New York (1963)328.

tegenover de NAVO als de meest doorslagge-
vende argumenten worden genoemd.

Vragen wij meer nadrukkelijk: „Wat is het doel van het leger?“, dan zijn er maar weinigen meer, die antwoorden: „het slagveld“, en de meesten zullen wijzen op de vrede, die dáárin bestaat, dat het leger alleen dient om de oorlog te voorkomen: het politieke middel, waarmee de vrede kan worden verdedigd. Vermoedelijk zullen velen het in principe wel daarmee eens zijn; nog steeds geldt de oude spreuk „si vis pacem, para bellum“. Maar wat gebeurt er, wanneer het niet lukt die vrede te verdedigen; wat doen wij, wanneer er desondanks oorlog komt? Dan zal datzelfde leger moeten vechten, en alleen indien wij vandaag van dat leger mogen verwachten, dat het dan inderdaad in staat is om te vechten, alleen dán zal het nu een daadwerkelijke rol kunnen spelen in zijn taak als verdediger van de vrede.

De vraag, waarop wij in vredetijd een adequaat antwoord moeten geven, is daarom: „Als het zo ver is, vecht de soldaat dan?“ en ik meen, dat ons „innere Führung“-probleem kan worden samengevat in de poging op deze vraag een overtuigd en duidelijk „ja“ te laten horen.

Nu is het niet zo, dat wij deze vraag kunnen beantwoorden op grond van eigen oorlogservaring. De Nederlanders zijn ongetwijfeld zeer nauw en zeer persoonlijk betrokken geweest bij de Tweede Wereldoorlog, maar voor ons was dat niet in de eerste plaats een kwestie van ervaring op het gevechtsveld. Alleen die betrekkelijk kleine groep, die daadwerkelijk heeft deelgenomen aan de invasie, kan spreken van reële oorlogservaring, evenals trouwens de groep vrijwilligers, die deel heeft uitgemaakt van het Nederlands Detachement tijdens de Korea-oorlog. Ook de Nederlandse troepen, die in grote getale betrokken zijn geweest bij de acties in Indonesië hebben niet die gevechtserfaring opgedaan, die kan dienen als basis voor de beoordeling van de omstandigheden van een volgende strijd.

Wij zullen daarom in principe moeten terugvallen op de ervaring van anderen, vooral op die van de Amerikanen en hoewel er zo op het eerste gezicht nog wel enig verschil bestaat tussen de doorsnee-Amerikaan en de doorsnee-Nederlander, toch zullen wij ervan moeten uitgaan, dat wij, qua motivatie op het gevechtsveld, niet zo heel ver uit elkaar zullen liggen, zodat wij dankbaar gebruik kunnen maken van de resultaten van de Amerikaanse onderzoekingen op dit gebied.

De grote onderzoeker in dit verband is wel de Amerikaanse journalist-officier Marshall, die in zijn boek „Men against fire“⁴ aantoonde, dat een zeer groot deel van de soldaten in het gevecht eenvoudig niet vecht. Rolf Bigler noemt hem de man, die „den einsamen Soldaten“ heeft ontdekt, de soldaat die op het gevechtsveld niet vecht. Marshall wijst op de militaire meerdere, zegt Bigler, die in de kazerne „Grossartiges leistet“, maar het er in het gevecht jammerlijk bij laat zitten omdat zijn ondergeschikten hem haten. Marshall is tot de conclusie gekomen, dat het zaak is, zeer sceptisch te staan tegenover de macht van de militaire organisatie, de invloed van de discipline en de wil van de meerdere. Wij zullen moeten leren uit wat wij in de werkelijkheid hebben gezien, dat is de eis, die Marshall ons voorhoudt, aldus Bigler.⁵

En wat zien wij dan in die werkelijkheid?

Dr. Van Meurs, één van de bataljonsartsen van het Nederlandse Detachement Verenigde Naties, dat in Korea heeft meegevochten, wijst erop, dat het vechten in de oorlog verschillend is van een knokpartijtje op straat: men vecht niet om persoonlijk gewin of ter bevrediging van persoonlijke wraakgevoelens. Het vechten aan het front is een collectieve daad van een kleine, hecht aaneengesmede groep tegen een gemeenschappelijke belager. De soldaat van tegenwoordig — aldus nog steeds Van Meurs — vecht, omdat hij al gauw tot de ontdekking komt, dat hij en zijn groep zich niet kunnen handhaven als zij zich niet gezamenlijk op effectieve wijze de de vijand van het lijf weten te houden. Van Meurs meent, dat de persoonlijke trots van de soldaat er oorzaak van is, dat hij niet opgeeft en zijn kameraden niet in de steek laat. Hij is zich een deel gaan voelen van zijn eenheid en hij vecht, omdat hij bij zijn onderdeel en bij zijn commandant hoort. Er heerst dan ook — nog steeds volgens Van Meurs — bij het frontonderdeel een in menselijk opzicht unieke sfeer van camaraderie, van wederzijds begrijpen en werkelijke tolerantie; de temperatuur van het gevoel is warm.⁶

De Amerikaanse militair-socioloog Morris Janowitz citeert met instemming een uitspraak van de psychiaters Grinker en Spiegel: „The men seem to be fighting more for someone than against

⁴ S. L. A. Marshall — *Men against fire*. New York (1947).

⁵ R. R. Bigler — *De naamloze soldaat*. UPR (1966)4,5.

⁶ A. J. van Meurs — *Over de gevechtssuitputting*. W. L. & J. Brusse N.V., Rotterdam (1955)15.

somebody", en eveneens met instemming een opmerking van Marshall: „I hold it to be one of the simplest truths of war that the thing that enables an infantry soldier to keep going with his weapons is the near presence or the presumed near presence of a comrade".⁷

Uit deze aanhalingen — en het zou niet moeilijk zijn uit andere publikaties meer bewijsmateriaal te putten — blijkt toch wel duidelijk, dat er iets is veranderd in de opvattingen met betrekking tot de motivering van de soldaat op het gevechtveld. Onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, discipline, drill, het „Befehl ist Befehl" blijken op het beslissende moment niet te voldoen. De man blijkt in gevaarlijke situaties veel meer steun te ondervinden van het besef, dat hij niet alleen is, dat hij behoort tot een groep van kameraden, die hij niet in de steek kan laten, omdat hij weet, dat ze hém niet in de steek zullen laten; hij vecht, omdat hij — onbewust misschien — inziet, dat dat de enige manier is om zo snel mogelijk, samen met zijn kameraden, uit de ellende te komen.⁸

Het is duidelijk, dat groepsvorming en teamverband de prestaties in gevechtssituaties op zeer positieve wijze beïnvloeden. In de collectiviteit van de hecht aaneengesmede groep wordt door de man de kracht gevonden om zich in de moeilijkste omstandigheden te handhaven. Goed leiderschap zal zich daarom manifesteren in de prestaties van de kleine groep, gebaseerd op het aanwezige moreel. Dit geldt zoveel te meer in de te verwachten situaties van een volgende oorlog: door de dreiging met kernwapens zal iedere grotere eenheid zijn opgesplitst in zo klein mogelijke onderdelen die, elk op eigen plaats, zelfstandig de — al of niet uitdrukkelijk opgedragen — taak tot een goed einde zullen moeten brengen.

Het eerste aspect van de „innere Führung" is daarom naar mijn mening het aankweken van groepssolidariteit; het, reeds in vreedstijd, vormen van een hecht samenwerkingsteam op alle niveaus van het leger.

Het tweede aspect van de „innere Führung" ligt, naar ik meen, op een geheel ander terrein. Het heeft namelijk iets te maken met deze moderne tijd, hoewel het zeker niet alleen maar een tijdsverschijnsel is.

Niet alleen de enkeling heeft vaak het gevoel,

⁷ M. Janowitz — *Sociology and the military establishment*. Russell Sage Foundation, New York (1959)64, 65.

⁸ Vgl: J. M. Secrève — *Ver. org. VOKL* (1967)(5)12.

dat hij de aansluiting aan deze tijd mist; hele instellingen, hele instituten zijn bezig een herwaardering op te stellen voor de basis — en vooral voor de zin — van het eigen bestaan. Zeker in Nederland zien wij in onze tijd alle gevestigde normen en waarden worden onderworpen aan een onbarmhartige kritiek. In de loop van de tijd ontstane instellingen wankelen op hun grondvesten en doen krampachtige pogingen zich door, vaak afgedwongen, aanpassing aan moderne inzichten te handhaven. Dat geldt voor de vakbeweging in Nederland zo goed als voor de vele politieke partijen en evenzovele verschillende kerken en kerkgenootschappen.⁹ Vooral de jeugd is in staat van vele oude verworvenheden de roest- en slijtageplekken aan te wijzen en hoewel niet altijd op verantwoorde wijze een alternatief wordt geboden, blijkt toch maar al te duidelijk, dat alles en allen in beweging zijn, voortgestuwd door de stroomversnellingen, of — zoals sommigen zelfs beweren — de watervallen¹⁰ van deze tijd.

Het zou vreemd zijn, wanneer ook het leger niet in deze moderne versnelling was terechtgekomen. Nieuwe opvattingen over de wezenskenmerken van de mens en van de motieven, op grond waarvan hij zich ergens voor wil inzetten, hebben een ander gezicht gegeven aan de moderne leider, of wij hem nu „manager" noemen, of „officier" of „onderofficier", dan wel in het algemeen „de baas".

Het gangbare mensbeeld was tot voor kort zo — en bij velen is dat beeld nog steeds niet veranderd! — dat men ervan uitging, dat de mens van nature lui is en niet geneigd te werken. Alleen voor een hoog loon en bovendien onder voortdurende controle, zou de gemiddelde mens bereid zijn zich enigszins in te spannen. Regelmatige bedreiging met straf is dan nodig om hem aan het werk te houden; hij heeft een hekel aan verantwoordelijkheid en in normale omstandigheden voelt hij zich pas een beetje gelukkig als hij zich geleid weet. Wanneer men deze mens alleen laat, zonder toezicht, dan moet men erop rekenen, dat hij weinig of niets uitvoert, in de tijd van de baas zijn krantje leest en verder maar wat rondlummelt.

Wanneer wij om ons heen kijken, dan zien wij inderdaad wel mensen, die aan dit mensbeeld beantwoorden, maar in de eerste plaats zijn lang

⁹ Vgl: J. A. A. van Doorn — *Inleiding tot: R. R. Bigler — De naamloze soldaat*. UPR (1966)VII.

¹⁰ Vgl: F. Boerwinkel — *Inclusief denken*. Paul Brand, Hilversum (1966). Op blz. 11 wordt gesproken van zes „cascadische versnellingen" van deze tijd.

niet alle mensen zo, en in de tweede plaats is het zó, dat, als men van zijn ondergeschikten verwacht, dat zij zich zo zullen gedragen in zijn afwezigheid, dat men dan een beste kans maakt, dat ze zich inderdaad ook zo zullen gedragen. De Amerikaanse socioloog Douglas McGregor noemt deze mensbenadering, die kenmerkend is voor de oude organisatietheorieën, de theorie „X”¹¹, en Dahrendorf spreekt in dit verband van de „Zuckerbrot-und-Peitsche-Hypothese”¹²; deze theorie „X” eist een wijze van leiding geven „by direction and control” en het enige effectieve middel om tot resultaten te komen is een krachtig gezag, dat in alle omstandigheden voorschrijft, wat er moet gebeuren. Hierbij is de ondergeschikte eenzijdig afhankelijk van zijn chef. Voor de moderne verhoudingen, zegt McGregor, geldt echter een wederzijdse afhankelijkheidsbetrekking en hij ontwerpt op grond van de door hem gedane onderzoeken een geheel ander mensbeeld, dat hij samenvat in zijn theorie „Y”. Hierbij gaat hij ervan uit, dat een mens in het algemeen slechts wordt gemotiveerd en in actie komt door zijn laagste, niet bevredigde behoefte. Pas als een behoefte van een laag niveau — en hij onderscheidt vijf verschillende niveaus — nagenoeg is bevredigd, zal een volgende behoefte zich aandienen om te worden bevredigd; en dan zal alléén die laatste behoefte de mens tot werkelijke activiteit kunnen brengen: een verzadigde behoefte is geen beweegreden voor enige activiteit.

De drie niveaus van de lagere behoeften omvatten achtereenvolgens:

- a. de fysiologische behoeften: de behoefte aan lucht, eten en drinken;
- b. de behoefte aan veiligheid, aan bescherming tegen gevaar; in het algemeen: de behoefte aan een dak boven het hoofd;
- c. de sociale behoeften: de behoefte „erbij te

¹¹ D. McGregor — *The human side of enterprise*. McGraw-Hill Book Comp. Inc., New York (1960); Ned. vert.: *De menselijke kant van het ondernemen*. N. Samsom N.V., Alphen/Rijn (1963), hfdst. 3. (Een samenvatting van deze theorie en van nog een aantal andere organisatie- en motivatietheorieën is te vinden in de studie: H. Thierry — *Arbeidsbeleving, loonsystemen en loonattitude*. Comm. Opvoering Produktiviteit van de SER (1965).

¹² R. Dahrendorf — *Industrie- und Betriebssoziologie* (Sammlung Götschen, Band 103). Berlijn (1962)114. (Dahrendorf verwijst naar de „carrot and stick hypothesis” van de Engelse psychiater J. A. C. Brown in diens boek *The social psychology of industry* (Ned. vert.: *Bedrijfspsychologie*, Markaboek (1963); zie blz. 171, waar vertaald is de „zweep en de worst”).

horen”; de behoefte aan aanvaarding door diegenen met wie men omgaat; de behoefte aan het geven en ontvangen van liefde en vriendschap. Aan deze drie niveaus van behoeften is in onze moderne westerse welvaartsstaat in het algemeen voldaan: de activiteit van de mens in zijn dagelijks werk levert hem de bevrediging van deze behoeften op; voor dit soort behoeften zal hij zich niet extra inspannen en velen zullen, nu ze het idee hebben, dat ze in hun werk hun hoogste niveau hebben bereikt, inderdaad zo gaan reageren als theorie „X” aangeeft: alleen werken als er controle is, als er met s'raf wordt bedreigd.

Er zijn echter nog twee niveaus hoger; er zijn beslist nog wel meer behoeften te bevredigen: d. de „ego”-behoeften; dat zijn de behoeften aan zelfvertrouwen, zelfstandigheid, zelfrespect, bekwaamheid en kennis. Maar ook de behoeften aan „status”, aan achting en waardering en erkenning van degenen met wie men omgaat; en er is tenslotte nog een vijfde niveau, nl. dat van:

e. de behoefte aan zelfverwezenlijking, zelfontplooiing en creativiteit in de ruimste betekenis. Aangezien dus de drie laagste niveaus van behoeften in het algemeen verzadigd zijn, zal de mens pas werkelijk worden gemotiveerd, werkelijk tot actie komen met de volledige inzet van de gehele persoonlijkheid, indien hij daarmee de behoeften van het hogere niveau, in casu de „ego”-behoeften of de creativiteitsbehoeften zou kunnen bevredigen.

Dit is een geheel andere mensbenadering dan die van de theorie „X”: hierbij moet men uitgaan van een mensbeeld, dat rekening houdt met de stellingen van theorie „Y”:

— de mens heeft géén afkeer van werken; integendeel, werken is even natuurlijk als spelen en rusten;

— de mens zal zich ook zonder voortdurende controle en bedreiging met straf inzetten voor de doeleinden van de organisatie, mits hij in zijn werk maar de honorering kan verwachten van zijn behoeften aan eigenwaarde en creativiteit; — het vermijden van verantwoordelijkheid is niet een aangeboren menselijke eigenschap. Onder de juiste omstandigheden zal hij niet alleen verantwoordelijkheid leren aanvaarden, maar hij zal die in de meeste gevallen zelfs zoeken, vooral wanneer hij daarmee zijn behoefte aan „status” kan bevredigen;

— verbeeldingskracht, vindingrijkheid en creati-

viteit treft men aan bij verreweg het grootste deel van de mensen; voorwaarde is, dat men deze eigenschappen de kans geeft zich in het werk te manifesteren.

Is het nu mogelijk deze theorie „Y” ook toe te passen in het leger? Ik geloof het wel; ik geloof zelfs, dat wij niet anders kunnen dan uitgaan van deze moderne mensbenadering, in de eerste plaats, omdat dit een stuk is van de tijd, waarin wij leven en het nu eenmaal onmogelijk is, de klok terug te draaien, maar in de tweede plaats, omdat deze theorie de mogelijkheid biedt de soldaat als een volwaardig en volwassen mens, als een verantwoordelijk staatsburger tegevoet te treden. En in deze tijd kunnen wij in het leger vrijwel alleen maar volwaardige, volwassen en verantwoordelijke mensen gebruiken!

Het zal daarom één van de taken van het leger zijn, de jonge rekrut op te voeden tot volwassenheid. Maar dan zullen wij moeten beginnen met vertrouwen te schenken en afstand te nemen van die oude gedachte, dat de soldaat dom, lui en negatief is. Wij moeten er rekening mee houden dat, als de soldaat onwillig is, dit zijn oorzaak kan hebben in een onjuiste benadering. Ook bij hem ligt het nog niet bevredigde behoefteniveau boven dat van eten en drinken en sociale geborgenheid; dat wil zeggen, dat wij hem, ook in zijn soldaat-zijn, misschien wel juist dóór zijn soldaat-zijn, het gevoel moeten geven, ja, de overtuiging moeten bijbrengen, dat hij iets voorstelt, dat hij in onze ogen iets te betekenen heeft. Maar dan zullen wij hem regelmatig naar zijn mening moeten vragen zodra wij tot de ontdekking zijn gekomen, dat die mening op vele punten zeer waardevol kan zijn en kan getuigen van vindingrijkheid en creativiteit, eigenschappen, die de soldaat zo heel hard nodig zal hebben, wanneer wij hem, in goed vertrouwen, ergens alleen zullen moeten laten op het moderne gevechtsveld, alleen met de hem opgedragen taak. Wij zullen echter nooit een volwassen soldaat krijgen, wanneer wij hem alleen maar behandelen als een nummer, naamloos en gezichtsloos, dreigend met straf hem „domweg” opdrachten gevend, waardoor hij het gevoel krijgt, dat hij alles, wat hij aan hersens heeft meegekregen, maar beter thuis kan laten.

Dat betekent in feite dat alles, wat de soldaat in het leger doet, zinvol moet zijn, en het is de taak van de leiding in het algemeen, dat de dienst inderdaad zinvol is, doch het is de taak

van de „innere Führung” in het bijzonder, ertoe bij te dragen, dat de soldaat de gelegenheid krijgt in te zien, dat het zinvol is.

Behalve het kweken van groepssolidariteit, dat ik als eerste aspect heb genoemd, is daarom naar mijn mening het tweede aspect van de „innere Führung” het zinvol motiveren van de rekrut tot een positief reagerende soldaat en dit aspect leidt tot de behoefte aan juiste informatie en voorlichting op elk niveau en ten aanzien van elk onderwerp, dat te maken heeft met de zin van het leger.

Tenslotte het derde aspect van de „innere Führung”. Dit aspect ligt naar mijn mening op het terrein van de moderne benadering van het begrip „leiderschap”.

De vraag, die hier aan de orde komt, is: „Worden „goede” leiders geboren, of worden ze gemaakt?”. Ik geloof, dat het weinig zin heeft hier over deze vraag te filosoferen, omdat wij in de praktijk van het bedrijfsleven en in die van het leger nu eenmaal zoveel leiders nodig hebben, dat het van weinig realiteitszin zou getuigen, als wij gingen zitten wachten, tot alle nodige krachtige persoonlijkheden zijn geboren!

Prins Bernhard heeft in zijn rede, ter gelegenheid van de opening van het Studiecentrum voor Militair Leiderschap op 8 januari 1960, deze vraag ook al aan de orde gesteld en hij komt daarbij tot de conclusie, dat wij leiders hebben móeten maken, omdat wij hen nodig hebben. Gelukkig is in de praktijk gebleken, dat het inderdaad in principe wel kan: er is een bepaalde techniek van leidinggeven, die kan worden aangeleerd en waarbij men in ieder geval kan leren, hoe het níét moet, en op welke wijze beslist géén resultaten zullen worden bereikt. Het is natuurlijk niet een „handigheidje”, geen „truc”, want daar kijkt iedere ondergeschikte na korte tijd „doorheen”. Het is veel meer een instelling, een mentaliteit, een „attitude”, waarbij de ondergeschikte wordt benaderd als een volwassen mens, met eigen inzichten en eigen gevoel voor verantwoordelijkheid en een normaal ontwikkeld plichtsbeseft. En daarmee loopt dit aspect parallel met het reeds genoemde tweede aspect.

Er komt echter nog iets bij. De moderne visie op het leiderschap onderscheidt vier variabelen, die onderling van elkaar afhankelijk zijn, invloed op elkaar uitoefenen en uiteindelijk gezamenlijk

bepalen, op welke wijze een leider in een bepaalde situatie zal optreden.¹³

De eerste variabele is die leider zelf: zijn persoonlijkheid, maar ook zijn min of meer eigenaardige eigenschappen. Hij zal er bv. zelf rekening mee moeten houden, dat hij onderhevig is aan stemmingen, last heeft van vooroordelen, misschien van een ochtendhumeur of van avondvermoeidheid. Afhankelijk van hoe hij op een bepaald moment is, zal hij verschillend optreden: een wel zeer duidelijke variabele, die een enkeling van zichzelf, maar een ieder van zijn chef uit ondervinding kent!

De tweede variabele is de ondergeschikte als individu: ook hij zal steeds verschillend zijn; maar ook de ondergeschikten te zamen als groep. Niet alleen zal iedere groep anders zijn dan iedere andere groep, bovendien zal een groep als geheel onder verschillende omstandigheden verschillend reageren. Voor een zeer groot deel is de leider afhankelijk van deze variabele, die overigens natuurlijk op haar beurt zeer wordt beïnvloed door het gedrag van de leider.

De derde variabele is de organisatie, waarin moet worden gewerkt. Het gaat hier niet alleen om de typische kenmerken, die door de doelstellingen worden bepaald, maar ook om de mogelijkheden om die doelstellingen te verwezenlijken: de onderlinge verhoudingen, de beschikbare middelen en de beschikbare tijd. Al deze factoren bepalen mede de manier, waarop de leider de problemen zal aanpakken.

Tenslotte de vierde variabele: het sociale, politieke en economische milieu, waarin de organisatie haar werk moet verrichten. In het algemeen is dat de situatie in een land: ook deze situatie is beslist niet statisch; met elke regeringswisseling kan er verandering optreden en bovendien is de toestand in het ene land zeer verschillend van die in het andere land.

Het leiderschap is geen eigenschap van het individu als zodanig: het is een complex van betrekkingen tussen deze vier variabelen. Als wij ervan uitgaan, dat wij mensen kunnen opleiden tot leiders, dan zullen wij bij dit proces rekening

¹³ D. McGregor — *De menselijke kant van het ondernemen*. N. Samsom N.V., Alphen/Rijn (1963)144. Vgl ook: C. Argyris — *Personality and organization*. New York (1957); Ned. vert.: *Mens en organisatie in het bedrijf*, Markaboek (1963)20.

moeten houden met deze vier factoren en de leider zich ervan bewust doen zijn, dat hij weliswaar invloed heeft op de omstandigheden, maar dat die omstandigheden hem zeer beslist tot de leider maken, die hij op een bepaald ogenblik blijkt te zijn. Iedere leider moet dus beschikken over een zekere mate van:

- zelfkennis;
- kennis van anderen: kennis van het groepsgebeuren;
- kennis van de eigen organisatie: doeleinden, mogelijkheden, middelen, beschikbare tijd;
- kennis van de sociale, politieke en economische toestand van het eigen land en de afhankelijkheid van het eigen land ten opzichte van de rest van de wereld.

Iedere leider moet over deze kennis beschikken, dus ook de militaire leider. Met deze kennis, die uiteraard niet „absoluut” behoeft te zijn, maar zich in vele opzichten kan beperken tot algemeen begrip en vooral ook tot een uitgesproken belangstelling voor de problemen, zal hij in staat zijn, efficiënt leiding te geven, zonder een „geboren leider” te zijn.

Deze moderne benadering van het leiderschap acht ik het derde aspect van het begrip „innere Führung”.

Resumerende onderken ik derhalve drie aspecten van het leidinggeven, die naar mijn mening tot „innere Führung” zouden behoren, indien wij dat begrip in het Nederlandse leger zouden hanteren:

1. een nieuwe benadering van de frontsoldaat, op grond van de ervaringen uit de jongste oorlogen;
2. een nieuwe benadering van de mens, op grond van moderne sociologische onderzoekingen;
3. een nieuwe benadering van het leiderschap, waardoor dit vroeger zo statische begrip een dynamisch en zeer levendig karakter krijgt.

Wat is nu in ons leger de praktijk? Aangezien het begrip „innere Führung” als zodanig ons weinig zegt en in het geheel niet is geïnstitutionaliseerd, is het niet eenvoudig een overzicht te geven van de praktische situatie. Er wordt, al of niet gecoördineerd, op vele gebieden iets gedaan aan de verwezenlijking van moderne ideeën en daarom lijkt het mij het eenvoudigst aan de hand van de drie, door mij genoemde, aspecten na te gaan, wat er in de praktijk gebeurt.

In de eerste plaats de kwestie van de groeps-

solidariteit. Zoveel mogelijk worden de rekruten, vanaf het begin van de opkomst, bij hetzelfde onderdeel gelaten. Door de eisen van de specialistische opleidingen komt daar in de praktijk natuurlijk niet zo heel veel van terecht, doch na zes maanden kunnen wij stellen dat de soldaat definitief tot een eigen onderdeel behoort, met eigen kameraden en een eigen commandant; in principe verandert dat gedurende de rest van de diensttijd niet meer. Ook bij terugkomst voor herhalingsoefeningen wordt getracht het oude onderdeel te handhaven, zodat daar binnen enkele dagen weer een stemming van „ouwe jongens” kan ontstaan. De onderdeelstraining bij het KCT in Roosendaal werkt in het algemeen ook onderdeelstovend. Overigens zijn oefeningen en opleidingen in het algemeen gericht op het kweken van teamverband; het saamhorigheidsgevoel kan daarenboven worden aangekweekt door het houden van groeps- en pelotonsdiscussies onder leiding van het eigen kader, een methodiek, die de laatste tijd meer en meer wordt toegepast. Behalve dit voortdurend samen trainen is er in de praktijk van de vredesdienst niet zo veel méér te doen aan het kweken van groepssolidariteit.

Vervolgens het tweede aspect: de moderne benadering van de soldaat als volwassen mens en volwaardig lid van de maatschappij. Hierbij doen zich twee facetten voor: aan de ene kant de poging in het leger een leefbaar klimaat te scheppen, een klimaat, waarin — zoals de minister van defensie het in zijn toelichting op de begroting 1968 uitdrukt — de jonge Nederlanders zich thuis voelen, en aan de andere kant het gehele gebied van de voorlichting van de soldaat: het verschaffen van zoveel informatie, dat hij een eigen oordeel kan vormen over de situatie en de maatregelen, die in verband met die situatie moeten worden genomen. Natuurlijk zullen er altijd aangelegenheden zijn, die zich aan zijn oordeel onttrekken; dat neemt niet weg, dat het een functie van het leiderschap is, de ondergeschikten, waar mogelijk, te laten meedenken; en meedenken is alleen mogelijk bij enige kennis van zaken.

Het scheppen van een leefbaar klimaat is op zijn beurt weer in drie punten te verdelen.

In de eerste plaats die groep van maatregelen, die de verzorging van de soldaat betreffen, bv.: — het invoeren van een nieuw uniform, waardoor hij zich als militair goed gekleed in het openbaar kan vertonen;

— het vervangen van de strozak door schuimrubber matrassen en kussens en het verstrekken van lakens en slopen;

— het uitbetalen van loon in plaats van soldij; het loon is nog niet bijzonder hoog, maar toch een verbetering ten opzichte van het vroegere soldij;

— het reizen in burgertreinen in plaats van in speciale militaire spoorwegcoupés.

In de tweede plaats al die maatregelen, die verband houden met de modernisering van het straf- en tuchtrecht. Het is natuurlijk niet mogelijk in dit korte bestek daarop verder in te gaan, omdat dit een juridisch-technische kwestie is.

In de derde plaats alle pogingen, die in het werk worden gesteld om de dienst inderdaad zinvol te maken: het afschaffen of wijzigen van ouderwetse, thans vaak zinledige voorschriften, bepalingen, tradities enz. zoals:

— overdreven eerbetoon aan meerderen;

— poetsen van koperen uitrustingsstukken, die soms onmiddellijk na het poetsen moesten worden gecamoufleerd;

— proefnemingen met het dragen van burgerkleding buiten de diensturen;

— wijzigingen van de dagindeling vóór en na de eigenlijke diensturen;

— beperkingen van de bestaande groetplicht.

Over al deze zaken, die het klimaat in het leger rechtstreeks of zijdelings raken, hebben de minister van defensie en de bevelhebber der strijdkrachten regelmatig contact met de vertegenwoordigers van de officieren en de onderofficieren. Beide groepen zijn georganiseerd in een aantal verenigingen, die het recht hebben gekregen mee te overleggen in al die aangelegenheden betreffende het leger, die voor overleg in aanmerking komen. Sedert vorig jaar mei bestaat er ook een vereniging voor dienstplichtige militairen (VVDM), een positief ingestelde belangenvereniging, die inmiddels ook reeds gelegenheid heeft gehad voorstellen en suggesties rechtstreeks voor te leggen aan de vertegenwoordigers van de minister, en derhalve ook toegang heeft tot het hoogste niveau.

Het andere facet van dit tweede aspect betreft dus de voorlichting. Reeds jaren geleden was men zich in het leger bewust van de behoefte aan voorlichting. De troepencommandanten, en vooral de compagniescommandanten, kregen op-

dracht een deel van de opleidingstijd te besteden aan deze voorlichting, waartoe zij de beschikking kregen over een aantal bundels met het nodige documentatiemateriaal. Al gauw bleek echter dat de troepenofficieren, en zeker de compagniescommandanten, niet voldoende tijd hadden zich op hun voorlichtingstaak voor te bereiden, meestal te weinig achtergrondkennis hadden en daarom in de praktijk maar zeer weinig aan de voorlichting van de eigen troep konden doen. In verband hiermee werd in 1965 een aantal voorlichtingsofficieren en -onderofficieren opgeleid op het sedert 1960 bestaande Studiecentrum voor Militair Leiderschap te Hilversum.

De taak van deze speciaal opgeleide voorlichtingsfunctionarissen is het behulpzaam zijn bij de voorlichting en elke brigade beschikt thans over een voorlichtingsteam van twee man, een officier en een onderofficier, die gezamenlijk, hetzij rechtstreeks aan de troep voorlichting geven, hetzij de commandanten en het kader behulpzaam zijn bij hun voorlichtingstaak jegens het eigen onderdeel. In de staf van de divisie en het legerkorps is bovendien een hoofdofficier opgenomen, belast met de coördinatie en de stafverantwoordelijkheid van de voorlichting; het geheel ressorteert onder een speciaal bureau van het hoofdkwartier van de Koninklijke Landmacht (het bureau VVP).

De voorlichting in de KL bestaat momenteel uit drie delen, nl. de *fundamentele*, de *actuele* en de *algemene* voorlichting.

a. *De fundamentele voorlichting.* Deze heeft betrekking op de eigen, Nederlandse waarden en de algemene kernvragen van het soldaat-zijn, zoals: gezag, moreel, vaandel, Koninklijk Huis, Europese samenwerking, communisme, democratie en rechtsstaat.

b. *De actuele voorlichting,* betrekking hebbend op het hedendaagse wereldgebeuren en de achtergronden daarvan. Hierin worden onderwerpen behandeld als: NAVO, China, Israël; maar ook typisch Nederlandse zoals de staatsinrichting, de verkiezingen en de regering. Het feit, dat de kiesgerechtigde leeftijd onlangs is teruggebracht tot 21 jaar, zou tot gevolg kunnen hebben, dat er bij de dienstplichtigen meer belangstelling voor deze soort onderwerpen kan worden gewekt. Deze beide onderdelen van de voorlichting worden in het algemeen door de speciale voorlichtingsteams gegeven; kennis van zaken vereist hier een diepere studie en een steeds op de hoogte

blijven van de toestand. Fundamentele voorlichtingsbulletins raken snel verouderd en passen dan niet meer in het behoeftenschema van de soldaat. Thans is men doende te trachten de reeds uit 1961 daterende bulletins door modernere te vervangen. De wijze van lesgeven geschiedt bij voorkeur in discussievorm, waarbij iedere soldaat, na een inleiding van de voorlichtingsfunctionaris, zijn eigen mening naar voren mag brengen en de mening van anderen mag kritiseren. Veelal worden de onderwerpen, waarover wordt gesproken tevoren, in overleg met de discussiegroep zelf, vastgesteld. Hoewel wij nog maar een paar jaar ervaring hebben met deze wijze van instructie en voorlichting, geloof ik toch dat wij mogen zeggen, dat de resultaten aan de verwachtingen voldoen.

c. *De algemene voorlichting.* Deze heeft betrekking op de gang van zaken binnen de krijgsmacht: toelichting van orders, maatregelen, reorganisaties, overplaatsingen enz. Deze soort voorlichting is en blijft een aangelegenheid van de eigen commandant. Zij wordt momenteel zeer gestimuleerd door de Bevelhebber der Strijdkrachten, die jaarlijks één- of tweemaal alle ondercommandanten, tot op bataljonsniveau, op zijn hoofdkwartier bijeenroept om hen, onder zijn eigen leiding, uitvoerig te laten voorlichten over de te verwachten ontwikkelingen in de KL, de voortgang van de plannen en de nieuwe plannen voor de toekomst. Alle ondercommandanten hebben de opdracht het gehoorde door te geven en uit te dragen tot op het laagste niveau. Hieronder valt uiteraard ook de voorlichting, die iedere ondercommandant verplicht is aan zijn ondergeschikten te geven ten aanzien van zijn eigen beleid en over datgene, wat de taak is van het onderdeel en de wijze, waarop de commandant denkt, die taak tot een goed einde te brengen.

Tenslotte het derde aspect van de „innere Führung”: de moderne benadering van het leiderschap. Het zal duidelijk zijn, dat dit aspect direct te maken heeft met de opleiding van officieren en onderofficieren. Deze opleiding is gedurende de laatste jaren belangrijk aangepast aan de moderne inzichten. Op alle opleidingsinstituten, SRO's en kaderscholen, is militaire pedagogiek al sedert jaren een van de normale vakken. Langzamerhand wordt er steeds meer aandacht besteed aan de menswetenschappen; dit geldt in hoge mate voor de opleiding tot beroepsofficier

aan de KMA te Breda, die niet alleen vaktechnisch is, maar voor een groot deel wetenschappelijk, en als zodanig voor de wet gedeeltelijk gelijkgesteld met universitair onderwijs. Bovendien werd in de loop van de jaren behoefte gevoeld aan een instituut, waar officieren en hogere onderofficieren, als zij gedurende enkele jaren bij de troep werkzaam zijn, in de gelegenheid kunnen worden gesteld kennis te nemen van de moderne opvattingen over leiderschap en waar zij met oudere en jongere collega's kunnen discussiëren over de in de praktijk ter zake opgedane ervaringen.

Na enige voorbereiding werd daartoe in januari 1960 het Studiecentrum voor Militair Leiderschap (SCML) te Hilversum opgericht. Sedertdien hebben ongeveer 2500 officieren en 750 hogere onderofficieren aan een cursus in dit centrum deelgenomen. Een cursus duurt driemaal één week; tussen de eerste en de tweede week en tussen de tweede en de derde week ligt telkens een periode van ongeveer een maand, gedurende welke de cursisten weer naar het eigen onderdeel teruggaan. De derde week wordt, voor wat betreft de laatste twee dagen, doorgebracht op een vormingscentrum van de protestantse of katholieke geestelijke verzorging, waar, onder leiding van aalmoezenier en veldprediker te zamen, wordt gediscussieerd over leidersproblemen tegen de achtergrond van de verschillende levensbeschouwelijke opvattingen. De onderwerpen van de op het SCML doorgebrachte tweeënehalve week hebben alle te maken met de vier gebieden van kennis, die bij het derde aspect van de „innere Führung” aan de orde zijn gekomen: instelling, samenleving, vrijheid, rechtsstaat, democratie, gezag, discipline, tolerantie, moreel, jeugd, communisme, psychologische oorlogsvoering enz. Na een korte inleiding van de studieleider, behorend tot het centrum, worden de problemen onderling besproken, meestal vanuit de verschillende ervaringen van de leden van de groep, die uit ongeveer zestien officieren of onderofficieren bestaat. Hier discussiëren dus jonge luitenanten en oudere kolonels, te zamen met specialisten en stafofficieren, in een open gesprek over alle problemen, die

het militaire leiderschap, op welke wijze dan ook, raken. Het is natuurlijk niet zo, dat op dit instituut leiders worden „gemaakt”. Het centrum gaat ervan uit, dat het te maken heeft met mensen, die al jarenlang leider zijn; het instituut is dan ook in de eerste plaats een mogelijkheid om gedachten uit te wisselen, om naar elkanders ervaring te kunnen luisteren en voorts natuurlijk om kennis te kunnen maken met de moderne opvatting. Indien iemand zich niet kan verenigen met de moderne stijl van leiding geven, met deze nieuwe mensbenadering, die in de drie aspecten van de „innere Führung” tot uitdrukking komt, dan zal het niet mogelijk zijn hem op welke wijze dan ook te dwingen zijn inzichten op dit gebied te wijzigen. Het is een kwestie van mentaliteit, van instelling, en het wijzigen van een mentaliteit kan soms wel een generatie duren. In de praktijk blijkt gelukkig, dat de meesten bereid zijn, zich positief ten aanzien van deze zaken op te stellen; zij zien in, dat een verbetering van het klimaat en een verandering van de opvattingen over de verhouding meerdere-mindere beslist geen verslechtering, doch veeleer een verbetering van de tucht in het leger tot gevolg zullen hebben.

Ik heb getracht in het voorgaande duidelijk te maken, wat wij in Nederland zouden verstaan onder het begrip „innere Führung”, indien wij dat begrip zouden hanteren. Ik ben natuurlijk niet volledig geweest; dit begrip is zo veelomvattend, gelukkig, dat het nog zeer lang mogelijkheden tot verdieping zal geven. Ik zou het geheel van mijn betoog tenslotte nog als volgt willen samenvatten.

„Innere Führung” eist van de moderne leider, dat hij:

- een open oog heeft voor de problemen van zijn tijd en van zijn mensen;
- zijn gezag ontleent aan zijn kennis en zijn persoonlijkheid; niet aan zijn rang;
- een integrerend deel uitmaakt van de groep, waarin en waarmee hij werkt, en waarin hij zijn ondergeschikten ziet als zijn medewerkers, bereid mét hem en onder zijn leiding het gestelde doel te bereiken.

Het militaire vliegtuig 60 jaar oud

ir. C. W. A. Oyens

Generaal-Majoor van de Koninklijke Luchtmacht b.d.

Dit jaar is het 60 jaar geleden dat het eerste, speciaal voor militair gebruik bestemde vliegtuig werd besteld en afgeleverd. Een terugblik op hetgeen zich rondom deze bestelling afspeelde, is niet alleen uit een historisch oogpunt interessant maar zal tevens menig aanschaffingsman van tegenwoordig de opmerking ontlokken: „Ging het toen óók al zo?”

Reeds in 1905 hadden de gebroeders Wright — die twee jaren tevoren bij Kitty Hawk, North Carolina, de eerste geslaagde vluchten met een motorvliegtuig hadden gemaakt en in 1904 en 1905 hun machine en hun vliegtechniek op een veldje nabij Dayton, hun woonplaats, hadden geperfectioneerd — de Amerikaanse regering benaderd met het oog op mogelijke aankoop van hun vliegtuig. Zij deden dit door tussenkomst van hun „congressman”, Robert M. Nevin, die het district Dayton in het Amerikaanse congres vertegenwoordigde. In een brief aan Nevin schreven zij:

De reeks van aëronautische experimenten, waarmee wij ons in de afgelopen vijf jaren hebben beziggehouden, is geëindigd in de totstandkoming van een vliegmachine van een type dat geschikt is voor praktisch gebruik. Het vliegt niet alleen door de lucht met hoge snelheid maar kan ook landen zonder te worden beschadigd. Gedurende het jaar 1904 werden er 105 vluchten mee gemaakt op ons experimentele vliegveld op de Huffman Prairie ten oosten van Dayton... De ta'rijke vluchten in rechte lijn, in cirkels en volgens een S-vormig parcours, met en zonder wind uitgevoerd, hebben bewezen dat het vliegwezen een punt heeft bereikt vanwaar het van groot praktisch nut kan worden voor velerlei doeleinden. Eén daarvan is het verrichten van verkenningen en het overbrengen van berichten in tijd van oorlog...

De brief eindigde met het verzoek, te willen nagaan of er bij de Amerikaanse regering belangstelling voor deze vinding bestond.

Congressman Nevin zond het schrijven van de Wrights door aan de minister van oorlog, de latere president der Verenigde Staten, William H. Taft. Deze stuurde het voor advies aan de aanschaffingsdienst van het Amerikaanse leger, de Board of Ordnance and Fortification. Daar

stond men bijzonder argwanend tegenover de mededelingen van de toen nog geheel onbekende broers; er waren immers al zoveel fantasten geweest die het vliegprobleem meenden te hebben opgelost! Men stelde zich op het standpunt dat, alvorens er zaken konden worden gedaan, de Wrights hun vliegmachine eerst maar eens moesten demonstreren.

De Wrights daarentegen, niet altijd even tactisch maar vastbesloten hun uitvinding zo duur mogelijk te verkopen, lieten weten dat zij éérs een contract wilden dat hun de zekerheid gaf van een bestelling, als hun machine aan nader overeen te komen eisen zou voldoen. Op deze tegenovergestelde standpunten brak het gesprek af. De kwestie van de aankoop van een vliegtuig werd voorlopig geseponneerd.

In 1907 was de situatie anders geworden. De geruchten dat de Wrights onderhandelingen met buitenlandse regeringen hadden aangeknoopt die wellicht binnenkort tot definitieve overeenkomsten zouden leiden, waren ook tot het War Department doorgedrongen. Terwijl zij in Frankrijk waren voor besprekingen, maakten de broers kennis met hun landgenoot Luitenant Frank P. Lahm¹, die een cursus had gevolgd aan de cavalerie-school te Saumur. Lahm, die een groot luchtvaartenthousiast was en naam had gemaakt als balloncommandant, zag dadelijk in dat de Wrights allerminst bluffers waren en dat het tijd werd het vliegtuig ernstig te gaan nemen. Het toeval wilde dat hij, kort na deze ontmoeting, van de cavalerie werd overgeplaatst naar het hoofdkwartier van de verbindingdienst, het Signal Corps, te Washington. Zelfs de grootste enthousiasten zagen in die tijd de toepassing van het militaire vliegtuig nog uitsluitend op het gebied van de verbindingen en als officier van het Signal Corps zat Lahm dus nu precies op de juiste plaats om een gunstig klimaat te scheppen voor hervatting van de onderhandelingen met de broers uit Dayton.

Op zijn terugreis uit Frankrijk naar Dayton in november 1907 had de oudste van de broers, Wilbur, in Washington een gesprek met de pre-

¹ Lahm werd later de eerste Amerikaanse legervlieger. In 1941 werd hij gepensioneerd in de rang van generaal-majoor.

sident van de Ordnance Board, Brigade-Generaal Crozier, en de Chief Signal Officer, Brigade-Generaal Allen. Hij deelde deze beide autoriteiten mee, dat hij en zijn broer in staat waren de Amerikaanse regering een vliegtuig te leveren voor de prijs van \$ 25.000 en gaf een overzicht van de prestaties die zij bereid waren te garanderen.

Toen, evenals nu, kon er echter van een onmiddellijke koop geen sprake zijn. Hoewel een ieder ervan overtuigd was dat alleen de Wrights een machine konden leveren die aan redelijke eisen voldeed, moest er eerst „concurrentie worden gesteld”.

Er werd een specificatie opgemaakt (die tevoren aan de Wrights voor commentaar werd voorgelegd!) en op 23 december 1907 verscheen er in de Amerikaanse kranten een advertentie waarin het Signal Corps offertes vroeg voor een „Heavier-Than-Air Flying Machine”. Enkele van de eisen waaraan deze machine moest voldoen, waren:

— gemakkelijk monteerbaar en demonteerbaar voor transport in legervoertuigen (montagetijd ca. 1 uur);

— voldoende brandstof voor een vlucht van 125 mijl met 2 personen aan boord;

— een snelheid van ten minste 40 mijl per uur in rustige lucht (met een bonus van 10% voor iedere gehele mijl meer);

— een duurvvlucht van ten minste 1 uur waarbij het vliegtuig „... must be steered in all directions without difficulty and at all times under perfect control and equilibrium”.

Inschrijvers moesten hun offerte vergezeld doen gaan van een borgsom ten bedrage van 10% van de verlangde prijs, die later zou worden terugbetaald.

Merkwaardig is dat deze advertentie scherpe kritiek ontmoette in de Amerikaanse pers. Men vond dat het Signal Corps met zijn specificatie veel te hoog had gegrepen! „Er is geen vlieg-machine ter wereld die op dit ogenblik aan deze eisen zou kunnen voldoen”, schreef het American Magazine of Aeronautics, „... Wij twijfelen er sterk aan of de regering ook maar één enkele acceptabele offerte zal ontvangen”.

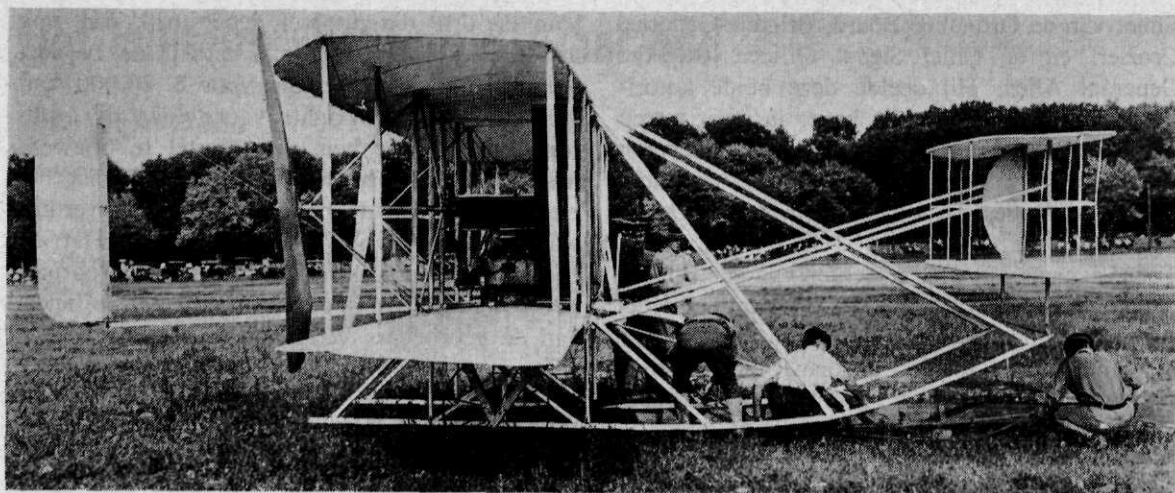
Tot grote verrassing van een ieder, niet in het minst van het Signal Corps zelf, kwamen er 41 offertes binnen. Maar daarvan vielen er in korte tijd al 38 af, óf omdat zij door fantasten waren ingediend óf omdat de inschrijvers niet in staat waren het geëiste deposito van 10% te storten.

Van de drie die dit wel deden trok één zich na enige tijd alsnog terug, terwijl de tweede, Augustus M. Herring, die voor \$ 20.000 had ingeschreven, de Wrights voorstelde, als „sub-contractors” voor hem een toestel te bouwen, mocht hij op deze lage prijs het contract bemachtigen. Toen de broers deze „deal” verontwaardigd van de hand wezen, kon ook Herring zijn offerte niet gestand doen en op 5 februari 1908 werd de levering van het vliegtuig officieel aan de gebroeders Wright gegund.

Omstreeks dezelfde tijd werd er door de Wrights een contract met een Franse combinatie afgesloten. Er werd afgesproken dat van de beide broers Wilbur naar Europa zou gaan en de jongere Orville de afnamevluchten met het Amerikaanse legervliegtuig zou uitvoeren. Voor deze proefvluchten had het Signal Corps het paradeveld van Fort Myer nabij Washington aangewezen, waar een loods stond die groot genoeg was om het vliegtuig in gemonteerde toestand te herbergen. Dat dit terreintje zelf, met zijn afmetingen van 200 × 300 m, wel wat erg klein was voor vliegproeven, daaraan had niemand gedacht, maar Orville liet er zich niet door afschrikken. De Wright-machine startte immers met behulp van een valgewicht vanaf een houten rail en had dank zij deze „katapultstart” slechts een zeer korte aanloop nodig (zie foto).

Het vliegprogramma leek aanvankelijk vlot te zullen verlopen. De eerste start werd op 3 september 1908 gemaakt. Na enkele vluchten van korte duur bleef Orville op 9 september al ruim een uur in de lucht. Diezelfde dag maakte hij met Luitenant Lahm de eerste passagiersvlucht, die 6 min 24 sec duurde, hetgeen op dat moment het wereldrecord voor een vlucht van 2 personen met een toestel zwaarder dan de lucht betekende.

Acht dagen later, op 17 september, vond er een vlucht plaats die een dramatisch verloop had. Terwijl Orville, met Luitenant Thomas A. Selfridge als passagier, op een hoogte van ca. 40 m rondom het vliegterrein vloog, vormde zich een scheur in een blad van een van de twee propellers (die met behulp van fietskettingen door de centraal geplaatste motor werden aangedreven). De propeller raakte uit balans, begon te slingeren en sloeg door één van de spandraden waarmee de staart van het vliegtuig was vertuid. Onbestuurbaar geworden, dook het toestel bijna loodrecht de grond in. Lt. Selfridge werd zwaar gewond en overleed enkele uren later; Orville werd naar het hospitaal gebracht met een heupfractuur die

Fort Myer, juli 1906 . . . Orville Wright (tweede van rechts) bij de voorbereiding van een start van het Signal Corps-vliegtuig
(Foto: Smithsonian Institution)

weliswaar spoedig genas maar hem toch zijn gehele verdere leven (hij overleed in 1948) hinder zou blijven bezorgen. Het was het eerste dodelijke ongeval met een militair vliegtuig.

Het duurde tot eind juni van het volgende jaar voor de afnamevluchten met een nieuwe machine konden worden voortgezet. Het resterende programma werd toen in een snel tempo afgevoerd: op 27 juli 1909 werd de duurvlucht van 1 uur uitgevoerd en op 30 juli vond de officiële snelheidsproef plaats over een traject van 10 mijl, dat in beide richtingen moest worden afgelegd.

Er werd een gemiddelde snelheid van 42,58 mph gemeten, ruim 2 mijl meer dan de contractsnelheid van 40 mph. Dit leverde de Wrights een bonus op van 20% boven de gecontracteerde prijs van \$ 25.000; zij ontvingen dus \$ 30.000. Het eerste militaire vliegtuig ter wereld had ruimschoots aan de gestelde eisen voldaan.

„The First Army Airplane” is voor het nageslacht bewaard gebleven. Het toestel is thans een van de pronkstukken van het museum van het Smithsonian Institution in Washington D.C.

BANDEN 1967

De geheel linnen banden voor de jaargang 1967 zijn thans direct leverbaar. De prijs bedraagt f 4,75 per stuk.

Levering uitsluitend na vooruitbetaling per giro (nr 447 15) of per postwissel. Bestellingen te richten aan:

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
Zwarteweg 1 - Den Haag

Woorden en begrippen

Enkele opmerkingen en aantekeningen over de Belgische en de Nederlandse militaire terminologie

L. Verhoeff

Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

m.m.v. R. Depoorter

Majoor der Infanterie, Staffbrevehouder (België)

Some correspondents were talking to a GI assigned as a driver to the English troops (...). One asked, 'Don't you find it a little hard to understand them when they talk to you?' The driver stroked his chin and thought a long minute and finally said, 'Well... they're easier to understand than those Koreans'.

(The Stars and Stripes, Tokio, 23 sept. 1950)

Inleiding

In de Tweede Wereldoorlog en tijdens de Koreaanse oorlog heeft een uitspraak de ronde gedaan, dat de Amerikanen en de Britten twee bevriende volkeren waren, die werden gescheiden door dezelfde taal. Dit vond zijn grond in het feit, dat dikwijls voor dezelfde begrippen in het Amerikaanse en het Britse Engels verschillende woorden werden gebruikt, zoals: *accompanying artillery* = *artillery in support*; *aid station* = *regimental aid post*; *auxiliary arm* = *supporting arm*; *axis of signal communication* = *main signal artery* enz., het hele alfabet langs tot en met *zone defense* = *defence in depth*. Ter voorkoming van verwarring zag men zich dan ook soms genoodzaakt het equivalent in het „andere Engels” aan te geven, bijvoorbeeld bij classificatie-aanduidingen: *secret* (*equals British most secret*) en bij benoeming van eenheden: *combat command* (*nearest British equivalent: armoured brigade group*).

Behalve door deze verschillende termen ontstonden er vanzelfsprekend ook misverstanden door verschillen in spelling, afkortingen, uitspraak en gewone omgangstaal.

Nederlands in België en in Nederland

Verschillen als tussen Amerikanen en Britten kan men ook opmerken tussen (Nederlands sprekende) Belgen en Nederlanders. Er zijn om te beginnen verschillen in uitspraak en woordgebruik, die echter in de dagelijkse omgangstaal vrijwel nooit zodanig groot zijn, dat de respectieve nationaliteiten elkaar niet zouden begrijpen: hoewel in Nederland *de uien zeven stuiver per*

bos kosten begrijpt men het als in België *de ajuinen vijf franc de bundel doen*.

Anders wordt het echter wanneer het speciale vaktalen gaat betreffen. Dan hebben de woorden immers niet alleen een algemeen-Nederlandse betekenis, maar ook een specifieke betekenis voor het betrokken beroep, welke laatste betekenis dan per definitie is vastgelegd (of zou moeten zijn vastgelegd). Er kunnen dan tussen twee vaktalen in beginsel op twee manieren afwijkingen ontstaan: doordat men voor eenzelfde begrip verschillende woorden kiest of doordat men aan eenzelfde woord verschillende betekenissen gaat hechten.

Zulke verschillen zijn te constateren tussen de (Nederlandse) militaire vaktalen uit beide landen.

Tijdens enkele oefeningen, die werden gehouden door de samenwerkende Belgische Krijgsschool en de Nederlandse Hogere Krijgsschool, werd een aantal van dergelijke verschillen besproken door docenten van beide instituten. Enkele van de belangrijkste verschillen in de tactische begrippen zullen hier worden behandeld. Eerst echter een korte beschouwing over wat algemene kenmerken van de Belgische¹ militaire vaktaal.

Enkele kenmerken

De Belgisch-Nederlandse vaktaal staat, zoals te verwachten is, meer onder invloed van het Frans (i.c. de Belgisch-Franse militaire vaktaal) dan de Nederlandse. Maar anderzijds zijn de Belgen meer geneigd tot het vertalen dan tot het

¹ In het vervolg van dit artikel spreken wij steeds over „België”, „Belgisch” en „Belgen”, ook als wij alleen het Nederlandstalige en niet het Frans- (of Duits-)talige deel bedoelen.

overnemen van Franse woorden: de Nederlandse verbazing over sommige, naar dezerzijds gevoel wat minder geslaagde, vertalingen is dan ook geheel gelijkwaardig met de Belgische verbazing over de nonchalance (achteloosheid!) waarmee Nederlanders Franse woorden gebruiken. Zo zegt men in België *vertreklijn (ligne de départ)*² voor het Nederlandse begrip *startlijn* (cf. Amerikaans: *line of departure*, Brits: *start line*) en *geweigerd echelon (échelon refusé)* voor *geëchelonneerd naar rechts/links* (refuser betekent niet alleen weigeren, maar ook terugwijzen, doen terugwijken). Maar „Nederlandse” uitdrukkingen als *à cheval van* en *defilé* worden door de Belgen weergegeven door *ter weerszijden van* en *verplicht doorgangspunt*. Kortom: slordig gebruik van vreemde talen is niet voorbehouden aan een van de twee nationaliteiten, getuige de Belgische woorden *depannage*, *hypotheek*, *maintenance* en *allewederjager*, die in het Nederlands vertaald luiden *quick service*, *claim*, *onderhoud* en *all-weather-jager*.

Een belangrijk aspect vormen in dit verband de afkortingen. De Belgen hebben gepoogd zo weinig mogelijk verschillen tussen hun Nederlandse en hun Franse afkortingen te maken. Soms is dit gedaan door de Franse afkortingen voor beide taalgebieden te gebruiken, waardoor een Nederlander sommige niet onmiddellijk begrijpt: *Fasc* = *Bundel (Fascicule)*, *Mov* = *Verplaatsing (Mouvement)*. In andere gevallen spaart men de Nederlandse kool en de Franse geit door de Engelse afkorting te gebruiken: *Abn* = *Luchtlanding(s) (Airborne)*, *APC* = *Gepantserd personeelvoertuig (Armoured Personnel Carrier)*. Ten gevolge van de toepassing van dit systeem hoort men dan ook dikwijls de vreemde afkorting gebruiken in plaats van het Nederlandse woord: *PI* in plaats van *kwartiermakersgroep (Personnel d'Installation)*, *MSR* in plaats van *hoofdaanvoerweg (Main Supply Route)*, *RD* in plaats van *schadestraal (Radius of Damage/Rayon de Dégâts)*.

Verder valt op te merken dat vreemde woorden door de Belgen soms op zijn Nederlands worden uitgesproken, waar de Nederlanders de vreemde uitspraak handhaven (of denken te handhaven): *tank* wordt door de Belgen uitgesproken als rijmend op bank, *MSD* als em-es-dee (of minimum veilige afstand) en niet als em-es-die; men zegt

en schrijft *maneuver* in plaats van manoeuvre, enz.

Waarde van de studie van verschillen in terminologie

De studie van de verschillen in de terminologieën is uiterst boeiend en tevens nuttig om drie redenen.

In de eerste plaats vindt men door het vergelijken van de verschillende woorden en hun respectieve betekenisinhouden merkwaardige afwijkingen en nuanceringen, eigenaardige verschillen in doctrinaire benadering van tactische vraagstukken en markante accenten in de probleemstellingen, waardoor het inzicht in eigen doctrine en methodes wordt verdiept.

In de tweede plaats is studie van deze verschillen nuttig doordat hierdoor een duidelijker inzicht wordt verkregen in het wezen van een terminologie, in het wezen van een vaktaal. Maar al te dikwijls hoort men immers problemen behandelen die eigenlijk geen problemen zijn, maar kunnen worden teruggebracht tot verschillen in interpretatie van woorden. Zo ging een onlangs door mij toevallig aangehoorde gedachtenwisseling over *het dumpen van goederen op een verdeelplaats* in wezen over de betekenis van de woorden *dumpen* en *verdeelplaats*, waarbij onder *dumpen* door de ene partij werd verstaan: *onder summiere bewaking achterlaten van (kleine) voorraden* en door de andere partij: *inrichten van een dump, d.w.z. een (grote) hoeveelheid (niet direct bruikbaar) materieel opslaan*; de respectieve betekenissen van *verdeelplaats* waren: *een plaats waar een dagvoorraad goederen wordt verdeeld* en: *een kleine mobiele aanvullingsplaats, die als taak naast de aanvoer en verdeling van de dagvoorraad ook beheer over een kleine stootvoorraad heeft of kan hebben*.³ En als de discussie al over de woordbetekenis gaat, hoort men maar al te vaak langs etymologische of quasi-etymologische weg, en soms met gebruikmaking van taalregels uit de school van Meester Pennewip, betekenissen aan woorden geven die niet juist zijn of niet juist behoeven te zijn of slechts juist zouden zijn als het betrokken woord per definitie die betekenis in onze militaire vaktaal had gekregen. Zo is onlangs uitgemaakt dat men moet zeggen: *geneeskundige afvoer, behandeling en verpleging* in plaats van *geneeskundige afvoer en verpleging*, want *verpleging* is wat anders dan *behandeling*. Daartegen kan men vier bedenkingen aanvoeren:

² De aanhalingen zijn cursief gedrukt en wel in de spellingen die in de respectieve voorschriften worden gebezigd.

³ Hier worden geen definities gegeven, maar omschrijvingen van de ideeën van de bij deze discussie betrokken opponenten.

1. het hangt er maar van af hoe men *verpleging* en *behandeling* definieert; 2. het is twijfelachtig of de betekenisinhouden die deze woorden in de medische vaktaal hebben door de andere vaktalen (bijvoorbeeld van logistici) moeten worden overgenomen; 3. het is discutabel of het nuttig effect van de verfijning van de betekenisinhoud opweegt tegen het veel logger worden van de toch al niet zo handzame oude term; 4. geldt hetzelfde argument eigenlijk ook niet voor *verzamelen* (is wat anders dan afvoer), *onderzoek* en *sortering* (is wat anders dan behandeling), *registratie* enz.?

Studie van de verschillen is in de derde plaats nuttig, omdat het een nederigmakende bezigheid is. Men ontdekt dat ons begrippensysteem niet het enige juiste behoort te zijn: met hulp van een ander begrippensysteem kan men de diverse tactische en verzorgingsproblemen ook doordenken en er oplossingen voor formuleren. Bovendien kan het vergelijken van twee systemen leiden tot het elimineren van zwakke punten in een van beide.

Verschillende woordbetekenissen

Hierboven zagen wij dat er verschillende Belgische en Nederlandse woorden mogelijk zijn voor hetzelfde, of ongeveer hetzelfde, begrip. Wij zouden hiervan nog veel voorbeelden kunnen geven, maar deze zijn slechts belangwekkend uit taalkundig en niet uit militair oogpunt; daarom zullen wij er hier niet meer van opsommen.

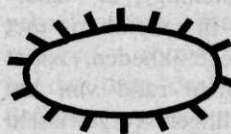
Moeilijker is het als hetzelfde, of ongeveer hetzelfde, woord wordt gebruikt voor verschillende begrippen. Op dit terrein liggen de voetangels en klemmen: indien men een bepaald woord in een andere vaktaal hoort, dient men erop verdacht te zijn, dat de hieraan per definitie of door de traditie gegeven betekenisinhoud anders kan zijn. Maar het ligt nu eenmaal in de menselijke aard het eigen woord en de eigen betekenis als „natuurlijk” en „vanzelfsprekend” te zien.

Het kan zijn dat een betekenisverschil ontstaat, doordat aan het woord een min of meer kunstmatige betekenisinhoud wordt gegeven. Zo wordt op het ogenblik aan het woord *grote eenheid* in Nederland de betekenis gehecht van een verzamelbegrip voor divisie en brigade, in België is het dat voor legerkorps en divisie.

Ook kan het woord een kennelijk andere betekenisontwikkeling hebben doorgemaakt, die dan later per definitie kan zijn vastgelegd. Een voor-

Afb. 1

NAVO: Area, occupied (put in a state of defense) by a company
 Zone occupée (mise en état de défense) par une compagnie
 BE: Zone, bezet (defensief ingericht) door een compagnie
 NL: Steunpunt door een compagnie ter verdediging ingericht en bezet

Afb. 2

NAVO: Strong point/Point d'appui
 BE: Steunpunt
 NL: Versterkt punt

beeld hiervan is het woord *steunpunt*. De Nederlandse betekenisinhoud is bekend; de definitie hiervan luidt: *een naar alle zijden ter verdediging ingerichte stelling, waarin elk binnendringen van de vijand ten koste van alles moet worden voorkomen [en⁴ welke slechts op bevel van de hogere commandant wordt verlaten of prijsgegeven]; stelling wordt verder gedefinieerd als: een terreingedeelte waarin zich een aantal opstellingen bevinden met een tactische en/of vuurtechnische samenhang.* De Belgische definitie van *steunpunt* luidt: *een terreingedeelte dat defensief georganiseerd is.* Het verband tussen de twee begrippen blijkt uit de verklaring van twee tactische tekens uit de Stanag (zie afb. 1 en 2). Hoe verschillend de beide begrippen *steunpunt* zijn, volgt verder uit de Belgische definitie voor het begrip *grendelstelling* (vroeger geheten: tegenpenetratiestelling): *een stelling die tijdelijk bezet wordt om een vijandelijke vooruitgang te beletten; zij bestaat uit een lijn steunpunten waarvan de vuren al de penetratieassen bestrijken.* Het begrip *stelling* wordt niet nader gedefinieerd. De Nederlandse definitie van *grendelstelling* luidt: *een [— zo enigszins mogelijk — voorbereide,] meestal ondiepe stelling met het doel een vijandelijke nadering af te grendelen of een penetratie af te dammen [; deze stelling mag slechts met toestemming van de hogere commandant worden verlaten].*

In België is dus een steunpunt een onderdeel van een grendelstelling; in Nederland zijn steunpunt en grendelstelling beide stellingen van verschillend karakter. Het Belgische woord *steunpunt* dient men in Nederland te vertalen met: *verdedigende stelling* of *versterkt punt*. De twee be-

⁴ Tussen tekststaken staan de delen van de definities die, naar onze mening, niet direct bepalend zijn voor de betekenisinhoud, doch die kunnen worden aangemerkt als bijkomende bepalingen, eisen waaraan moet worden voldaan en/of gewenste omstandigheden. Of deze in een definitie thuishoren is een zaak waarover men van mening kan verschillen; e.e.a. hangt af van de betekenis die men aan het begrip definitie wil geven.

grippen *grendelstelling* dekken elkaar min of meer; er zijn echter ook verschillen op te merken die slechts ten dele uit de definities blijken. In België bezigt men het begrip *grendelstelling* namelijk alleen in verband met een (veronderstelde of werkelijke) vijandelijke penetratie, die dan door één *grendelstelling* wordt ingedamd (bijvoorbeeld dé *brigadegrendelstelling*); in Nederland gebruikt men dit begrip in samenhang met alle vijandelijke naderingsmogelijkheden, zodat bijvoorbeeld ook in de voorste rand van het weerstandsgebied *grendelstellingen* (afgewisseld met steunpunten) kunnen worden ingericht.

Een ander voorbeeld van verschil in woordbetekenis is het woord *verzamelgebied*, in België: *verzamelzone*. De Nederlandse definitie voor *verzamelgebied* luidt: *een gebied waarin een eenheid (eenheden) voor⁵ het inzetten van een volgende gevechtsactie wordt (worden) verzameld ten einde hiervoor voorbereidingen te kunnen treffen*. De Belgische definitie voor *verzamelzone* is: *het terreingedeelte waarin een strijdmacht verzameld wordt [in een zo verspreid mogelijk anti-atoomdispositief] gedurende de strikt onontbeerlijke tijd nodig voor de voorbereiding van een aanval*. Men voelt als het ware aan de Belgische definitie, dat er dan nog ander gebied moet zijn, waarin een eenheid langere tijd moet kunnen verblijven en dat niet alleen m.b.t. een aanval wordt gebruikt. Dit is dan de Belgische *verspreidingszone*: *het terreingedeelte waarin een strijdmacht stationneert [in een anti-atoomdispositief] in afwachting ingezet te worden*. Tegenover het ene Nederlands begrip *verzamelgebied* staan dus twee Belgische begrippen: *verspreidingszone* en *verzamelzone*. Dit vindt zijn oorzaak in het feit, dat de Belgen het begrip *verzamelen* een andere betekenisnuance geven: het heeft voor hen een bijmaak van *concentreren*; het Nederlandse begrip *verzamelen* houdt tevens het idee *verblijven* in, wat de Belgen liever weergeven met *stationneren*.

Hetzelfde verschijnsel van een algemeen Nederlandse term tegenover twee (of meer) gespecialiseerde Belgische treft men aan bij *faselijn*. Dit betekent volgens de Nederlandse definitie: *een lijn, zo mogelijk loodrecht⁶ op de bewegingsrich-*

ting [en gemakkelijk in het terrein te herkennen] welke dient als controle- en coördinatiemiddel bij verplaatsingen van troepen tijdens gevechtshandelingen. De Belgen hebben het algemene begrip *transversaal*: *een [opvallende] terreinlijn, [gemakkelijk te herkennen,] zoveel mogelijk loodrecht op de oprukas en gekozen met het doel een beweging of gevechtsactie te coördineren*. Daarvan zijn er twee speciale soorten, de *liaison-transversaal* (*liaison* met Franse uitspraak!): *een lijn, bestemd om de vooruitgang te coördineren [; op het terrein moet ze gemakkelijk te identificeren zijn en] zoveel mogelijk loodrecht [staan] op de richting van de opmars* en de *tactische transversaal*: *een liaisontransversaal waarvan het beloop gekozen werd om zijn tactische eigenschappen voor eventuele offensieve of defensieve operaties*.

Bij de vraag hoe men het Nederlandse begrip *faselijn* nu voor Belgische collega's moet verwoorden, valt van hun terminologie op:

1. dat de definitie van *transversaal* spreekt over *oprukas* en die van *liaisontransversaal* over *richting van de opmars* (niet nader gedefinieerd);
2. dat de definitie van *liaisontransversaal* in herhaling valt met betrekking tot *identificeren* en *loodrecht staan*;
3. dat de definitie van *liaisontransversaal* spreekt over *vooruitgang*, terwijl die van de *tactische transversaal* (zijnde een speciaal soort *liaisontransversaal*) over *offensieve en defensieve operaties* spreekt.

Een Nederlander vraagt zich derhalve af wat dient te worden verstaan onder *oprukas*, *opmars* en *vooruitgang*; gezien de samenhang in de definities moeten beide begrippen betrekking hebben op „naar de vijand toe”, maar ook „van de vijand af”. Zonder nadere toelichting is het onmogelijk uit te maken of dit met deze bewoordingen ook wordt bedoeld of dat het tekortkomingen in de definities zijn.

Conclusie: het Nederlandse begrip *faselijn* is een algemeen begrip, dat min of meer samenvalt met het Belgische begrip *transversaal*; de Belgische begrippen *liaison- en tactische transversaal* hebben geen Nederlandse equivalenten en de definities zijn niet van dien aard dat zonder meer duidelijk is wat er precies bedoeld wordt.

Verschillende woordkeus

Binnen een vaktaal ontstaat soms de behoefte bepaalde differentiaties aan te brengen in woorden die buiten deze vaktaal synoniem, of althans zinverwant, zijn. Een bekend voorbeeld is het

⁵ Bedoeld wordt: „voorafgaande aan”, niet: „ten behoeve van”; gezien de verwarring die bij eerste lezing mogelijk is en mede gezien het laatste deel van de definitie, is het gewenst het woord „voor” hier te vervangen door „voorafgaande aan”.

⁶ Het woord „dwars” was hier wellicht beter op zijn plaats, of anders, conform de Belgische definitie: „zo veel mogelijk loodrecht”.

verschil dat de Duitse militaire vaktaal aanbrengt tussen *Operationen* (legerkorps en hoger), *Gevechte* (divisie en brigade) en *Kämpfe* (regiment, bataljon en lager); verschillen die men in het Nederlands zou kunnen vertalen met *operaties* (voor legerkorps en hoger), *gevechten* (voor divisie en brigade) en *gevechtsacties* (bataljon en lager).

Het Nederlandse begrip *vakgrens* luidt: *een [zo mogelijk makkelijk in het terrein te onderscheiden] lijn tussen twee vakken, welke dient om de verantwoordelijkheid ten aanzien van⁷ vuursteun en manoeuvre in de breedte af te bakenen.* De *scheidingslijn* is wat anders; de definitie hiervan is: *een [zo mogelijk gemakkelijk in het terrein te onderscheiden] lijn, welke over een beperkte afstand de verantwoordelijkheid afbakent t.a.v.⁷ vuursteun en manoeuvre.* Een definitie voor *vak* wordt niet gegeven. In België is het merkwaardigerwijze net andersom: daar definieert men niet de grens, maar het vak; het heet daar *aktiezone*: *het terreingedeelte waarin een grote eenheid opereert; deze wordt aangeduid door [op het terrein makkelijk te identificeren] scheidingslijnen.*

Dus is de Nederlandse *vakgrens* identiek met de Belgische *scheidingslijn*; de Nederlandse *scheidingslijn* heeft geen Belgisch equivalent. De vakken worden in Nederland nader gespecificeerd met de grootteaanuiding van de respectieve eenheden: legerkorps-, divisie-, brigade- en bataljonsvakken. In België heeft men voor deze vakken verschillende namen ingevoerd: *aktiezone* van het legerkorps, (divisie) *sektor*, (brigade) *ondersektor* en (bataljons) *vak*.

Een ander voorbeeld is het Nederlandse begrip *tactisch belangrijk gebied*: *een gebied dat zowel voor de vijand als voor de eigen troepen van essentieel belang is in verband met de uitvoering van de opdracht.* In de Belgische terminologie kan men ter weergave van dit begrip kiezen tussen: *kritiek punt* en *vitaal punt* of *vitale zone*. Een *kritiek punt* is: *een punt op het terrein, dat niet zou kunnen veroverd of gecontroleerd worden door een⁸ tegenstrever zonder merkelijk nadeel voor de andere.* Daarentegen wordt onder *vitaal punt/zone* verstaan: *een terreingedeelte waarvan het bezit of de controle onontbeerlijk is voor het succes van de voorgenomen manoeuvre.* *Kritiek punt* is dus het meer algemene begrip; van de *kritieke punten* in een vak zal een aantal

⁷ Naar onze mening is „verantwoordelijkheid ten aanzien van” onnodig zwaarwichtig en minder juist; beter: „verantwoordelijkheden voor”.

⁸ In Nederland zou men hier zeggen: „de ene”.

tot vitale punten worden zodra het plan voor de manoeuvre vaststaat. Vergelijken wij de Belgische en Nederlandse begrippen met de Engelse NAVO-term *key terrain*, waarvan de definitie luidt: *any locality or area, the seizure or retention of which affords a marked advantage to either combattant*, dan ziet men dat de Belgische kenmerken *verovering*, *kontrole* en *bezit* niet geheel corresponderen met de NAVO-kenmerken *seizure* (= verovering) en *retention* (= behoud)⁹ en dat deze deelbegrippen in de Nederlandse definitie vermeden worden: het terrein is van belang, maar de definitie doet geen uitspraak over bezetten, beheersen, veroveren, behouden of wat dan ook. Conclusie derhalve: het Nederlandse begrip *tactisch belangrijk gebied* is een zeer algemeen begrip, dat geen equivalent heeft in de Belgische of in de NAVO-terminologie.

Een laatste voorbeeld. Het Nederlandse begrip *beveiligende strijdmacht* wordt gedefinieerd als: *de strijdmacht die gescheiden optreedt van de hoofdmacht met het doel de vijand te onderschepenen, aan te grijpen, te vertragen, te desorganiseren of te misleiden voor¹⁰ deze de [te beveiligen] hoofdmacht kan aanvallen.* In België noemt men dit *dekkingsstrijdkracht*; hiervan wordt geen definitie gegeven, maar het begrip ligt min of meer verankerd in dat van *dekkingszone*: *het gedeelte van de verdedigingszone dat zich voorbij de hindernis bevindt, die deze verdedigingszone kenmerkt¹¹; de dekkingszone is de actiezone van de dekkingsstrijdkracht van het legerkorps.* Hier is dus de Nederlandse definitie minder omvattend dan de Belgische; overigens moet men in feite de beide tactische doctrines bestuderen en ook de verwante begrippen (in Nederland *algemene voorposten* en *gevechtsbeveiliging*, in België *opvangingsbruggehoofden* en *beveiligingsechelon*) om het feitelijke verschil tussen beveiligende strijdmacht en dekkingsstrijdkracht nauwkeurig te onderkennen.

Naast dit begrip hanteren de Belgen nog drie „taakaanduidingen voor grote eenheden”: *opvangingsstrijdkracht*: *de strijdkracht die in het afbreken van het contact a priori een stelling bezet heeft om de voorste elementen op te vangen en hun hergroepering te dekken; vervol-*

⁹ Evenmin kloppen de kenmerken uit de Belgisch-Franse definitie: *conquête*, *controle* en *possession*, met de Franse NAVO-kenmerken: *conquête* en *conservation*.

¹⁰ Wellicht beter: „voordat”.

¹¹ Volgens de Belgische tactische doctrine wordt het verdedigend gevecht altijd gevoerd achter een natuurlijke of kunstmatige hindernis.

gens omsingelingsstrijdmacht: de strijdmacht die gedurende een achtervolging de opdracht heeft het terugtrekken van de vijand af te snijden en ten derde: strijdmacht voor rechtstreekse drukking: de strijdmacht die gedurende een achtervolging oprukt in de richting van de vijandelijke terugtocht. Alle drie termen waarvoor Nederlandse equivalenten ontbreken.

Verskil in rubricering

Bij het bepalen van de onderlinge verwantschap van begrippen in een begrippensysteem zal men een algemeen begrip soms kunnen doen bestaan uit een aantal samenstellende begrippen, waarbij het weer van de definities afhangt, hoe de onderlinge samenhang en onderschikking is. Zo zijn verkeersregeling, verkeersleiding en verkeerscontrole van huis uit vrijwel synoniem: in het civiele spraakgebruik kan een agent het verkeer leiden of regelen of controleren (in dit verband heeft controleren een min of meer passieve betekenis (bv. snelheidscontrole), leiden en regelen een meer actieve). De definities van deze drie begrippen in de militaire handboeken zijn zodanig dat verkeersregeling omvat verkeersleiding (NAVO: mouvement control) en verkeerscontrole (NAVO: traffic control). (Het militaire woord verkeerscontrole is dus identiek met verkeersregeling in het gewone spraakgebruik.)

Een opmerkelijk verschil in onder- en nevenschikking van begrippen kan men vaststellen bij vergelijking van de Belgische en Nederlandse tactische voorschriften voor divisie en brigade. Het Nederlandse voorschrift onderscheidt in beginsel¹²:

1. aanvallend gevecht

- a. inleidende gevechtsacties
- b. inbraak
- c. doorbraak
- d. voortzetting

2. verdedigend gevecht

- a. beveiliging
- b. verdediging
- c. tegenaanval

3. verdragend gevecht

- a. vertraging
- b. verdediging van tijdelijke aard
- c. aanval met beperkte doelstelling

4. tactische verplaatsingen

- a. naderingsmars
- b. terugtocht

¹² Rivierovergangen en het optreden onder bijzondere omstandigheden buiten beschouwing gelaten.

5. gevechtshandelingen in overgangsfasen

- a. ontmoetingsgevecht
- b. achtervolging
- c. infiltratie
- d. overnemen van het gevechtscontact
  - (1) doorschrijding
  - (2) aflossing
- e. afbreken van het gevecht
- f. contact maken met eigen troepen

In het Belgisch voorschrift treft men de volgende indeling aan:

1. offensieve operaties

- a. beweging naar de vijand
- b. aanval
- c. exploitatie
- d. achtervolging

2. defensieve operaties

- a. defensief gevecht
  - (1) verdediging
  - (2) tegenaanval
- b. verdragend maneuver
  - (1) tijdelijke verdediging
  - (2) afbreken van het contact
  - (3) verdragingsgevecht
  - (4) verontrusting
- c. terugtocht

3. speciale operaties

- a. overschrijding der lijnen¹³
- b. aflossing ter plaatse

Beter dan definities en uiteenzettingen bewijzen de onder elkaar geplaatste overzichten wat het feitelijke probleem is: in de meeste gevallen is *de kern van de begrippen wel dezelfde, maar de afbakening is niet scherp* en daardoor kunnen de begrippen *in verschillende patronen in elkaar gepast worden*. Vooral bij begrippen met een meervoudige betekenisinhoud, zoals bij het Belgische begrip defensieve operaties, is het vrijwel ondoenlijk hiervoor een Nederlands equivalent te geven, gezien het geheel afwijkende assortiment van samenstellende begrippen.

Besluit

De algemene conclusie kan worden getrokken, dat Belgische en Nederlandse militairen, hoewel zich bedienend van dikwijls gelijkkluidende, of nagenoeg gelijkkluidende, woorden elkaar op in beginsel vijf wijzen kunnen misverstaan.

1. De invloeden van andere talen op het Nederlands zijn in beide landen van verschillend karakter en intensiteit.
2. Woorden kunnen in beide landen verschillende betekenisontwikkelingen hebben doorgemaakt.

¹³ Nederlandse term: doorschrijding.

3. Woorden kunnen in beide landen verschillen de betekenisinhouden hebben gekregen door andere definities of andere rubricering van de ondergeschikte begrippen.

4. Dezelfde begrippen worden in de beide landen soms met verschillende woorden aangeduid.

5. Definities van de woorden zijn soms onvolledig, onderling strijdig of onduidelijk.

Bovendien wijken zowel de Belgische als de Nederlandse terminologie af van de in NAVO-verband vastgestelde Engelse terminologie; de Franstalige Belgische terminologie wijkt op overeenkomstige wijze af van de in NAVO-verband vastgestelde Franse terminologie. Het doel van de vaststelling van een gezamenlijke NAVO-terminologie volgt uit de „Terms of Reference for the Terminology Study”, die werden uitgegeven door het Military Agency for Standardisation (MAS (63) 545), „The object of the NATO Military Terminology Standardization programme is to enable the NATO forces to operate together in an effective manner through the standardization of terminology”. Met dit doel voor ogen rijzen naar dezerzijdse mening twee vragen.

1. Zouden Belgen en Nederlanders, met het voorbeeld van de bondgenootschappelijke Engelse en Franse gestandaardiseerde terminologieën voor ogen, niet iets meer kunnen doen aan het nastreven van bovenvermeld doel op het gebied van de Nederlandse terminologie?

2. Is het niet gewenst, gezien het hierboven gestelde doel, bij het vaststellen van de Nederlandse terminologie meer rekening te houden met de reeds bestaande overeengekomen Engelse en Franse terminologieën?

Naschrift

Bovenstaande verhandeling werd voltooid in november 1967. Nadat zijn Belgische collega deze had gezien en er zijn commentaar bij had gegeven, werd het mij duidelijk, dat er eigenlijk nog een zesde oorzaak voor mogelijke misverstanden had moeten worden genoemd, t.w. het veranderen van bestaande termen en definities. In België verscheen namelijk een „Viertalig glossarium van militaire termen”, waarin de in NAVO-verband vastgestelde Engelse en Franse termen en de Nederlandse equivalenten worden gegeven. Als gevolg van het verschijnen van dit boek zijn enkele Belgische definities veranderd. Bij vergelijking met de oude definities (ook dat is een leerzame bezigheid!), zal het de lezers duidelijk

worden, dat de in de voorgaande punten behandelde verschillen hier en daar wel wat verschoven en soms wat afgezwakt, maar nog geenszins verdwenen zijn en dat de Belgische terminologie thans wel rekening houdt met de gestandaardiseerde Engelse en Franse terminologieën, zodat de tweede vraag, die wij hierboven stelden, eigenlijk alleen nog voor Nederland geldt. De gewijzigde Belgische definities laten wij hier volgen met het commentaar en toelichtingen die mijn Belgische medewerker gaf.¹⁴

Strong point - centre de resistance - weerstand-centrum/steunpunt: Sleutelopstelling in een verdedigde stelling, gewoonlijk zwaar versterkt en bezet door talrijke automatische wapens. Rond die kern liggen, ter bescherming, nog andere opstellingen gegroepeerd. Een steunpunt kan dus een onderdeel zijn van een stelling waar men moet houden, of van een grendelstelling, waar men slechts tijd moet winnen, nodig om de tegenaanval te doen losbreken.

Assembly area - zone de rassemblement - verzamelgebied: een gebied waarin een eenheid voor het inzetten van de verdere actie wordt verzameld. Het begrip verspreidingszone werd niet behouden.

Report line - transversale - dwarslijn/transversaal: lijn voor het leiden en coördineren van militaire operaties; gewoonlijk een markant terreingedeelte dat loodrecht staat op het actiegebied. Er wordt geen bepaling gegeven van liaison- of tactische transversaal.

Zone of action - zone d'action - gevechtswak/aktiezone: tactische onderverdeling van een groter gebied, waarvoor een tactische eenheid verantwoordelijk is. De term wordt gewoonlijk gebruikt t.b.v. offensieve acties.

Sector - secteur - sector/vak: een door scheidingslijnen ter verdediging aangeduid gebied, dat door een eenheid wordt bezet. Scheidingslijn noch vakgrens worden bepaald.

Wat betreft *kritiek punt* heeft het glossarium als volgt een oplossing gevonden.

Key area - position clé/zone vitale - sleutelgebied/vitale zone: gebied van kapitaal belang (zeer belangrijk gebied).

Key terrain - position clé - sleutelterrein: terrein of gebied waarvan de vermeerstering of het bezit een opvallend voordeel biedt aan een der tegenstanders.

Covering force - force de couverture - dekkings-

¹⁴ Vanaf hier tot het einde van het naschrift is de tekst van de hand van Majoor sbh Depoorter.

strijdkrachten: strijdmacht die gescheiden opereert van de hoofdmacht met het doel de vijand aan te grijpen, te onderscheppen, te vertragen, te desorganiseren en te misleiden vooraleer deze de te beveiligen strijdmacht kan aanvallen.

Covering force - force de securité - beveiligende strijdkrachten/beveiligingsdetachement: elk troepenonderdeel dat door waarneming, verkenning, aanval of verdediging of door een combinatie van al deze procédés de beveiliging verzekert van een grotere strijdmacht. Men bemerkt dat de Nederlandse bepaling werd overgenomen. Opvangingsstrijdkracht en omsingelingsstrijdkracht werden niet opgenomen.

Mijn algemene conclusie: er wordt iets gedaan, al gaat het niet snel. De beste oplossing zou wel zijn, zoals hierboven door de schrijver van het artikel aangeduid: Belgen en Nederlanders zouden moeten samenkomen en in opdracht van hun legerleidingen één enkele bepaling vaststellen voor elke militaire term die wij gebruiken. En dat zou slechts kunnen, wanneer het thans plaatshebbende incidentele overleg werd vervangen door permanente samenwerking op het gebied van militaire terminologie, naar het voorbeeld van reeds bestaande samenwerking op andere taalkundige gebieden.

Literatuur

1. BELGISCHE VOORSCHRIFTEN

Voorschrift betreffende het tactisch gebruik van de divisie en van de brigade (G 119).

Velddienst, bijlage C: Afkortingen (G 120 (C)).

Velddienst, bijlage D: Conventionele tekens, vlaggen en seinen (G 120 (D)).

Reglement over de staforganisatie en -procedure (G 144).

Het pantserinfanteriebataljon, bundel 2: De tactische operaties, bijlage A: Definities en commentaren (G 171).

Viertalig glossarium van militaire termen (IF 69).

2. NEDERLANDSE VOORSCHRIFTEN

NATO-lijst van standaardtermen en definities (VS 2-7202).

KL-lijst van standaardtermen en begripsomschrijvingen, deel I: Tactiek (VR 2-7203/1).

Velddienst, deel 2: Tekens en afkortingen (VS 2-1120/2).

Ontwerp-Gevechtshandleiding, thans in gebruik bij het onderwijs aan de Hogere Krijgsschool (voorgestelde herziening van VS 2-1386).

3. ANDERE VOORSCHRIFTEN

Field service pocket book, part II — pamphlet no. 4A: Staff organisation and staff duties in the U.S. Army (Brits voorschrift uit 1944).

NATO glossary of military terms and definitions in English and French (AAP-6E) (= VS 2-7202).

Standardization agreement No. 2019: Military Symbols.

Nieuwe uitgave

Peace and the strategy conflict, door W. R. Kintner, 264 blz. Uitg.: F. A. Praeger, Londen, 1968. Prijs: 50 sh.

In dit nieuwe boek vestigt Kintner er de aandacht op, dat men zich in de Verenigde Staten in de eerste plaats moet interesseren voor de nucleaire macht van Rusland en eerst daarna — en in veel mindere mate — voor communistisch China.

Hij geeft een beschouwing over de met elkaar in strijd zijnde doeleinden: ontwapening en het onderhouden van een strategische overmacht. Hij komt daarbij tot de conclusie, dat de strategische meerderheid van de Verenigde Staten, die volkomen in staat is te wedijveren met de indrukwekkende militaire capaciteiten van de Sovjet-Unie, onmisbaar is voor het behoud van de vrede.

Kintner is van oordeel, dat deze meerderheid de laatste

jaren is teruggelopen. Rekening houdend met het feit dat Rusland, en niet China, het ogenblikkelijke en actuele gevaar vormt, is het nodig de „missile gap” serieuzer in beschouwing te gaan nemen dan tot nu toe het geval is geweest. De Sovjet-bedoelingen zijn niet zodanig veranderd, dat hun capaciteiten kunnen worden veronachtzaamd. Strategische overmacht betekent niet slechts een goede verdedigingsmogelijkheid of een machtsevenwicht, maar zij is het enige communicatiemiddel dat de Russen bij onderhandelingen begrijpen. Aangezien de communistische conflictdoctrine inhoudt, dat de communisten hun stelsel door middel van kracht en dwang aan anderen opleggen, moeten zij, die het communisme afwijzen, voldoende machtig en krachtig zijn om hun eigen voorwaarden te kunnen stellen. Daarom heeft het Westen een militaire macht nodig om er zeker van te zijn, dat het de politieke en filosofische dialoog met de communistische leiders kan voortzetten.

v.H.

China in de internationale politiek

C. J. M. van Hamond

Kapitein van de Koninklijke Luchtmacht

A. Inleiding

De Chinese historie kan, als inleiding op het volgende, kort als volgt worden samengevat. Het grote Chinese Keizerrijk, dat heeft bestaan van ca. 200 v. C. tot in het begin van deze eeuw, heeft perioden van grote bloei gekend, maar het heeft ook geleden onder perioden van verval. Opmerkelijk is dat deze perioden van verval de overtuiging van de Chinezen, dat zij hét beschaafde rijk van de wereld waren, nooit wezenlijk hebben kunnen aantasten. Dit wordt begrijpelijk als men bedenkt dat China zijn culturele superioriteit tot ver in de 19e eeuw heeft weten staande te houden, ook al werd China militair meermalen onder de voet gelopen.

Eerst het Westerse en Russische imperialistische streven op het Chinese vasteland, dat erop was gericht het in zichzelf besloten China open te stellen voor de Westerse handel en zo mogelijk zelfs tot een kolonie te maken, heeft dit eeuwenoude keizerrijk voor een uitdaging weten te stellen, militair zowel als cultureel, waarop het geen antwoord wist te geven. Sedert die tijd kan men de Chinese historie beschouwen als een uiterst moeizame strijd om een adequaat antwoord te vinden op de Westerse uitdaging, die de zwakte van het conservatief gebleven keizerrijk zo nadrukkelijk aan het licht had gebracht.

Deze geschiedenis laat ons dan zien het falen van het keizerrijk en daarmee zijn totale aftakeling, totdat het in 1911 ten val wordt gebracht. Daarna volgen vele vertwijfelde pogingen om er iets beters voor in de plaats te stellen. Dit is tenslotte uitgelopen op een interne strijd tussen twee stromingen, enerzijds de nationalistenvan de Kwo Min Tang, anderzijds de communisten onder leiding van Mao Tse Toeng. De Kwo Min Tang heeft tenslotte in deze strijd haar kansen gemist, als gevolg van ontwikkelingen in de Kwo Min Tang zelf (oorspronkelijk een beweging van enthousiaste jonge intellectuelen, werd zij tot een beweging van de zg. „vested interests”), fouten van haar leider Tsjang Kai Sjek en de afwezigheid van Westerse steun voor de Kwo Min Tang als gevolg van onvoldoende begrip voor wat zich daar in China afspeelde.

Deze hele ontwikkeling heeft uiteraard veel leed, ellende en ontreddeering veroorzaakt. Het is dan ook begrijpelijk dat de Chinese bevolking een punt bereikte waarop zij alles wilde accepteren, wat kansen bood op een weer rustig bestaan. Als zodanig is het voorstelbaar dat zij ook een communistische beweging met enthousiasme tegemoet is getreden. Dit enthousiasme betrof voor de massa van het volk waarschijnlijk niet het communisme als zodanig. Men verwachtte van Mao dat hij orde op zaken zou stellen, en dat hij erin zou slagen China te herstellen in zijn oude glorie, China opnieuw te maken tot hét Rijk van het Midden. Het Chinese communisme had daardoor van meet af aan een sterk nationalistische inslag, want ook Mao deelde deze instelling.

Dit stelt ons tenslotte voor de vraag welk alternatief Mao Tse Toeng het Chinese volk had te bieden tegenover het falen van Tsjang Kai Sjek.

B. Ontwikkelingen in China na 1949

1. Mao's doelstelling, erfenis en werkwijze

Op 1 oktober 1949 werd de Volksrepubliek China uitgeroepen. Bij deze gelegenheid verklaarde Mao Tse Toeng plechtig:

Ons volk zal nooit meer een vernederd volk zijn; wij zijn opgestaan.

Een duidelijker illustratie van het feit dat deze dag als de grote doorbraak werd beschouwd, is nauwelijks denkbaar. Men dacht de toegang tot de wereld in zijn zak te hebben. In feite echter kreeg Mao twee zware teleurstellingen te verwerken:

a. in de communistische wereld werd China niet als echt communistisch erkend, ondanks alle pogingen daartoe;

b. in de internationale politieke wereld werd China niet als een grote mogendheid beschouwd; de Verenigde Naties weigerden zelfs China tot hun organisatie te laten toetreden.

Dit alles gaf de Chinese leiders weer de indruk: „Voor Chinezen en honden verboden”. De betekenis hiervan zal duidelijk zijn als men be-

denkt dat er op het eind van de 19e eeuw in China een zodanige situatie bestond dat Westerse handelslieden, gevestigd in Nanking, het zich konden permitteren in een park aldaar een bord met dat opschrift te plaatsen. Deze en soortgelijke beledigingen hebben een diepe indruk nagelaten. Dit maakte de houding van Mao Tse Toeng t.o.v. de buitenwereld alleen maar harder en leidde zelfs tot een vijandige instelling. Bovendien had het tot gevolg dat de contacten van China t.o.v. de buitenwereld beperkt bleven tot slechts enkele staten, waaronder de Sovjet-Unie en Engeland. Daarenboven kon het Mao's haast zijn doel te realiseren, slechts versterken. Dit doel was China tot de sterkste mogendheid ter wereld te maken, waardoor de wereld tegelijkertijd zou worden gedwongen China te erkennen.

Voor dit doel zou alles moeten wijken, zelfs het Chinese volk. Het is wellicht interessant deze houding van Mao te illustreren met een oude Chinese tekst:

Een land, waarin een jaar lang allen een enkel doel dienen, zal tien jaar lang sterk zijn;

een land, waarin 10 jaar lang allen een enkel doel dienen, zal honderd jaar lang sterk zijn;

een land, waarin honderd jaar lang allen een enkel doel dienen, zal duizend jaar lang sterk zijn, en het zal superieur zijn; wie in één dag orde schept, zal superieur zijn.

Mao wilde, figuurlijk gesproken, in één dag orde scheppen. Daarmee stond Mao, gezien de erfenis die hij meekreeg, voor een bijna onmogelijke taak:

a. hij erfde een door oorlog verwoest land, met een maatschappij, die volledig op drift was geraakt. Men dient hierbij te bedenken dat China het jarenlang nagenoeg zonder centraal gezag had moeten stellen en, voor zover het er was geweest (Tsjang Kai Sjek), was het corrupt en inefficiënt geweest;

b. China was een ontwikkelingsland, wat betekende dat het zeer arm was, en er was een enorme behoefte aan kapitaal om een economische ontwikkeling op gang te kunnen brengen, die China van agrarisch land tot een modern industrieel land zou moeten maken;

c. de nodige complicaties, zoals de geweldige uitgestrektheid van het land, een factor die het land moeilijk efficiënt bestuurbaar doet zijn, een enorme bevolkingsmassa, bovendien een zeer snel groeiende bevolking.

Hoe denkt Mao zijn doel te kunnen realiseren onder dergelijke zware omstandigheden?

Bij de beantwoording van deze vraag dient men uit te gaan van het feit dat Mao Tse Toeng aanvankelijk een grote populariteit genoot, deels als gevolg van geestdrift en nationale trots van het volk, voorts als gevolg van de hoge verwachtingen die men van zijn regime had. Mao's start gaf ook reden tot hoop: hij maakte zijn regime naar de schijn democratisch door in de Politieke Volksraad allerlei groeperingen uit het volk te doen vertegenwoordigen en niet slechts communisten, hij beloofde een hogere levensstandaard en toonde zich verzoeningsgezind tegenover zijn vroegere vijanden.

Toch had Mao Tse Toeng in hetzelfde jaar 1949 laten verklaren dat het verzet tegen zijn communisme niet zetelde in de geweren der partizanen, maar in miljoenen harten. Mogelijk doelde Mao hier op het verzet dat hij verwachtte als reactie van het volk op methoden, die hij van plan was te gaan toepassen. Vermoedelijk begreep Mao Tse Toeng dan ook van meet af aan dat zijn opzet slechts één kans van slagen had als hij dit verzet, dit psychologische verzet van het Chinese volk, zou weten te breken. Voor het doel dat Mao zich stelde moest het volk worden veranderd in totaal aangepaste menselijke machines. Voor Mao betekende dit toepassing van zijn „strategie der onophoudelijke revolutie”.

Voor het Chinese volk betekende dit in de eerste plaats het einde van een illusie: de overwinning van Mao op Tsjang Kai Sjek bleek niet de bekroning van de Chinese revolutie, doch het werd het begin ervan. Met deze overwinning zou de opbouw van het nieuwe China eerst aanvangen, d.w.z. van het Chinese volk zou telkens weer de uiterste krachtsinspanning worden gevergd. In zijn uiterste consequentie betekende dit dat het Chinese volk steeds opnieuw door telkens nieuwe campagnes zou worden opgejaagd. Dit betekende tenslotte opvoeding door terreur, discipline door terreur en produktie door terreur. Dit alles was geen terreur om de terreur. Het was alleen de shock die de patiënt, in dit geval het Chinese volk, werd toegediend, om hem van zijn ziekte te laten schrikken, zodat hij zich zonder morren aan de kuur van Mao zou onderwerpen. Deze terreur laaide zo hoog op dat in de stad Sjanghai de oevers van de rivier moesten worden afgezet en de daken van hoge gebouwen dag en nacht moesten worden bewaakt om pogingen tot zelfmoord te voorkomen. In enkele jaren tijds werden miljoenen mensen geliquideerd en vele miljoenen werden tot dwangarbeid veroordeeld. Het Chinese Volksdagblad schreef in 1951:

„Dwangarbeid zal voor de regering welvaart met zich brengen”. Dit illustreert een situatie, waarin de mens tot een middel was ge degradeerd.

2. Resultaten van China's economische ontwikkeling tijdens Mao

In de eerste plaats kan men constateren dat het Chinese regime erin is geslaagd in China een economische groei op gang te brengen van gemiddeld 5% per jaar, waarbij vooral de industriële groei opvalt. Daarbij dient men te bedenken dat voor deze economische ontwikkeling alleen door de Sovjet-Unie hulp werd verleend, zij het slechts tot 1957 en dan nog in geringe mate. Men schat deze hulp wel op een orde van grootte van \$ 1 à 1,5 miljard, een bedrag dat overigens reeds in 1965 volledig was terugbetaald, althans naar alle waarschijnlijkheid. Van groter betekenis is de technische hulp in de vorm van experts geweest, eveneens van de Sovjet-Unie, maar ook deze eindigde abrupt in 1960, zodat vanaf dat moment China geheel op eigen krachten was aangewezen.

Daarenboven is China erin geslaagd zelf hulpverlener te worden, zij het op bescheiden schaal, ondanks dat het zelf een ontwikkelingsland is. Mogelijk geeft dit laatste feit ons enige verklaring waarom ook India hulp verleent, al is dit land evenzeer een land in ontwikkeling en bovendien een land dat zelf nog veel hulp nodig heeft. Voor de gewone Chinese burger dient als belangrijkste economisch gevolg van deze ontwikkeling te worden genoemd dat de in het verleden altijd dreigende hongersnood sedert de jaren '50 schijnt te zijn uitgebannen. Tot op dit moment is de welstand echter nauwelijks meer dan het levensminimum, m.a.w.: het regime houdt het consumptieniveau zo laag mogelijk om het overschot als besparing te kunnen gebruiken voor een verdere uitbreiding van de Chinese economie.

Deze opmerkelijke economische prestatie is gelukt met behulp van een sterk centraal gezag en met toepassing van dictatoriale en terreurmethoden.

3. Betekenis van Mao Tse Toeng voor China

Wil men tot een beoordeling komen van de betekenis van Mao's regime voor China, dan is uiteraard de economische ontwikkeling een belangrijk aspect. Voorts dient men ook te letten op de methoden die worden gebruikt. Fundamenteel schijnt echter de mensopvatting te zijn die aan dit alles ten grondslag ligt, met andere woor-

den: waartoe zal dit alles leiden m.b.t. de Chinese mens?

In dit verband verdienen twee campagnes nadere aandacht.

In de eerste plaats de campagne: „Laat honderd bloemen bloeien, laat honderd scholen wedijveren”. Deze campagne, die het Chinese volk gedurende een korte periode de gelegenheid gaf Mao's regime te beoordelen, maakte duidelijk dat het Chinese volk zich niet slechts afzette tegen wantoestanden en extreme methoden, maar het systeem zelf verwierp. Aldus werd duidelijk dat men ook in China belang schijnt te hechten aan het kunnen beleven van, wat wij noemen, de Rechten van de mens.

Vervolgens China's meest recente campagne, die nog niet schijnt te zijn afgesloten: „De grote proletarische culturele revolutie”. Alvorens overigens hierover uitspraken te doen, lijkt het zinvol deze te relativeren met een toepasselijk citaat van een Japans China-deskundige:

Wie de Culturele revolutie probeert te peilen, vergaat het als een blinde, die de poot van een olifant aftast en denkt dat hij het beest zelf te pakken heeft.

Toch moet men zich de vraag stellen wat de Culturele revolutie voor China te betekenen heeft.

Wat is de inzet van deze campagne?

a. Is het een gewone campagne die, zoals vele andere, past in de strategie van de onophoudelijke revolutie?

b. Reikt haar betekenis verder en schuilt er mogelijk een machtsstrijd achter, tussen radicalen en gematigden, met als inzet de opvolging van Mao?

c. Is het een heropvoedingscampagne, vooral gericht op de jeugd, om iedere eventuele neiging tot revisionisme, d.w.z. iedere neiging tot verzachting van de officiële Chinees-communistische leer (met name de aandrang tot welvaartsverhoging) te onderdrukken en het revolutionaire elan te stimuleren?

d. Vormt zij het begin van een fundamenteel andere aanpak van de problemen waarmee China als ontwikkelingsland worstelt?

Is het een poging tot een nieuw antwoord op het probleem van het gebrek aan gespecialiseerd kader en het ontbreken van een infrastructuur en daarbij nog de kloof tussen een Westers georiënteerde intellectuele elite van managers en experts en een totaal onderontwikkeld platteland?

Nieuwe conceptie: een gespreide ontwikkeling op laag technisch niveau, de inschakeling van de grote massa met slechts elementaire scholing om aldus tot opbouw van een infrastructuur te komen, waarbij specialisme een geringe rol speelt.

e. Vormt zij het begin tot een hervorming van het menselijk denken om aldus de menselijke verhoudingen te veranderen en daarmee de totale samenleving, en tenslotte toe te komen aan de vraag naar de zin van het menselijk bestaan en de zin van de beschaving?

Ligt de zin van het leven in het streven naar persoonlijk materieel gewin of ligt hij meer in de vreugde van het deelhebben en participeren in de opbouw van een nieuwe samenleving? Dit zou betekenen dat de inzet van de culturele revolutie is: de schepping van een nieuwe mens.

De genoemde mogelijkheden bevestigen de betekenis van het eerder aangehaalde citaat.

Met dit alles en door het feit dat men naar de resultaten nog slechts kan gissen, schijnt een beslissend eindoordeel over Mao nog niet mogelijk.

C. China in de internationale politiek

Dat de gebeurtenissen die zich in China afspelen niet alleen van belang zijn voor China zelf, maar een veel wijdere betekenis hebben, zal niemand verbazen. Napoleon heeft destijds reeds gezegd: „China slaapt en als het ontwaakt zal Europa sidderen”. Vandaar dat het nodig is aandacht te wijden aan de ontwikkeling in de betrekkingen tussen het China van Mao Tse Toeng en de rest van de wereld, waarbij men natuurlijk denkt aan de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten als leidende mogendheden, maar vooral ook aan de ontwikkelingslanden.

Daartoe kan men China onder twee bijzondere aspecten in de beschouwing betrekken:

1. China als grote Aziatische mogendheid;
2. China als communistische staat.

Beide posities hebben namelijk bijzondere buitenland-politieke consequenties, met name voor wat China's buitenland-politieke doelstellingen betreft.

Hiermee worden wij gesteld voor twee vragen.

1. In hoeverre is de Westerse wereld betrokken bij China in zijn kwaliteit of potentiële kwaliteit als grote Aziatische mogendheid?
2. In hoeverre is de Westerse wereld betrokken bij China in zijn hoedanigheid van communistische mogendheid?

Alvorens beide vragen te kunnen beantwoorden, dient men zich te bezinnen op de consequenties, die elk van beide posities met zich brengt.

China als grote mogendheid

In deze positie streeft China naar veiligstelling

van zijn randgebieden en het innemen van een dominerende positie. Om het wat anders te formuleren: China streeft in eerste instantie naar een eigen invloedssfeer, zoals ook de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten een eigen invloedssfeer hebben, wat inhoudt dat het zich omgeven wil zien door hem vriendelijk gezinde regeringen, om aldus zijn eigen veiligheid te verhogen en zijn status van grote Aziatische mogendheid waar te maken. Hieruit vloeit meteen voort dat China moet streven naar een hereniging met Formosa en dat het stelling neemt tegen aan China vijandige regimes in de onmiddellijke nabijheid van zijn grenzen. Hierdoor komt China in conflict met de rechtstreeks hierbij betrokken staten, maar eveneens met de Verenigde Staten vanwege Formosa en de Amerikaanse bereidheid tot steun aan de niet- of anti-communistische regimes in China's randgebieden. Bovendien schuilen in deze situatie potentiële conflicten met de andere grote Aziatische mogendheden, in het bijzonder met India, Japan en de Sovjet-Unie, daar deze geen belang kunnen hebben bij een te grote machtsuitbreiding van China.

China als communistische staat

In deze kwaliteit heeft China duidelijk gemaakt dat het minimaal streeft naar een aan de Sovjet-Unie gelijkwaardige positie, waarbij het de leidende rol opeist en nastreeft t.a.v. de zg. Derde Wereld: de ontwikkelingslanden in Azië, Afrika en Latijns-Amerika. In dit verband kan worden gewezen op de eerste Afro-Aziatische Conferentie, die in 1955 te Bandoeng werd gehouden, en waar China voor het eerst duidelijke pogingen in het werk stelde het leiderschap van deze landen te verwerven ten koste van Nehroe, de toenmalige premier van India.

China heeft de pretentie deze landen de weg te kunnen wijzen naar een snelle ontwikkeling. Het zegt letterlijk: „De Chinese Revolutie is het klassieke voorbeeld van de revolutie in koloniale en half-koloniale landen”.

Dit betekent in de praktijk dat China t.a.v. de ontwikkelingslanden een inspirerend voorbeeld wil zijn maar, indien mogelijk, ook subversieve acties voert in deze landen om ook daar communistische regimes aan de macht te brengen.

Aanvankelijk werden de ontwikkelingen in China door de ontwikkelingslanden met belangstelling gevolgd. Spoedig moesten zij echter ervaren wat China bedoelde: achter de glimlach van de Chinese diplomaat gingen revolutionaire activiteiten

schuil. Afrikaanse ervaringen gedurende de laatste jaren hebben dit duidelijk gemaakt. Tevens is echter duidelijk geworden dat deze landen de ware intenties achter de Chinese diplomatieke activiteiten doorhebben, zodat China zich zelfs genoodzaakt zag de geplande conferentie van Afro-Aziatische staten te Sofia te boycotten, ten einde een volledig echec op dit terrein te voorkomen.

Het feit op zichzelf dat de leiders van deze, over het algemeen nog jonge, staten China's ware bedoelingen onderkend hebben, wil overigens nog niet zeggen dat zij daardoor onkwetsbaar zijn geworden voor de Chinese weg, die uitgaat van de guerrillamethodiek en die aansluit op bestaande ontevredenheid onder brede bevolkingslagen betreffende de sociaal-economische omstandigheden. En juist in dit opzicht vormen de ontwikkelingslanden vaak nog een gunstige voedingsbodem.

Het voorgaande brengt mij tenslotte weer terug tot mijn uitgangspunt:

In hoeverre is de Westerse wereld betrokken bij de gebeurtenissen in China en wat heeft dit tot gevolg?

Om te beginnen kan men wijzen op China's streven naar een eigen invloedssfeer, voortvloeiend uit zijn ambities een grote Aziatische mogendheid te zijn of te worden. Hierdoor raakt het hele Zuidoostaziatische gebied verwickeld in een strijd, waarvan de inzet de regeling van de onderlinge machtsverhoudingen is. Bij dit alles neemt China een bijzondere plaats in, enerzijds vanwege zijn communistisch karakter, anderzijds door zijn potenties, alleen al als gevolg van zijn oppervlakte en bevolkingsomvang. Het betreft hier dus primair een Aziatische aangelegenheid, die in de eerste plaats door de Aziatische landen zelf moet worden geregeld. De beide andere machtsblokken, respectievelijk geleid door de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten, zouden hier een secundaire rol dienen te spelen, wil men althans dit, in eerste aanleg Aziatische, probleem niet laten uitgroeien buiten zijn Aziatische proporties.

Men zou overigens van de veronderstelling kunnen uitgaan dat de belangen, die zowel de Sovjet-Unie als de Verenigde Staten bij deze kwestie hebben, grotendeels parallel lopen. Men kan nl. veronderstellen, althans als men denkt in termen van macht, dat beide belang hebben bij een zekere mate van „containment” van het opkomende China, zowel voor wat de specifiek Azia-

tische machtsverhoudingen betreft als met betrekking tot de positie van China in wereldverband. Dit alles zou concreet kunnen betekenen dat de belangen van zowel de grote mogendheden als van de Aziatische landen zelf het best zijn gediend met een neutralisering van Zuidoost-Azië. Wellicht is neutralisering in dit verband een te sterk woord. Bedoeld wordt een positie voor de Zuidoostaziatische staten in de geest van de positie van Joegoslavië in Europa. Dit is namelijk een positie, die beide grote mogendheden in staat stelt steun te verlenen — militair én economisch — aan díé landen in Zuidoost-Azië, die daarom verzoeken. In deze conceptie dient uiteraard een beperking te worden gemaakt t.a.v. de vorm van militaire hulpverlening. Deze beperking geldt het zenden van troepen.

Deze conceptie lijkt de volgende voordelen te bieden.

a. Zij biedt de mogelijkheid China in Zuidoost-Azië zelf in toom te houden door de rechtstreeks daarbij betrokken landen (waarbij ik in het bijzonder denk aan India, Japan, Indonesië en de Filippijnen), wat het grote voordeel met zich brengt dat China door de afwezigheid van engagement van de supergroten, i.c. de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie, geen aanleiding krijgt zich over te geven aan een denken in termen van „omsingelingsmanoeuvres” en daarnaar te handelen. Wat de „containment” van China in wijder verband betreft, kan worden opgemerkt dat de huidige wapentechniek de behoefte aan strategische punten op het Aziatische vasteland heeft beëindigd.

b. Het gevaar, dat de huidige Zuidoostaziatische problematiek uitgroeit van een Aziatisch probleem tot een confrontatie van blanke en Aziatische wereld, een gevaar dat met het huidige Vietnam-conflict bepaald niet meer denkbeeldig kan worden genoemd, lijkt door toepassing van deze conceptie te kunnen worden verminderd.

c. Deze conceptie kan een positieve bijdrage leveren tot een verandering van de beeldvorming in de wereld t.o.v. China; dit betekent dat men bereid moet zijn China niet louter te zien als een communistische mogendheid die per definitie agressief is, en China's handelwijze niet louter binnen dit kader te interpreteren. Wij zullen bereid moeten zijn China's handelen op zijn ware merites te onderzoeken. Met andere woorden: deze conceptie kan een bijdrage leveren de Zuidoostaziatische problematiek te ont-ideologi-

seren en kan als zodanig een rationeel politiek beleid slechts bevorderen. Wij zullen moeten leren te leven met een China als grote mogendheid.

d. Tenslotte kan deze conceptie met name de Westerse wereld mogelijk ervan weerhouden zich te zeer te bemoeien met de interne politieke aangelegenheden in de Zuidoostaziatische landen, waardoor zij elke binnenlandse ontwikkeling ten gunste van progressieve groeperingen zou kunnen tegenhouden, waardoor zij, ongewild, zou worden tot beschermster van conservatieve regimes, onder het mom van beveiliging tegen Chinese agressie, mogelijk zelfs vermeende Chinese agressie.

Dat deze conceptie consequenties heeft m.b.t. het Vietnam-conflict ligt voor de hand. Hierop kan echter in dit kader niet nader worden ingegaan.

Het feit dat China, als communistische mogendheid, zijn revolutie als voorbeeld stelt voor de ontwikkelingslanden en tevens activiteiten ontplooit om navolging af te dwingen, heeft zeker consequenties waarbij de Westerse wereld is betrokken. Dit alles betekent nl. dat China belang heeft bij het ontketenen van, wat wel wordt genoemd, de zg. bevrijdingsoorlogen, d.w.z. revolutionaire activiteiten (zo mogelijk in de vorm van guerrilla), gericht op het ten val brengen van de heersende regimes in vele ontwikkelingslanden, die een andere weg naar ontwikkeling voorstaan dan de Chinese weg en daarom door China worden betiteld als lakeien van de Westerse wereld. Het noemen van de naam Lin Piao, China's minister van defensie, die t.a.v. deze kwestie trefende uitspraken heeft gedaan, lijkt voldoende illustratief. Wij hebben reeds opgemerkt dat juist de ontwikkelingslanden in dit opzicht erg kwetsbaar zijn. China gaat bij deze activiteiten ervan uit dat het hier gaat om lokale conflicten, die als zodanig een beperkt karakter hebben en dit ook kunnen behouden.

Met betrekking tot de Westerse wereld dient hier echter de vraag te worden opgeworpen of deze visie juist is, m.a.w.: komen hier geen fundamentele belangen van de grote mogendheden in het geding, die uiteindelijk tot inmenging en daarmee de stoot kunnen geven tot verdere escalatie? Onder verwijzing naar de ontwikkelingen in Vietnam is men geneigd deze vraag bevestigend te beantwoorden. Dit betekent dat de wereldveiligheid in het geding is. Welke consequenties heeft dit voor het Westen? Het moet duidelijk zijn dat door het bijzondere karakter van deze dreiging (een dreiging die door de aanwezigheid van

China overigens alleen maar acuter is geworden, maar die, en daarover behoeven wij ons geen illusies te maken, ook zonder China zou bestaan) een militair antwoord niet het belangrijkste kan zijn. Hier kan men denken aan een uitspraak van de Amerikaanse minister van defensie, McNamara, in 1965: „*Security is development*”. M.a.w.: veiligheid kan niet alleen met wapens worden bereikt. Dit geldt heel bijzonder in het geval van guerrilla-activiteiten. De wezenlijke voorwaarde, zonder welke guerrilla onmogelijk is, is ontevredenheid bij het volk. Het wapen bij uitstek tegen guerrilla lijkt aldus het weg nemen van de oorzaken van ontevredenheid, wat in het algemeen het op gang brengen van een gezonde economische ontwikkeling betekent. Het voorgaande leidt aldus tot een pleidooi voor ontwikkelingshulp, ditmaal niet gebaseerd op naastenliefde of rechtvaardigheid, maar op eigenbelang, in de vorm van wereldveiligheid.

Tenslotte wordt men voor de vraag gesteld hoe men zich dient op te stellen t.o.v. de isolementspositie, waarin China zichzelf, als gevolg van het voorgaande, heeft gemanoeuvreed.

Voor een antwoord op deze vraag is het zinvol eerst te wijzen op het ontstaan van een merkwaardige kringloop. Men kan namelijk stellen dat het oude Chinese keizerrijk, dat vanaf de 17e eeuw met de Westerse wereld werd geconfronteerd, juist doordat het eeuwenlang eveneens in een isolementspositie had verkeerd, niet tegen de Westerse beschaving bleek opgewassen. Dit betekende het einde van het Keizerrijk en de beschaving die daarmee verbonden was geweest; daarop volgde een periode van wanhopig zoeken naar nieuwe vormen, wat gepaard ging met interne ontworteling, chaos en strijd. Tenslotte heeft Mao Tse Toeng de leiding genomen, waarbij hij de pretentie had een geheel eigen weg te hebben ontwikkeld, die China zou brengen in die positie waarin het opnieuw hét centrum van de wereld zou zijn en ook als zodanig zou worden geaccepteerd. De feiten hebben ons echter duidelijk gemaakt dat deze Maose pretentie, én de wijze waarop hij deze wil waarmaken, China niet tot een centrum in de wereld hebben gemaakt, doch het veeleer in een nieuw isolement hebben gevoerd.

D. Perspectieven van een nieuw Chinees isolement

Zal een nieuw isolement China helpen een op-

lossing te vinden voor problemen, die juist hun oorzaak voor een belangrijk deel vinden in het vroegere isolement van China, of zal het eerder een restauratie, een terugvallen op de oude basis bevorderen, zij het in een nieuwe gedaante?

Zal een nieuw isolement een matigende invloed hebben op een dogmatisch geleid China of zal het China verder voortstuwen op de weg naar radicalisering, zowel voor wat zijn binnenlands beleid betreft als met betrekking tot zijn verhouding tot de rest van de wereld?

Beide vragen laten zich als volgt concretiseren. China heeft een fundamenteel andere ontwikkeling doorgemaakt dan de Westerse wereld. Met name de uitdaging, die voor de Westerse wereld van de natuur is uitgegaan, heeft de Chinese beschaving nooit wezenlijk kunnen beroeren. De ontwikkeling van de wetenschap en techniek, die in het Westen op deze uitdaging is gevolgd, heeft in China dan ook nooit plaatsgevonden. Zal China — dat in het verleden door zijn confrontatie met het Westen, tegen zijn zin in met de techniek in aanraking kwam, vanuit een isolementspositie en onder dogmatische leiding — deze noodzakelijke ontwikkeling zinvol en harmonieus kunnen voltooien?

Tenslotte worden wij voor de vraag gesteld of een isolementspositie niet gemakkelijk leidt tot een foutieve beoordeling van wat zich in de buitenwereld afspeelt en van daaruit leidt tot radicalisering in de betrekkingen met het buitenland, maar óók tot radicalisering bij de oplossing van interne problemen, zoals de ontwikkelingspro-

blematiek? Is een dergelijke radicalisering van een land met zulke potenties verantwoord in een wereld, die een nucleaire wereld is geworden en waarin het ontwikkelingsvraagstuk tot één van de centrale wereldvraagstukken is geworden?

Zijn wij gebaat bij een Chinees isolement of moeten wij dit, waar mogelijk, trachten te doorbreken? Het antwoord op deze vraag zal richtinggevend moeten zijn bij het uitstippelen van een concreet politiek beleid. Toen Tsjang Kai Sjek in de jaren '30 aan de winnende hand scheen te zijn, maakten de Westerse landen duidelijk dat zij niet begrepen wat zich in China afspeelde. (Deze constatering betekent geen veroordeling.) Het antwoord nú zal duidelijk moeten maken of er nu een beter begrip bestaat van de Chinese situatie.

Literatuur

- R. Pelissier — *China van Ming tot Mao Tse Toeng*. Zürcher e.a. — *China tussen eergisteren en overmorgen*.
G. Palóczy-Horvath — *Mao Tse Toeng*.
Anon. — Communistisch China, recente ontwikkelingen. *Oost-West* 2(1967)(6).
L. G. M. Jaquet — China en Amerika. *Int. Spect.* 20 (1966)(4).
J. W. Bezemer — Rusland en China. *Int. Spect.* 20 (1966)(14).
W. F. van Eekelen — De grenzen tussen China en de Sovjet-Unie. *Int. Spect.* 21(1967)(20).
Th. E. E. H. Mathon — De strategische positie van China. *Int. Spect.* 21(1967)(12).
W. Brand — De potentie van China. *Int. Spect.* 21 (1967)(20).
R. McNamara — *The psychology of defense* (rede, Montreal, 18 mei 1966).

AANWIJZINGEN VOOR MEDEWERKERS

Wij verzoeken u om uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van tenminste 3 cm, met dubbele regelafstand en voorzien van uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Bij het opgeven van geraadpleegde literatuur dienen de respectieve verwijzingen als volgt te worden opgesteld:

bij boeken: Auteur - titel. Uitgever, plaats, jaar, blz.;
bij tijdschriftartikelen: Auteur - naam tijdschrift. Jaargang, jaar, nummer, blz.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze

illustraties tussen die tekst moeten worden opgenomen. Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oost-Indische inkt en op teken- of calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog tenminste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot ten hoogste 15 cm breedte.

Toevoeging van schetsen en afbeeldingen, respectievelijk foto's, verhoogt de aantrekkelijkheid van uw artikelen ten eerste vooral indien zij origineel zijn.

Meningen van anderen

Smeken om vuur

Met belangstelling las ik bovengenoemd artikel van Luitenant-Kolonel K. P. Bloema (*Mil. Spect.* 137(1968) (3)124). Daar ik zijn betoog niet geheel kan onderschrijven, zou ik, in het bijzonder ten aanzien van zijn argumentatie, de volgende tegenwerpingen willen maken.

Schrijver stelt in zijn artikel, dat na iedere oorlog een overappreciatie dreigt van de manoeuvre-eenheden ten koste van de vuurkracht. Deze, door militaire deskundigen, in het verleden veel gemaakte fout is het Nederlandse leger bij de opbouw na de Tweede Wereldoorlog niet bespaard gebleven; het totaalbeeld bij het optreden van onze legereenheden is hiervan een duidelijke afspiegeling. De voornaamste fouten zijn:

- er is onvoldoende artillerie en daardoor een gebrek aan vuurkracht;
- de artillerie wordt versnipperd of, juister gezegd, de artillerie wordt niet geconcentreerd gebruikt;
- het belang van grote vuurconcentraties wordt niet ingezien.

Deze verwijten treffen iedere artillerist en iedere tactische commandant: de artillerist, omdat hij als vertegenwoordiger zijn wapen op de verschillende niveaus duidelijk in gebreke blijft, de tactische commandant omdat hij in vredetijd de waarde en de invloed van de vuurkracht niet onderkent. Beiden kunnen echter troost putten uit het feit dat deze fouten historisch zijn gegroeid en mogelijk daarom niet konden worden vermeden. Het is echter ook mogelijk dat schrijver op sommige punten de aansluiting met het heden heeft gemist.

De vuurkracht

De stelling van Overste Bloema dat ook in het moderne gevecht de vuurkracht niet kan worden gemist, onderschrijf ik volledig. Met vuur brengt men de vijand verliezen toe, voorkomt men eigen verliezen en geeft men de manoeuvre-eenheden vrijheid van handelen.

Deze vuurkracht wordt nu bepaald door het aantal beschikbare kernwapens en de conventionele vuursteun die wordt verleend door artillerie, mortieren en luchtmacht; vier componenten dus. Schrijver gaat aan drie van deze componenten zonder meer voorbij; hij schenkt alleen aandacht aan de vuursteun die door conventionele artillerie wordt verleend. Dit is toch wel een simplistische benadering van het onderwerp vuurkracht. Schrijver wekt de indruk dat hij naar een bepaalde conclusie — er is behoefte aan veel artillerie — toe redeneert en dat hij aspecten, die mogelijk zijn betoog zouden kunnen verzwakken, met opzet niet noemt. Het is dan ook zeer waarschijnlijk, dat deze onvolledigheid wordt uitgelegd als gebrek aan objectiviteit en dat de, mogelijk juiste, conclusie op grond hiervan wordt verworpen.

De vuurkracht van de pantserinfanteriebrigade

De vuurkracht waarover bv. de pantserinfanteriebrigade, als kleinste eenheid van verbonden wapens, be-

schikt, is niet te verwaarlozen. Binnen niet al te lange tijd kan vuursteun worden verleend door 18 stukken 105 c.q. 155 mm hw en 27 m/n 120 mm. Als men in een bepaalde situatie smeekt om vuur, dan kan door deze middelen, mits de inzet wordt gecoördineerd en het vuur geconcentreerd, wel degelijk enige verlichting worden gebracht. Om dit te bewerkstelligen is op ieder niveau een artillerist belast met de vuursteuncoördinatie; hij adviseert de tactische commandant betreffende het gebruik en de inzet van de vuursteunmiddelen. Mogelijk had aan dit aspect meer aandacht kunnen worden besteed, dan alleen het citeren van de Russische Kolonel Slaishkin.

Het kernwapen

Mocht in het verleden na iedere oorlog het evenwicht tussen vuurkracht en manoeuvre ten gunste van de manoeuvre zijn verstoord, met de invoering van het kernwapen is de weegschaal toch wel ten gunste van de vuurkracht doorgeslagen. Schrijver noemt het kernwapen niet. Mogelijk voorziet hij, dat bij een gewapend conflict in West-Europa het kernwapen *niet* zal worden gebruikt. Indien hij echter zijn betoog vanuit dit standpunt (dat afwijkt van de conceptie van de NAVO-strategie) heeft opgebouwd, dan had dit moeten worden vermeld.

Nu is een discussie over het onderwerp „grote vuurconcentratie versus kernwapen” en het onderwerp „het gebruik van kernwapens in West-Europa bij verschillende vormen van agressie” onmogelijk. Mijn persoonlijke mening wordt het best weergegeven door de woorden van Secretary of Defense Robert S. McNamara: *Present forces could rely on nonnuclear means to counter a wide range of Sino Soviet aggressions, except in Europe.* In het desbetreffende artikel (*Military Review* (1967)(7)) wordt verder gesteld: *Loss of W-Europe to communism would represent an irreversible and unfavorable shift in the world balance of power far exceeding in magnitude and significance any loss in other areas.* En dan te bedenken welke inspanning deze Amerikanen zich getroosten Vietnam te behouden!

Hoe schrijver ook moge denken over het gebruik van kernwapens in West-Europa, het wapen *is* er nu eenmaal en het *kan* ieder moment worden ingezet. Dit dwingt vijand en eigen troepen tot een zodanige wijze van optreden dat maximale bescherming tegen dit alles vernietigende vuur wordt verkregen. De infanterie beschikt over gepantserde voertuigen en te zamen met de tanks zal zij beweeglijk en verspreid over grote gebieden optreden. De doelen die de artillerie in het toekomstige gevecht zal moeten bestrijden, zijn dus kleiner, meer verspreid en beter beschermd tegen de uitwerking van het vuur dan voorheen.

De grote vuurconcentratie

Om een *grote* vuurconcentratie te kunnen afgeven zal, mede in verband met de beperkte dracht en beperkte vuursector, een *groot* aantal artillerie-eenheden in een relatief klein gebied moeten worden geconcentreerd.

Het risico dat men hierbij loopt is bijzonder groot. Aannemende dat een tactische commandant dit risico wil aanvaarden, wat is dan het resultaat dat men van dit conventionele vuur kan verwachten en welke inspanning is hiervoor vereist? Ter illustratie enkele ervaringen uit de Tweede Wereldoorlog.

Most of the current artillery techniques and battle procedures are based on those employed during World War II. An examination of 130 indirect fire engagements by artillery against German armor during the period 6 June to 27 August 1944 reveals the essence of the problem confronting the artillery in the accelerated tempo of a future war.

On the Caen-Falaise sector during the Normandy campaign, the average size of armored targets engaged by indirect artillery fire was 10 tanks. In most instances, movement of German armor was restricted to the foot pace of the infantry whom they were supporting. In those engagements for which results are available, the records indicate that an average expenditure of 1,400 pounds of ammunition were necessary to destroy 0.5 (= 50%; red.) of a tank and to compel an average target to halt, withdraw, or disperse.

Nu, gelijk hiervoor werd gesteld, de beweeglijkheid en de bescherming van de doelen is toegenomen, zijn de omstandigheden voor de artillerie eerder verslechterd dan verbeterd.

Antwoord op meningen van anderen

Smeken om vuur

Mijn artikel is ontstaan in een periode waarin men volop bezig was met reorganisatieplannen. Deze plannen hadden voor een niet onbelangrijk gedeelte betrekking op de veldartillerie. Er werden allerlei geluiden vernomen. Soms hoorde men dat grote artillerieconcentraties uit de tijd waren en dat de artillerie op divisieniveau wel achterwege kon blijven. Een andere maal werd vernomen dat de vuursteun van de artillerie voldoende was indien in een gevecht de organieke afdeling artillerie bij de brigade werd versterkt met een andere afdeling. Tegelijkertijd kwamen mij enkele artikelen en uitspraken in buitenlandse vakbladen onder het oog, waarin werd gewaarschuwd tegen de overappreciatie in vredes-tijd van de manoeuvre-eenheden. Ik besloot een waar-schuwend geluid te laten horen. Ik heb daarbij aller-minst verwijten op het oog gehad en heb niemand in gebreke willen stellen. Mijn uitgangspunt was dus bepaald niet de behandeling van het totaal aan vuur-steunmiddelen, doch ik heb mij beperkt tot de veld-artillerie. De reorganisaties hadden toch immers niet betrekking op de mortieren en de luchtsteun? Wanneer Lt.-Kol. Dieben hierop de aandacht vestigt, ben ik hem dankbaar voor deze aanvulling. V.w.b. de mortieren: ik heb de grote vuurkracht van het bataljon infanterie in een van mijn vorige artikelen reeds genoemd, en het is te hopen dat deze wapens zeer effectief zullen zijn, zeer mobiel en snel in stelling. Ten aanzien van de tactische

Conclusie

Hoewel de lezer mogelijk een andere indruk heeft gekregen, ben ik het toch op vele punten met schrijver eens. Vuursteun is onmisbaar, het vuur moet geconcentreerd worden gebruikt (hiermee wordt *niet* bedoeld de grote vuurconcentratie), de artillerie moet diepte geven aan het gevecht en niet alleen worden gebruikt voor het verlenen van nabijsteun; om de manoeuvre-eenheden vrijheid van handelen te geven moet grondwapensysteembestrijding worden uitgevoerd. Bij alle oefeningen moet het vuursteunaspect de volle aandacht hebben, zowel v.w.b. het gebruik van eigen vuursteunmiddelen als m.b.t. de uitwerking van vijandelijk indirect vuur. Maar dat, het kernwapen meegerekend, de vuurkracht is verwaarloosd, dat in het moderne gevecht alleen met héél veel conventionele artillerie de overwinning kan worden bevochten en dat de grote vuurconcentratie het middel is om telkenmale de weegschaal naar de goede kant te doen overslaan, daarvan heeft schrijver mij in zijn, soms van weinig objectiviteit getuigende, beschouwing niet kunnen overtuigen. Er zal artillerie moeten zijn van hoge kwaliteit, in voldoende mate om gedurende een beperkte tijd het gevecht met alleen conventioneel vuur te kunnen steunen. Tussen de massa van schrijver en het beperkte aantal superieure — zo mogelijk voor conventionele en nucleaire inzet geschikte — middelen van mij, gaapt een diepe afgrond.

J. A. P. DIEBEN, Luitenant-Kolonel
der Artillerie

luchtsteun is te hopen dat hierop, ondanks mogelijk sterk vijandelijk luchtoverwicht, toch op een voldoende wijze zal kunnen worden gerekend.

Dit alles neemt echter niet weg dat het mij voorkomt dat in elk gevecht, óók dat binnen een brigadevak, grotere vuurconcentraties nodig zijn dan die van één afdeling 155 hw en/of de mortieren van 120 mm.

Kernwapens

Mijn criticus besteedt bijzondere aandacht aan het kernwapen ten einde hiermee erop te wijzen dat de weegschaal tussen manoeuvre en vuur toch zeker niet ten ongunste van de vuurkracht is komen te liggen. Dit is v.w.b. de fase dat op de inzet van kernwapens mag worden gerekend juist. De laatste tijd wordt het accent echter meer en meer gelegd op het belang van de conventionele strijdkrachten en op het conventionele gevecht. In dát geval worden dus nog geen kernwapens gebruikt en zal er behoefte bestaan aan conventioneel vuur. Indien door een reorganisatie meer aandacht gaat vallen op de brigades, dan zou de vuursteun in ongunstige zin kunnen worden beïnvloed wanneer binnen of buiten deze brigades niet voldoende afdelingen en staven veldartillerie aanwezig zouden zijn. Mijn artikel — ik meende duidelijk genoeg te zijn geweest — heeft betrekking op het conventionele gevecht, alhoewel ook bij inzet van kernwapens een combinatie met conventionele vuren normaal moet worden geacht.

In de kritiek van Overste Dieben trof mij zijn opmerking dat door mij mogelijk geen kernwapeninzet zou worden gezien bij een gewapend conflict in West-Europa. Het is inderdaad zo, dat er nogal twijfels bestaan over deze kernwapeninzet door andere strijdkrachten dan die van de Verenigde Staten of het Verenigd Koninkrijk. Doch hoe men ook over zulk een, in wezen politieke, aangelegenheid denkt, het moet mijns inziens duidelijk zijn dat wij in de militaire praktijk ten volle rekening moeten houden met kernwapeninzet, zowel bij onze planning als bij onze oefeningen. Dit moge nadrukkelijk worden gesteld. Het is de taak van onze hogere commandanten om aan te geven wanneer het gevecht conventioneel zal worden gevoerd, en wanneer ernstig rekening zal moeten worden gehouden met het gebruik van kernwapens. In dit laatste geval zijn kwetsbaarheidsstudies van grote invloed op ons optreden, niet het minst m.b.t. de veldartillerie.

Vuurconcentraties

Tenslotte nog een antwoord op het door Lt.-Kol. Dieben vermelde citaat over het resultaat van artillerieconcentraties op tanks in 1944 in Normandië. Wanneer

het aantal tanks thans zeer veel groter is geworden en de beweeglijkheid en bescherming zijn toegenomen, behoeft dit nog niet te wijzen in de richting van de opvatting dat de artillerie er toch niets meer aan kan doen. Waarom zou e.e.a. niet juist duiden in de richting van: „... dan moeten de artillerieconcentraties nog groter worden!”, en van een naarstig zoeken naar munitiesoorten die een groter effect hebben op harde doelen?

De opmerking dat ik „alleen” met heel veel conventionele artillerie de overwinning zou kunnen bevechten is m.i. niet terug te vinden in mijn artikel. Mijn bedoeling — het zij nogmaals gezegd — is slechts geweest ook in het huidige tijdsgewricht de aandacht te vestigen op het belang van de artillerie en haar vuurconcentraties.

Uit het bovenstaande is overigens wel een verschil in opvatting aan het licht gekomen, die reeds enige tijd op diverse niveaus ter sprake is geweest. Wellicht is het van belang dat ook anderen hun mening geven over het zo belangrijke onderwerp van vuurconcentraties.

K. P. BLOEMA, Luitenant-Kolonel
der Artillerie

Uit de vakpers

Politiek en strategie

Politiek is de kunst de belangen van een staat en zijn gemeenschap te behartigen. De relatie tussen strategie en politiek is die van middel en doel. Deze relatie was tot in het jongste verleden, toen de verschillen tussen politiek en strategie duidelijk aantoonbaar waren, eenvoudig te beschrijven. Aangezien conflicten zich echter heden niet uitsluitend plegen te beperken tot militaire acties, blijkt het dat de relatie tussen politiek en strategie steeds nauwer en meer complex is geworden. Strategie ontwikkelt zich nu in de zin van het toepassen van factoren, zowel militaire als niet-militaire, die geschikt zijn om het, door de politiek gestelde, doel te bereiken. Zij is daardoor op een niveau gekomen waar veel meer mogelijkheden aanwezig zijn dan oorspronkelijk werd aangenomen.

De hieruit voortvloeiende herleving van de studie van de strategie mag ons echter niet doen vergeten wat er reeds in vorige eeuwen op dit gebied aan kennis werd verworven. Men spreekt bv. tegenwoordig veelvuldig over „indirecte strategie”. Alhoewel de term nieuw is, is er in feite geen nieuwe ontwikkeling aan de gang. Een schoolvoorbeeld hiervan is de veldtocht in Spanje van Scipio de Afrikaner tegen Carthago; andere goede voorbeelden zijn o.m. het hanteren van het Spaanse patriottisme door Engeland tegen Napoleon; het hanteren van de onafhankelijkheidsdrang van de Arabieren door „Lawrence of Arabia” tegen Turkije in de Eerste Wereldoorlog. Von Clausewitz schreef: „... de oorlog is de voortzetting van de politiek met andere middelen”, en Ludendorff voegde eraan toe: „... de politiek met al haar middelen moet de oorlog ten dienste staan”. Het beginsel van Ludendorff geldt alleen in het geval van een totale oorlog. Het „niet bombarderen van de Chinese basis in Mandsjoerije” gedurende

de Koreaanse oorlog zou volgens Ludendorff absurd zijn geweest, doch naar de theorie van von Clausewitz zou zulks te rechtvaardigen zijn; de vooronderstelling dat „de oorlog een instrument van de politiek is” houdt immers in dat hierop vele gradaties kunnen voorkomen; zoals o.m. de totale oorlog, de oorlog met beperkte doeleinden (beperkte oorlog).

Bij de totale oorlog gaat het om zaken van levensbelang, gaat het om „alles of niets”. Bij de „beperkte oorlog” dienen de inzet van de strijdkrachten, de risico's en het te stellen doel op elkaar te zijn afgestemd. Zodra deze „juiste verhouding” verloren dreigt te gaan, is de tijd voor onderhandelingen aangebroken.

In een „beperkte oorlog” dient de bevelhebber het politieke doel van zijn regering steeds goed voor ogen te houden; de wijze van oorlogvoeren dient voortdurend te zijn afgestemd op de politiek, die deze oorlog hanteert. Het niet onderkennen van dit beginsel was in Korea de oorzaak van de ontheffing van zijn commando van Generaal MacArthur; het leidde in Ethiopië onvermijdelijk tot de val van generaal Baratieri, die niet kon instemmen met de politiek van de Italiaanse minister-president Crispi.

Politieke onrust heeft door de eeuwen heen tot conflict en geweldpleging geleid. In onze tijd is er echter een aantal factoren bij gekomen die een wending aan het „strategisch denken” hebben gegeven. Deze factoren zijn: de ontwikkeling van het A-wapen, het toenemende belang van de sociale aspecten in de oorlogvoering, de afhankelijkheid van de landen onderling en de nieuwe mogelijkheden, ontstaan door de „indirecte strategie”. De geweldige ontwikkeling van het A-wapen heeft in feite de „totale oorlog” onmogelijk gemaakt. Er is geen politiek doel denkbaar dat het risico van een totale vernietiging waard is. Anderzijds zal de aanwezigheid van strategisch nucleaire wapens het risico, verbonden aan

„beperkte oorlogen”, niet kunnen uitschakelen. Zij kan wel een *onjuist gebruik* van geweld verhinderen, doch niet het *gebruik zelf*. Politiek en strategie geven in onze tijd, meer dan ooit, de complexe maatschappij weer waartoe zij behoren.

In iedere oorlog zullen standvastigheid en homogeniteit van een land zwaar worden beproefd omdat deze grootheden mede afhankelijk zijn van het moreel van de bevolking; men moet overtuigd zijn van de doelstellingen waarvoor men wil strijden en... sterven. De offensieve geest van een leger hangt af van zowel de overtuiging van het volk, waaruit dit leger voortkomt, als de noodzaak om — desnoods met wapengeweld en opoffering van het eigen leven — de op historische gronden verkregen vrijheid te verdedigen. Dit was bv. het geval ten tijde van de Franse Revolutie in 1789.

Een regerende klasse, in het bezit van materiële welstand, maar die een innerlijk verscheurde maatschappij vertegenwoordigde, kan uiteindelijk worden verslagen door een opkomende beweging of klasse, wier macht aanvankelijk gering is, maar die de drager is van nieuwe waarden, die bij het volk aanslaan. Zonder dit beginsel zou de „Lange Mars” van Mao Tse Toeng, politiek en militair bezien, dwaasheid zijn geweest.

De afhankelijkheid van staten en landen onderling op het gebied van de politiek, economie, sociale structuur, technologie enz., zal tenslotte naar een politiek op internationaal niveau moeten leiden. Deze onderlinge afhankelijkheid, die steeds meer het gebruik van geweld zal beperken, vergroot gelijktijdig de waarde en de belangrijkheid van niet-militaire middelen gedurende een conflict. De strategie zoekt derhalve — nog meer dan in het verleden — naar methodes en middelen, andere dan militaire, om het door de nationale politiek gestelde doel te bereiken. Een wereldomvattende strategie met de daaraan verbonden verantwoordelijkheden en kosten is daarentegen het voorrecht van landen, die zich zulks kunnen veroorloven. Andere landen zullen zich daarbij vrijwillig kunnen aansluiten ten einde in nabijgelegen belangengebieden mede de vrede te handhaven. Dit is de enige wijze, waarop zij nog een rol van enige betekenis kunnen spelen.

Het resultaat hiervan is, dat het gebied waarop de „indirecte strategie” zich afspeelt — met het doel het voortdurend aantasten van de macht van de tegenpartij door zich op zijn zwakke punten te concentreren — zich steeds meer uitbreidt ten koste van de „directe strategie”. Deze gaat ervan uit de vijandelijke strijdkrachten te vernietigen door inzet van eigen militaire mogelijkheden.

Wat moet nu — in verband met het voorgaande — de politiek en strategie zijn van een middelgrote macht als Italië? Op grond van zijn rijke cultuur moet het land meewerken aan het handhaven van de vrede. Daarom heeft Italië zich aangesloten bij het Atlantisch Verdrag, dat zich gedurende een aantal ernstige crises na de Tweede Wereldoorlog heeft gehandhaafd en aldus zijn bestaansrecht heeft aangetoond, ondanks het feit dat het tijd wordt dit verdrag te herzien. Over het algemeen is de situatie — ondanks de vooruitgang, geboekt door de aangesloten niet-nucleaire landen bij de beperking van en de controle op het gebruik van nucleaire wapens — niet bevredigend. Daarom heeft Italië als deellid zitting in het „Special Committee”, dat de opdracht heeft deze situatie te bestuderen en voorstellen tot verbetering in te dienen.

Anderzijds heeft de situatie zich in de laatste jaren in het gebied van de Middellandse Zee — een gebied dat Italië onmiddellijk raakt — in belangrijke mate gewijzigd door de volgende ontwikkelingen:

— nieuwe, onafhankelijke staten zijn gevormd, waarvan enkele geen, doch een aantal anderen wél betrekkingen met het „Oosterse blok” of met communistisch China onderhouden;

— Frankrijk heeft zijn strijdkrachten uit de NAVO teruggetrokken;

— het zwaartepunt van de Britse belangen heeft zich verplaatst van de Middellandse Zee naar de Atlantische Oceaan;

— de kwestie Cyprus heeft tweespalt tussen Turkije en Griekenland veroorzaakt.

Daardoor is de betekenis van de rol van de Italiaanse strijdkrachten in dit gebied in belangrijke mate toegenomen. Italië moet zijn strategie „up to date” maken, gebaseerd op een herwaardering van de NAVO-strategie. Deze „up-to-date”-strategie zal o.m. het volgende dienen te omvatten:

— de tegenactie moet zijn aangepast aan de omvang van de actie;

— de verdediging dient zover mogelijk van de Italiaanse grenzen te geschieden, omdat de belangrijkste Italiaanse centra vlak bij de meest bedreigde grenzen liggen;

— de noodzaak in Europa te beschikken over „conventionele” strijdkrachten en tactische, nucleaire inzetmiddelen van voldoende sterkte.

Voor wat de toekomst betreft kan men hopen op vrede voor Europa; voor wat de huidige toestand betreft is het enige dat kan worden gedaan: pogen de huidige strategische oplossingen te verbeteren en ze niet meer prijs te geven.

„*Politica e strategia*”, door Gen. G. Aloia, in „*Revue Militaire Générale*”, oktober 1967 B.S.

Het probleem Centraal-Europa

Toen Frankrijk zich uit de NAVO had teruggetrokken, gaf de NAVO-Raad de strategie van de massieve vergelding op en ging over op die van de „flexible response”. Maar intussen wordt de omvang van de conventionele strijdkrachten in de centrale sector van Europa steeds minder en al deze reducties zijn het resultaat van unilaterale besluiten. Saceur moet nu trachten aan zijn opdracht te voldoen met de middelen die hem nog zijn overgelaten.

Als men een agressor wil afschrikken, moet men zorgen dat deze de nuttelosheid van zijn actie inziet en dat gebeurt als hij overtuigd is van de wil van de aangevallene zich tot het uiterste te verdedigen en de aangevallene daartoe genoeg kracht bezit. Nu lijkt het of de troepenvermindering aan geallieerde zijde niet voldoende is om de toestand aan beide zijden van het ijzeren Gordijn aanmerkelijk te veranderen. Saceur zal zich ertoe kunnen bepalen zijn strategische opstellingen en zijn alarmeringssysteem te veranderen. In geval van een crisis zal succes in de eerste plaats afhangen van de politieke beslissingen.

Een voorbeeld daarvan was de recente crisis in het Midden-Oosten, waar de afschrikingsmogelijkheden van de V.S. en de S.U. faalden, want er brak een con-

flict uit. Israël wist zich daar te redden door naar de wapens te grijpen, maar de vernietiging van de Arabische strijdkrachten tastte het prestige van Moskou in het Midden-Oosten aan. Escalatie werd ontgaan toen beide grootmachten het eens werden over een wapenstilstand zonder dat de Israëlische troepen weer terug moesten, maar Israëls overwinning heeft het probleem niet opgelost, want men kan moeilijk aannemen, dat de Amerikanen ermee zouden instemmen dat hun protégé niet de vruchten van zijn overwinning plukt.

In dit verband kan men zich ook afvragen hoe sterk het schild in Midden-Europa moet zijn om Europa niet het slachtoffer van een compromis te laten worden. De aanwezigheid van Amerikaanse troepen in Europa dwingt een agressor rekening ermee te houden, dat Washington vastbesloten is om, indien nodig, tot het uiterste te gaan. Het schild moet daartoe een afschrikingsvermogen bezitten, dat onmiddellijk beneden de atoomdrempel ligt, waarbij escalatie als een kettingreactie kan optreden. Daarom is het nodig, dat de kracht van het schild bij het eerste treffen gelijk is aan die van de aanval; is het niet in staat deze op te vangen, dan zal de verdediger wel naar het kernwapen moeten grijpen, iets wat nu juist de gehele wereld wil vermijden. Het slachtoffer van de aanval moet derhalve in het terrein in het voordeel zijn.

De minimale kracht, die aan het schild moet worden gegeven wordt daarom bepaald door de mogelijkheid van alarmering ten einde een verrassing te ontgaan, gecombineerd met de noodzakelijke sterkte om de aanval in bedwang te houden. Hieruit kan worden geconcludeerd, dat de veiligheid van Europa geen nauwkeurig evenwicht vereist tussen de krachten aan beide zijden van het IJzeren Gordijn (welk evenwicht er overigens, als het op conventionele middelen aankomt, ook nooit is geweest en dat door de huidige troepenverminderingen steeds meer wordt verstoord!

„Le problème de Centre-Europe”, door Verberie, in „Revue Militaire Générale”, december 1967 v.H.

Duitsland en de kernwapenspreiding

Van de landen die zich verzetten tegen het verdrag voor kernwapenspreiding heeft de Duitse Bondsrepubliek het heftigst gereageerd.

Het Amerikaanse voorstel is in de eerste plaats afgeleid van de nucleaire strategie, zoals Washington die in het Atlantisch bondgenootschap wil voeren. Binnen de NAVO volgen de Amerikanen onbetwistbaar een federalistische politiek met hun wens Europa een gelijkgerechtigde partner van de Verenigde Staten te maken, maar als het over strategie gaat, zijn zij integrationisten. De defensie, zo zeggen zij, is ondeelbaar en aangezien de Verenigde Staten 95% van het gehele vermogen van de NAVO bezitten, kunnen slechts zij daar de verantwoordelijkheid voor dragen. Hun uitgangsstelling berust echter ook op de solidariteit van de twee grootmachten Amerika en Rusland, omdat deze tegenover een gezamenlijke tegenstrever, China, staan. Washington voelt er niets voor de last van de opbouw van een antiraketstelsel op zich te nemen en de Sovjets buiten dat uit door aan te dringen op vermindering van de voorraden atomaire aanvalsmiddelen, waarvan de Amerikanen er veel meer hebben dan zijzelf. De eerste tekst, die de Verenigde Staten in Genève voorlegden, bevatte in zijn eerste artikel niet slechts het

verbod van levering van kernwapens door atoomlanden, maar ook het verbod van controle op deze wapens en daarmee werd de andere staten een onvermogen op technologisch gebied in de schoenen geschoven. Het tweede artikel verplicht de niet-atomaire landen uitdrukkelijk van het bezit van dergelijke wapens af te zien. De controle zal uitgaan van het Internationale Atoomagentschap in Wenen, waarvan ook Russen deel uitmaken. Het vijfde artikel gaf de atoommachten het vetorecht tegen elke latere wijziging van het verdrag. Opgemerkt moet nog worden, dat in het tweede ontwerp, van augustus 1967, dat door de Amerikanen en de Russen te zamen is opgesteld, het probleem van de internationale controle is weggelaten.

In de Duitse Bondsrepubliek heeft het Amerikaanse ontwerp een golf van protesten opgeroepen. Reeds Adenauer noemde het monstrueus en Strauss en Schröder wezen het duidelijk van de hand. Naar het oordeel van de bondsminister voor wetenschappelijk onderzoek, dr. Stolzenberg, moeten ook de atoomlanden zich aan controle onderwerpen. Bondskanselier Kiesinger staat weliswaar een niet-doorgeven van atomaire middelen voor, maar eist voor zijn land, dat al zoveel concessies heeft gedaan, de mogelijkheid vrijelijk te beschikken over het vredelievende en industriële gebruik van de nieuwe energiesoort.

De aanwezigheid van kernwapens zal de middelgrote en kleine landen niet ontslaan van de noodzaak in eigen verdediging te voorzien, zoals bijvoorbeeld het geval is met Zwitserland, dat conventionele strijdkrachten heeft, die een agressor zouden verplichten ten minste 1 miljoen man in te zetten om het te veroveren. Maar deze landen zouden niet veel opschieten met toetreding tot een non-proliferatieverdrag. Dat laatste geldt in nog sterkere mate voor neutrale landen, die bij toetreding hun neutraliteit zouden laten varen.

Italië ziet het verdrag als een bemoeiing met de politieke, economische en wetenschappelijke interessen van de niet-atomaire landen en dat zou de eenheid van West-Europa kunnen vertragen. België was het met Duitsland eens en wees erop, dat controle door de internationale instantie van Wenen in strijd is met het Euratomverdrag. Het neutrale Zweden wenst zijn eigen kernindustrie te beschermen en stelt voor dat de grootmachten beginnen, hun eigen proefnemingen en wapenproductie te verminderen. Zwitserland wil het verdrag alleen tekenen als een zeer sterke pressie zou worden uitgeoefend. Japan, India en Israël, die reeds met atoomonderzoek bezig zijn, leggen het accent op hun veiligheid en vrezen dat hun industrie technische en economische nadelen zal ondervinden. Brazilië kwam met een nieuwe tekst, die garanties van de nucleaire mogelijkheden eist.

Van de atoomlanden zelf hebben Frankrijk en China reeds besloten niet te tekenen. De drie andere, de Verenigde Staten, Engeland en Rusland beroepen zich aan de ene kant op het algemene belang van de voortzetting van hun wapenproductie hoewel zij terzelfdertijd de produktie bij anderen willen verhinderen.

De Bondsrepubliek had de gehele groep van tegenstanders gaarne om zich verzameld, maar zij slaagde daarin niet en zal daarom wellicht een terugtochtsgevecht moeten voeren.

„L'Allemagne et la non-dissémination nucléaire”, door F. T. Schneider in „Revue Militaire Générale”, december 1967 v.H.

Sovjet-militaire doctrine

Naar de uiteenzettingen van de Kolonels Rybnikow en Babakow in de *Krasnaja Zwjesda* (Rode Ster) te oordelen, lossen de „socialistische” volken alle militair-politieke vraagstukken met goed gevolg op. Onder de beschermende vleugels van de onvergelykelijke macht van de Sovjet-Unie op het gebied van kernwapens en geleide projectielen voeren zij een vredelievende politiek, maar zijn aan de andere kant steeds volkomen bereid elke vorm van agressie het hoofd te bieden. Dit staat zodanig vast, dat het onze vijanden heeft genoodzaakt het in hun operationele planning te calculeren.

Voor het eerst in de geschiedenis is daardoor een toestand ontstaan die aan de ene kant het imperialisme op de weg naar zijn politieke doeleinden voor onoverwinnelijke hindernissen stelt, aan de andere kant evenwel de reële mogelijkheid schept een wereldoorlog, die met raketten en kernwapens wordt gevoerd, te ontgaan. Tegelijkertijd zijn de socialistische landen, de communisten en de arbeiderspartijen zich echter ervan bewust, dat het gevaar van een wereldoorlog blijft bestaan, zolang het imperialisme, dat op mensenhaat berust, blijft bestaan. De vredelievende volken blijven de politiek van de burgerlijke opruiers met waakzaamheid bezien, zonder te vergeten, dat zij een thermonucleaire oorlog tot gevolg kan hebben. Geen onbetrouwbare theorie, dat de huidige oorlog heeft opgehouden een voortzetting van de politiek te zijn, zal deze waakzaamheid verminderen.

Met deze inleiding begint dit zeer belangwekkende hoofdartikel over wat vermoedelijk met betrekking tot de Europese veiligheid het grootste toekomstprobleem zal zijn: „Hoe kunnen wij de communisten van onze niet-agressieve instelling overtuigen en hoe kunnen wij in hun eigen goede bedoelingen geloven, als zij zelfs argwanend en agressief blijven bij de vele militaire krachtsverminderingen, die de NAVO de laatste jaren heeft ondergaan?”

Ten aanzien van de stellingname van de beide kolonels wordt dan verder opgemerkt, dat het opvallend is, dat het vraagstuk van de beperkte oorlog door hen niet wordt aangeroerd, hetgeen ook al min of meer het geval was met het artikel „Over de moderne militaire strategie” van de Maarschalken Sokolovski en Tsjerednitsjenko in het Tijdschrift voor het Politieke Hoofdbestuur van de Sovjet-Strijdkrachten van april 1966. De beperkte oorlog wordt daarin maar tweemaal, vluchtig, ter sprake gebracht en dan zonder verwijzing naar de Sovjet-these van het overgaan van een lokaal conflict in een „all-out nuclear war”. De aanhalingen betreffen enerzijds kritiek op de strategische plannen van de Verenigde Staten en anderzijds de vaststelling, dat het strategische succes vroeger door operationele en tactische prestaties tot stand kwam en dat dit „voor oorlogen die met conventionele middelen worden gevoerd” ook nog onder de huidige omstandigheden geldt.

Het duidelijke accent, dat Rybnikow en Babakow aan het nucleaire afschrikkingseffect geven, begint in het openbaar een terugkeer naar de theorie van de massieve vergelding aan te kondigen, die ook bij het eerder genoemde artikel van Sokolovski en Tsjerednitsjenko weer sterk naar voren kwam. Deze tendens wijst op twee begeleidend verschijnselen, waarvan het ene defensief is: een Russische veiligheidsgarantie voor de socialistische landen; en het andere psychologisch: de

kans een wereldomvattende thermonucleaire confrontatie te overleven.

Het artikel, dat te uitvoerig is om het hier in zijn geheel weer te geven, borduurt dan verder op deze materie voort met aanhaling van een hele serie citaten van bekende Russische politici en militairen. Indien men er beslag op kan leggen, moeten wij lezing ten zeerste aanbevelen, vooral ook omdat het bewijst, dat de Sovjet-Unie met haar huidige bewapening alle kanten uit kan, waardoor het voor NAVO-inlichtingenorganen uitermate moeilijk wordt met enige zekerheid de vinger te leggen op de juiste en voor het moment gangbare militair-politieke gedachtengang.

„Die sowjetische Militärdoktrin in der Sicht des XXIII. Parteitags der KPdSU (III)”, door H. Dahm, in „Wehr-Wissenschaftliche Rundschau”, december 1967 v.H.

Op zoek naar een nieuwe logistieke structuur

In de laatste jaren zijn er veel studies gemaakt van de tactiek van de landstrijdkrachten, met het doel deze tactiek aan te passen aan de door wetenschappelijke en technische ontwikkelingen zo zeer veranderde omstandigheden. Hetzelfde vond echter niet plaats met betrekking tot de logistieke ondersteuning. Integendeel: allereerst in de NAVO bestaat de neiging om dié logistieke systemen te blijven toepassen die in de Tweede Wereldoorlog bruikbaar waren en die dat nog zijn in de huidige „kleine oorlogen”, zeker wanneer de eigen transporten niet kunnen worden aangepast door de tegenstander, omdat die noch over een marine, noch over een luchtmacht beschikt. Het is moeilijk tegen de „vredesroutine”, die dit logistieke denken beheerst, te ageren, maar het is nodig, want onze met hoge kosten gerealiseerde landstrijdkrachten zullen hun taak slechts kunnen volbrengen als de logistieke ondersteuning aan de nieuwe omstandigheden op het gevechtsveld wordt aangepast.

Daartoe moet het primair duidelijk zijn dat tegenwoordig het achtergebied niet meer een gebied is, waar de logistiek, onder dekking van een ononderbroken en relatief stabiel front, in alle rust tot ontplooiing kan komen. Thans staan immers de vijand vele middelen en methoden ten dienste om in een logistieke ondersteuning in te grijpen. Derhalve is de logistiek geëvolueerd van een eenvoudige techniek tot een gevechtsonderneming.

Daar komt bij dat de gemechaniseerde eenheden enorme hoeveelheden munitie en brandstoffen zullen gebruiken, waarvan ze slechts een geringe voorraad zelf kunnen meevoeren. Derhalve zal de logistiek deze eenheden snel en op eenvoudige wijze moeten kunnen ondersteunen en is een ingewikkeld samenspel van de verschillende logistieke diensten in het achtergebied uit de tijd: de logistieke ondersteuning is een eenheid. Derhalve is het duidelijk dat er behoefte bestaat aan een eenhoofdige commando van achtergebied en logistiek en aan één logistieke dienst ter ondersteuning van de gevechtseenheden. Deze gevechtseenheden hebben aan twee zaken primair behoefte: aanvoer/verdeling van goederen en afvoer van personeel dat niet meer kan vechten. Veel traditioneel denken, veel zucht tot perfectie en veel gewoonten uit het verleden verzetten zich tegen een dergelijke simplificatie van de logistiek. Maar is het hier niet evenzeer als in andere gebieden

nodig te pogen éérst het essentiële te realiseren en dán pas het bijkomstige en het niet direct nodige?

Er bestaat een aantal materieeldiensten: intendance, technische dienst, genie, verbindingdienst en geneeskundige dienst (in Frankrijk ook nog de „Service des essences”), die ontstonden t.g.v. een streven naar specialisatie toen het materieel technisch ingewikkelder werd en meer naar soorten werd gedifferentieerd. Tegenwoordig brengen deze specialisaties echter grote nadelen mee. Om te beginnen zijn onze hoofdinstellingenstukken meestal te gecompliceerd, dat ze uit componenten van de verschillende materieeldiensten bestaan. Verder komen deze diensten op verschillende niveaus van de commandolijn voor: een hersteleenheid van de technische dienst bevindt zich op brigadeniveau, van de verbindingdienst op divisieniveau en van de genie op legerkorpsniveau. Bovendien zijn deze materieeldiensten zo autonoom, dat het treinenbataljon in de huidige divisieorganisatie geen zeggenschap heeft over de „logistieke manoeuvre”: dat is een zaak die de materieeldiensten ieder voor zichzelf regelen. Zodoende is er geen eenhoofdige leiding over drie even belangrijke logistieke functies: bevelvoering over de logistieke installaties, vervoers- en verkeersleiding en het commando over het achtergebied.

De diensten zijn voornamelijk vredesorganisaties, en hoewel hun gezamenlijke inspanning gericht heet te zijn op het voorzien in de behoeften van de troep, zijn zij maar al te zeer geneigd een overdreven belang aan administratie en controle te hechten en zich min of meer tegenover de troep op te stellen.

Waarom wij echter behoefte hebben is een tweeledige logistiek: een *direct steunende logistiek* en een *logistiek van de samenwerkende materieeldiensten*. De logistiek van de eerste soort is van een bondig karakter, primair gericht op bevoorradings- en afvoer en moet derhalve van alle administratieve rompslomp worden ontdaan. De logistiek van de tweede soort is een logistiek in de ruimste zin des woords en moet zijn verankerd in een vredesinfrastructuur, op industriële leest geschoeid en wijs beheerd op basis van rendement, efficiency en economie.

Kan de tweede soort logistiek met het bestaan van materieeldiensten in overeenstemming worden gebracht, voor de eerste soort hebben wij één, geïntegreerd dienstvak nodig: technische troepen. Zonder twijfel zal de troep er voordeel van hebben als men voor alle logistieke ondersteuning van slechts één organisatie afhankelijk is. Dit moet dan worden gecombineerd met het in leven roepen van een „commando technische troepen en achtergebied” op brigadeniveau. Dit commando moet beschikken over een bataljon technische troepen, dat drie taken kan vervullen: de bevoorradings- en transporttaak, de „pechbestrijdings- en reservedelenbevoorradingstaak” en de „gezondheidstaak”. Uiteraard zouden de „technische troepen” in deze drie richtingen moeten zijn gespecialiseerd. Bovendien moet dit commando beschikken over de nodige middelen ter beveiliging van de logistieke operaties en het gebied waarin deze plaatsvinden.

Op divisieniveau zou een overeenkomstig commando moeten voorkomen, waarin een regiment technische troepen is opgenomen (analoog en complementair aan de bataljons van de brigade), alsmede beveiligende troepen en middelen voor de vervoers- en verkeersleiding. Het legerkorpsniveau zou het hoogste niveau zijn waarop nog technische troepen worden aangetroffen.

Op het niveau van divisie- en legerkorps worden in onze conceptie de noodzakelijke middelen ter beschikking gesteld door de logistieke organen „van de tweede soort”. De organisatie daarvan is een onderwerp apart en zal een aparte studie vereisen, uit te voeren door het ministerie van defensie.

Wij geven hier slechts een schets van een eerste reorganisatie van de logistiek binnen het legerkorps. Men zal ons tegenwerpen dat in deze conceptie niets terecht komt van het administratieve toezicht. Inderdaad zijn wij voor een rigoureuze opruiming van de traditionele, ouderwetse en verouderde regels van administratie en comptabiliteit; de beheers- en verantwoordingsvoorschriften zullen zeker in de sfeer van de direct steunende logistiek moeten worden aangepast: men bewake nauwgezet het gebruik en het onderhoud van het materieel, liever dan benzine tot op de liter nauwkeurig en reservedelen tot op het laatste stuk te doen verantwoord. In het eerste geval bespaart men de prijs van een motor of versnellingsbak, in het laatste geval die van een Engelse sleutel of een splitpenntje. Het is uiteraard gemakkelijk zich te verschuilen achter de eerbiedwaardige wet van 1882 op de „Administration militaire” en het zal niet de eerste keer zijn dat dit gebeurt. Wij dienen ons echter te realiseren dat grote militaire ondernemingen door het oude systeem mogelijk zijn gemaakt, maar dat thans het ogenblik is aangebroken om het systeem te verjongen.

„A la recherche de nouvelles structures logistiques”, door Col. Raiffaud, in „L'Armée”, december 1967

L.V.

Denkbeelden over de verdediging van Oostenrijk

Oostenrijk, met zijn 7,2 miljoen inwoners, heeft te kennen gegeven „altijd-durend” neutraal te zullen blijven. Maar elk land, dat zulk een verklaring heeft afgelegd, zal zich met alle beschikbare middelen moeten verdedigen als zijn grondgebied en daarmee zijn neutraliteit wordt bedreigd. Doet het dat niet, dan zou het zijn eigen neutraliteit schenden.

Derhalve heeft de Oostenrijkse regering gezegd, dat een mogelijke agressor reeds aan de landsgrenzen, met eigen strijdkrachten, met succes moet kunnen worden tegemoetgetreden.

Wie over landsverdediging gaat denken, moet om te beginnen vaststellen welke plaats zijn land in het krachtsveld van de wereldpolitiek inneemt, wat zijn geografische ligging is, hoe het verloop van zijn grenslijn is, hoe het terrein eruit ziet en met welke middelen een eventuele aanvalleur zou kunnen optreden.

Oostenrijk ligt tussen twee tegenover elkaar staande machtsblokken, waaromheen zich het grootste deel van de wereld heeft gegroepeerd. De helft van zijn grondgebied, alsmede 900 km van zijn grens springt uit in het gebied van het Oostblok, 950 km grenst aan het Westblok en slechts 150 km aan het eveneens neutrale Zwitserland. De grensgebieden met het Oostblok hebben een bergachtig aanzien, maar hier en daar bevindt zich ook vlak en dus moeilijk te verdedigen terrein. De grenzen met Duitsland en Italië lopen door een gemakkelijk te verdedigen hooggebergte.

Het grootste gevaar voor de Oostenrijkse neutraliteit is het Oost-Westconflict en sinds Frankrijk uit de geïntegreerde militaire organisatie van de NAVO is ge-

trede en een hoogst problematische verdragspartner is geworden, is de neutrale barrière Oostenrijk-Zwitserland voor het Westen nog nadeliger dan vroeger, omdat zij de NAVO-macht tot de Atlantische Oceaan in tweeën splitst. Het kan nu voor het Westen zeer verleidelijk zijn zich met militaire middelen een verbinding tussen Duitsland en Italië te verzekeren, maar ook het Oosten zou zich, preventief, in het bezit van de Tiroler passen kunnen stellen, al was dat alleen maar om het Westen voor te zijn.

Uit het voorgaande blijkt dat grensschendingen overal mogelijk zijn en Oostenrijk is dan ook verplicht langs de gehele 2000 km van zijn grenslijn de nodige defensieve maatregelen te nemen. Daarvoor staan echter maar 7 parate en 3 mobilisabele brigades beschikbaar met 120 grens- en 140 veiligheidscompagnieën, in totaal ten hoogste 125.000 man met 300 pantservoertuigen en 150 gevechtsvliegtuigen. Intussen zijn al 300.000 reservisten „over de balk gegooid” omdat zij niet voor herhalings- of mobilisatieoefeningen kunnen worden opgevoerd.

Om een kleine vergelijking te maken diene dat Zwitserland, met zijn 5,9 miljoen inwoners, binnen 16 tot 48 uur kan beschikken over 700.000 man, met 500 pantsergevechtvoertuigen en 400 vliegtuigen, voor de verdediging van een grenslijn die slechts 1200 km bedraagt en met veel betere terreinmogelijkheden. Een ander voorbeeld is Israël, dat 2,65 miljoen inwoners telt en binnen 48 tot 72 uur een leger van 275.000 man op de been kan brengen met 800 tanks en 350 vliegtuigen. Aangezien dit land door zijn onverdedigbare grenzen en de twee- tot drievoudige overmacht van de Arabieren in een hoogst gevaarlijke positie was geplaatst, verdedigde het zich door een verrassende, preventieve aanval.

In tegenstelling tot Israël kan Oostenrijk met zijn „altijd-durende” neutraliteit nooit tot een preventieve aanval overgaan, ook niet als het zich in het grootste gevaar zou bevinden. Het moet steeds de aanval van zijn tegenstander afwachten en kan pas dan een tegenaanval inzetten; slechts in het verband van die tegenaanval kan het de vijandelijke grenzen overschrijden om de agressor te achtervolgen. Dat noodzakelijke afwachten is voor elke neutrale staat een nadeel dat niet ernstig genoeg kan worden genomen. Hij moet zich organisatorisch, operationeel, tactisch en psychologisch (verhoogd paniekgevaar!) instellen op een inzet uit het achterland, wat moeilijker is dan een offensieve planning.

Bij dit alles is het geen wonder, dat de Oostenrijkse defensievraagstukken steeds weer kritisch in beschouwing worden genomen en er in de vakliteratuur veel over wordt geschreven. Zo gaf nog onlangs een Oostenrijks Generale-Staffofficier zijn therapie met betrekking tot wat hij de huidige foutieve structuur van de strijdkrachten noemde. Hij suggereert het volgende:

— een staand leger, voornamelijk bestaande uit de dure technische troepen met een diensttijd van niet minder dan 1½ jaar en een aaneensluitende tijd als reservist van 5 jaar;

— een massaal reserveleger, afgestemd op de rijksmiddelen en het Oostenrijkse terrein, met een betrekkelijk goedkope en eenvoudige, maar toch efficiënte uitrusting (pantserafweer, genietroepen voor het aanbrengen van hindernissen en gendarmerie) met een verkorte, eventueel gesplitste diensttijd en herhalingsoefeningen. „Een

combinatie van deze twee vormen van dienstplicht is in een democratische staat niets ongewoons”, zo eindigt deze stafofficier zijn suggestie.

Het artikel wordt besloten met de opmerking, dat de Oostenrijkse regering zich in dit opzicht niet geheel van haar verantwoordelijkheid bewust schijnt te zijn, omdat zij zich nog nooit de praktische eisen van haar „altijd durende” neutraliteit schijnt te hebben gerealiseerd. Het defensiebudget is nog in geen velden of wegen voldoende om aan de defensie-eisen te voldoen. Ook voor Oostenrijk geldt nu, wat meer dan 100 jaren voor Zwitserland heeft gegolden: zich buiten alle oorlogen te houden. Het moet daarvoor niet een leger bezitten, maar het moet een leger zijn.

„Das österreichische Bundesheer und seine Probleme”, door Gen.-Maj.d.D. H. Kissel, in „Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift”, december 1967 v.H.

Lichte cavalerie

De taak van de lichte cavalerie is samen te vatten met de woorden: verkennen, beveiligen en misleiden. De aanwezigheid van het kernwapen deed de verhouding tussen troepen en oppervlak sterk verminderen.

De techniek verschaft nieuwe mogelijkheden, als luchtbeveeglijkheid, radarwaarneming en antitankwapens met grote dracht en trefzekerheid. Het optreden en de mogelijkheden van de lichte cavalerie worden door deze nieuwe aspecten beïnvloed.

In het veldleger vinden wij de lichte cavalerie bij een legerkorps, dat immers de belangrijkste landmachtcomponent is van de strategische manoeuvre. Het legerkorps zal slechts dan een beslissing kunnen bewerkstelligen, indien het zich kan concentreren op zijn hoofdtak, en dus zijn grote eenheden van neventaken kan ontlasten. Hiertoe is nodig dat de elementen, die de stoot- en vuurkracht van het legerkorps vormen, over juiste inlichtingen beschikken en worden beveiligd. Enerzijds worden deze voorwaarden door de territoriale verdediging geschapen, anderzijds door de lichte cavalerie van het legerkorps. Aard en omvang van de inlichtingen die het legerkorps behoeft vereisen een ingewikkeld waarnemingssysteem, dat bij voortdurend gegevens produceert over de gehele breedte en diepte van 's vijands gevechtszone. In de Nationale Sector zijn het territoriale verkenningspelotons, de gendarmerie en civiele instanties die te zamen een bewakingsnetwerk vormen, aangevuld met radar- en luchtwaarneming.

De lichte cavalerie mag zich niet uitsluitend tot waarnemen beperken, doch moet doordringen tot achter het vijandelijke contraverkennings scherm. Zij moet steeds met de vijand voeling houden en alle gelegenheden uitbuiten om hem te vertragen en verliezen toe te brengen. Hoewel nimmer geheel van elkaar te scheiden, zal nú eens de nadruk komen te liggen op het verkennen, dan weer op de beveiliging.

De lichte cavalerie kan over grote diepten opereren, dan wel de flanken van, en open terrein tussen, de eigen eenheden bewaken. Ofschoon zij een veelheid van taken kan uitvoeren kan zij echter niet alles terzelfder tijd doen. Dikwijls zal zij ook versterking van artillerie en infanterie behoeven. Afhankelijk van het vijandelijke optreden moet de commandant, die over lichte cavalerie beschikt, een keus maken. Indien hij zijn gebied wil vrijwaren voor vijandelijke grondwaarneming, zal hij een dicht scherm moeten opstellen, daarbij aanvaardend

dat hij niet over de meer in de diepte opgestelde of naderende vijand zal kunnen worden geïnformeerd. Wil hij daarentegen de vijandelijke voornemens trachten te onderkennen of hem vertragen, dan zal hij zich op de vijandelijke assen moeten richten, doch daarbij moeten aanvaarden dat grote terreindelen onbestreken blijven. Deze openingen geven de vijand de mogelijkheid tot infiltratie en soms tot omvattende manoeuvres. De commandant moet door het geven van duidelijke bevelen verzekeren dat er geen twijfel kan bestaan omtrent de rol die hij zijn lichte cavalerie toebedeelt.

De uitwerking van kernwapens op colonneformaties is betrekkelijk gering. De lichte cavalerie zou in staat moeten zijn de vorming van een lonend doel te veroorzaken door de vijand tot ontplooiën en opstuwten te dwingen. Hiertoe zijn een vuurkracht en een grote effectieve dracht van de antitankwapens (i.v.m. de schadestralen van een kernwapen) nodig, waarover weliswaar thans nog niet wordt beschikt, doch die wij voor de toekomst niet moeten uitsluiten.

De lichte vliegtuigen en vooral de helikopters vergroten de mogelijkheden van de lichte cavalerie in belangrijke mate. In feite zou zij over helikopter-erkenningsskadrons dienen te beschikken, doch de defensiebegroting zal dit wel niet toestaan. Wel moet het mogelijk zijn een detachement lichte vliegtuigen aan het regiment te binden zodat reeds in vreedstijd een grote mate van wederzijds begrip wordt aangekweekt. Ook aan organieke radarapparatuur bestaat een grote behoefte, te meer daar dit passieve middel voorkomt dat de eenheden al te zeer worden versnipperd.

Het is zaak de taken van de lichte cavalerie duidelijk te onderscheiden en haar dan ook de passende middelen te verschaffen. Dan zal de cavalerie weer haar verbeterheid, stoutmoedigheid en initiatief kunnen betonen; eigenschappen die haar in het Napoleontische tijdvak zozeer kenmerkten.

„La cavalerie légère blindée des forces de manoeuvre”, door Lt.-Col. R. Duhesme, in „l'Armée”, december 1967 J.J.M.A.

Luchtlandingstroepen

Alom wordt aan luchtlandingstroepen (lltr) nog een grote betekenis toegekend. Dit blijkt uit de manoeuvres van de Warschau-Pactstaten van 1965 en 1966, het optreden van de Amerikanen in Vietnam, het overvliegen van de 82e (US) Airborne Division naar de Dominicaanse Republiek en de Britse interventie in Koeweit in 1961.

Alle lltr hebben gemeen dat zij bestaan uit eenheden die speciaal zijn georganiseerd, opgeleid en uitgerust om door springen of invliegen het vijandelijk gebied te betreden en het gevecht aan te gaan onmiddellijk na het landen.

Het vliegtuig is nog steeds het enige transportmiddel dat de vereiste actieradius combineert met het noodzakelijke laadvermogen. Het valschermscherm wordt door de aanvalsgolven gebruikt; het 2e echelon kan worden ingevlogen. De commandotactiek is kenmerkend voor lltr. Hoewel op zichzelf eenvoudig, worden van de man veel eigenschappen en grondige opleiding geëist. Het optreden in vijandelijk gebied vraagt om elitetroepen, die geschoold zijn in vele technieken en een soepele geest paren aan een sterk fysiek. De draagbare wapens zijn meestal gelijk aan die van andere eenheden, doch de zware wapens (geschut, voertuigen) worden speciaal

voor luchttransport of afwerpen ontwikkeld. De luchtlandingscapaciteit wordt verder bepaald door het beschikbare luchttransport.

De Sovjet-Unie beschikte reeds in 1930 over de eerste parachutetroepen en had in 1939 enkele brigades. Tijdens de Tweede Wereldoorlog voerden zij geen spectaculaire operaties uit. Thans beschikt de S.U. over zeven ll-divisies die worden gekenmerkt door veel ondersteunende wapens. Om het springen bij hoge vliegsnelheden mogelijk te maken, zonder een al te grote spreiding in het landingspatroon, werd een parachute ontworpen, die het springen bij een snelheid van 600 km/h nog toelaat. Het afwerpen van lasten van 5 t levert geen moeilijkheden op. De S.U. beschikt over een grote militaire luchttransportcapaciteit, die nog kan worden versterkt met de toestellen van de Aeroflot luchtvaartmaatschappij. De Sovjet-lltr kunnen zowel in de gevechtszone van de westelijke bondgenoten als tegen de achterwaartse verbindingen worden ingezet. Hun taak zal zijn: het overmeesteren van strategische doelen, of de weg bereiden voor pantserstrijdkrachten, die met nucleaire vuursteun een diepe doorbraak moeten forceren. Voorts kunnen zij met vele zelfstandige patrouilles tegen de verbindingslijnen opereren en het achtergebied verstoren. In haar hoogwaardige lltr beschikt de S.U. over een belangrijke strategisch-mobiele reserve.

De Verenigde Staten beschikken thans over 60.000 parachutisten, te zamen een ll-korps van 2 divisies (82e en 101e) vormend, die in de strategische reserve zijn opgenomen. Verder heeft men nog de beschikking over 3 brigades, waarvan er een behoort tot de 1st Cavalry Division (Airmobile) en nog een aantal Special-Forces-eenheden. De divisie telt 13.000 man, verdeeld over 9 infanteriebataljons en divisietroepen, zoals cavalerie, artillerie (54 stukken 105 mm), genie en lichte vliegtuigen. Onlangs is men erin geslaagd de 16 t Sheridan-tank af te werpen. Het luchttransportpotentieel geeft de Amerikaanse lltr een wereldomspannende actieradius.

De Bondsrepubliek Duitsland beschikt over meer dan 10.000 parachutisten die zijn georganiseerd tot een divisie à 2 brigades. Voorts heeft men nog 2 zelfstandige bataljons en enkele speciale eenheden. De brigades bestaan uit 2 bataljons, een afdeling artillerie met 105 mm Italiaanse (berg)houswitsers en een geniecompagnie. De Duitsers ontwikkelen een licht terreinvoertuig (Kraka) met groot draagvermogen. Voor tankbestrijding zijn de lltr uitgerust met Cobraprojectielen en 106 mm tlvn. De uitrusting is in hoofdzaak Amerikaans. Voor luchttransport beschikt men over ca. 160 toestellen Nor-Atlas; momenteel wordt de Transall (een Frans-Duits project) ingevoerd. De afmeting van het Westeuropese operatiegebied zal een massaal gebruik van Duitse lltr niet mogelijk maken, zodat men een inzet in brigadeverband voorziet. Afhankelijk van de omstandigheden zullen de lltr per valschermscherm of per helikopter worden ingezet. Naar het schijnt tracht men te komen tot 3 ll-brigades, zodat men elk lk er een als beweeglijke reserve kan toewijzen.

Groot-Brittannië heeft thans een brigade en een Special Air Service (SAS) Regiment. Daar deze eenheden echter uit geselecteerd beroepspersoneel bestaan, moet aan dit bescheiden potentieel toch een grote waarde worden toegekend. De ll-brigade telt ca. 4000 man, verdeeld over 3 infanteriebataljons, een afdeling artillerie (105 mm), een cavalerie-eenheid met geleide antitankpro-

jectielen en een genie-eenheid. De uitrusting is geheel van Brits ontwerp en fabrikaat. Aan de verbetering van de luchttransportcapaciteit wordt gewerkt. De interventie „East of Suez” is de belangrijkste taak van de Britse eenheden. Een deel van de brigade bevindt zich dan ook steeds overzee.

Andere Europese landen beschikken over ltr die niet sterker zijn dan een brigade, maar hun luchttransportcapaciteit is veelal onvoldoende om zo'n brigade in één slag te verplaatsen. *Italië* heeft zijn brigade „Folgore”, bestaande uit 3 infanteriebataljons, een afdeling artillerie en commandotroepen. Het *Belgische* Para-Commandoregiment à bataljons heeft onvoldoende luchttransport. Bij de inzet in Kongo (1963) moest het dan ook een beroep doen op de Amerikanen. Ook *Spanje* — met een brigade in oprichting — en *Portugal* — met 3 bataljons — hebben een tekort aan vliegtuigen. In Oost-Europa zijn de ltr naar Russisch model georganiseerd. *Polen* heeft een lichte ll-divisie, *Tsjecho-Slowakije* ca. 10 bataljons, *Oost-Duitsland*, *Hongarije*, *Roemenië* en *Bulgarije* hebben elk niet meer dan 1 bataljon. Deze landen zijn voor hun luchttransport ten dele afhankelijk van Sovjet-potentieel. *China* schijnt ca. 10 ll-divisies te hebben, doch deze kunnen niet worden ingezet wegens gebrek aan luchttransport. Ook wordt betwijfeld of zij alle wel in valschermspringen zijn opgeleid.

Ook al kunnen niet alle landen hun ltr geheel door de lucht vervoeren, alle erkennen het nut van deze eenheden als middel tot selectie en opleiding van elitetroepen.

„*Les troupes aéroportées dans les armées étrangères*”, door Cap. J. Chaix, in „*l'Armée*” van december 1967

J.J.M.A.

De Verenigde Naties en het ontwapeningsvraagstuk

„Wie zich verdiept in het ontwapeningsvraagstuk, gaat het spoedig duizelen, niet alleen vanwege de hoge gecompliceerdheid van het vraagstuk — militair, technisch, politiek, economisch en wat al niet — maar ook wegens zijn ogenschijnlijke uitzichtloosheid”, zo begint prof. jhr. mr. H. F. van Panhuys zijn artikel, dat een nader uitgewerkte neerslag is van de lezing, die hij op 24 oktober 1967 in het Leidse Stadhuis hield ter viering van de dag der Verenigde Naties. Hij vervolgt: „We mogen niet vergeten dat de gecompliceerdheid ervan onder andere hierin bestaat dat het ontwapeningsvraagstuk een aspect, of deelprobleem, vormt van een veel wijder probleem, namelijk het scheppen van de voorwaarden voor een vreedzame of althans geordende samenleving der staten en volkeren. Hoewel aan de ene kant dit deelprobleem niet mag worden verwaarloosd, dient anderzijds te worden beseft dat een afdoende oplossing ervan eenvoudig ondenkbaar is indien geen voortgang wordt gemaakt met de organisatie van een geordende statensamenleving”.

Prof. Van Panhuys beziet de materie verder op een opvallend nuchtere wijze. Hij begint met te zeggen dat men zich in het verleden, bij zijn gedachten over de „kille coëxistentie tussen staten”, zoals hij de waarsichtige samenleving noemt, wel eens te veel aan visioenen heeft overgegeven. Wie, na in deze droomwereld te hebben vertoeft, de ogen weer opent, wordt dra

herinnerd aan het verontrustende feit, dat zich op onze planeet een staat bevindt met meer dan 700 miljoen inwoners, die niet eens lid van de V.N. is en voorshands ook niet erop gebrand is er lid van te worden. Bovendien ziet het er niet naar uit dat dit land, China, zal willen meewerken aan een drastische ontwapening onder strenge internationale controle.

Prof. Van Panhuys ziet het beeld dan iets genuanceerder waar het de Grote Twee betreft, maar ook hier zal men er goed aan doen zich te realiseren, dat bepaalde overeenkomsten in het verleden meteen werden verstoord door dat grote struikelblok: het inspectievraagstuk. Verder was men soms sterk in het doen van concessies, waarvan men weet dat zij voor de tegenpartij onaanvaardbaar zijn; de grote werkelijkheid is en blijft de machtsstrijd tussen de betrokken mogendheden. Hun groeiende overeenstemming over een ontwerp-nonproliferatieverdrag laat echter zien, dat zij ook gezamenlijk belangen hebben voor wat de nucleaire opkomst van China betreft. Intussen is nog steeds niets volstrekt positiefs uit deze samenwerking gegroeid; de beide door de V.S. en Rusland ontworpen ontwapeningsplannen zijn voorlopig op een zijspoor gedirigeerd.

Prof. Van Panhuys gaat dan over op het wezenlijke belang van de Verenigde Naties zelf voor het ontwapeningsvraagstuk. Ook hier deden en doen zich ontelbare moeilijkheden voor, maar het is aan de andere kant niet te ontkennen dat — al waren er mislukkingen — veel pogingen zijn ondernomen om een dam op te werpen tegen de dreigende catastrofes, waarop een herbewapeningswedloop zou uitlopen. Van grote betekenis acht hij de toenemende erkenning van het, nauw met de V.N. gelieerde, in 1957 ingestelde Internationale Atoomagentschap (IAEA) in Wenen, dat voor het eerst wat licht in de duisternis van het inspectievraagstuk laat gloeien, omdat het reeds nu de levering van splijtbaar materiaal aan niet-nucleaire landen voor het gebruik voor vreedzame doelen van kernenergie bevordert, daar het voor de ontvangende landen een alleszins aanvaardbare vorm van inspectie biedt en voor de leverende en derde Staten de waarborg, dat de energie niet voor militaire doeleinden zal worden gebruikt. En in de tweede plaats kan het de clou zijn voor de oplossing van de moeilijkheden, die de sluiting van een non-proliferatieverdrag ophouden. Vooral de positieve waardering van de IAEA door bepaalde communistische landen doet hopen.

Al bestaan er nog steeds weerstanden, toch lijkt het erop dat de onderhandelingen over een non-proliferatieverdrag op basis van de gelijklopende voorstellen van de V.S. en de S.U. in een laatste stadium verkeren. Ditmaal verzetten zich nog bepaalde Westerse landen tegen inspectie, met name de Bondsrepubliek.

Prof. Van Panhuys toont echter na deze optimistische geluiden nogmaals, dat hij met beide benen op de grond wenst te blijven staan, als hij zegt, dat de werkelijkheid er grimmig uitziet omdat het duidelijk is dat wij aan de vooravond van een nieuwe bewapeningswedloop staan, met name op het gebied van de intercontinentale raketten en de antiraket-raketten, met op de achtergrond het fantoom van de „bom-satellieten”. Hij merkt daarbij terloops op — en onzes inziens zeer terecht — dat dit, in de Sovjet-Unie blijkbaar voorradige, wapen in zijn gebruik moeilijk valt te rijmen met artikel 4 van het Ruimteverdrag, waarvan de tekst van lid 1 luidt: *States Parties to the Treaty undertake*

not to place in orbit around the Earth any objects carrying nuclear weapons or any other kinds of weapons of mass destruction, install such weapons on celestial bodies, or station such weapons in outer space in any other manner.

Professor Van Panhuys eindigt zijn belangwekkende publikatie met het volgende. „Als ik mij hier en daar positief uitliet over de Verenigde Naties, in casu op het gebied van de ontwapeningsonderhandelingen, dan betekent dit slechts dat ik een opheffing der wereldorganisatie (zonder haar vervanging door eenzelfde of betere) als een grote verslechtering van de toestand zou aanmerken. Het betekent niet dat er ook maar enige reden tot zelfgenoegzaamheid is. Verre van dien; wat nog moet worden gedaan is onmenselijk veel, te meer omdat aan alle kanten de internationale situatie er gecompliceerder en dreigender gaat uitzien. (cursivering van mij, v.H.). Daarom is er alle reden, en misschien zou onze regering een klein steentje in deze richting kunnen bijdragen, dat van de zijde van de Verenigde Naties opnieuw grote aandringing wordt uitgeoefend op de ENDC (18-landencommissie, v.H.) om, zonder afbreuk te doen aan de onderhandeling die thans gaande is (dat wil zeggen over non-proliferatie en de ondergrondse kernproeven), weer meer de aandacht op de algehele en volledige ontwapening te gaan richten. Zulks mede om duidelijk te maken dat uitstapjes op de zijsporen het hoofddoel van de reis niet mogen doen vergeten. Ik maak er mij geen illusies over dat het nog wel even zal duren voor het zover is. ook tussen de elkaar in gemeenschappelijk belang naderende Verenigde Staten en Sovjet-Unie. Een grote hinderpaal op de weg daarheen zou zijn weggenomen als in 1968 een fundamentele oplossing voor het Oostaziatische vraagstuk (dat meer omvat dan de kwestie Vietnam) zou kunnen worden gevonden. Van niet minder belang is het betrekken van China in het gesprek”.

„De Verenigde Naties en het ontwapeningsvraagstuk”, door prof. jhr. mr. H. F. van Panhuys, in „Internationale Spectator”, 8 januari 1968 v.H.

DE NAVO en de Westduitse defensiepolitiek

Door velen wordt de NAVO gezien als een zuiver militaire organisatie, maar dat is niet overeenkomstig de werkelijkheid; het pact streeft ook de ontwikkeling van de welvaart, de onderlinge band en de economische samenwerking in het Atlantisch gebied na. De Sovjets hebben getoond dat zij, in tegenstelling tot de afspraken en overeenkomsten, een machtspolitiek voeren, overal waar zij maar weinig tegenstand ontmoeten. Het wordt daarom voor het nog vrije deel van Europa, méér nog dan in het verleden, nodig orde op defensiezaken te stellen. De Verenigde Staten, de sterkste militaire mogendheid van de NAVO — en nog geheel intact — droegen daartoe het hunne bij met een grote strijdmacht. Met die hulp werd de opmars van het communisme in het NAVO-gebied doeltreffend geblokkeerd en daarmee werd het onmiddellijke doel van de verdragsorganisatie bereikt. De V.S. oefenden daarbij een grote invloed uit, maar niet een zodanige, dat zij in feite de organisatie commandeerden, zoals Rusland dat doet met het Warschau-Pact. In de Warschau-organisatie is de opperbevelhebber de dominerende figuur en de rechtstreekse vertegenwoordiger van de Russische minister van defen-

sie. De NAVO is echter gecoördineerd: alle deelgenoten hebben dezelfde rechten in het overkoepelend orgaan, de Noordatlantische Raad, die ministeriële prerogatieven heeft en waarin elk lid slechts één stem bezit. Aan het hoofd van de militaire organisatie van de NAVO staat het Militaire Comité onder leiding van de Raad, van wie het ook zijn strategische directieven krijgt. Dan komen de regionale opperbevelhebberschappen, die geïntegreerd zijn, zo ook het Opperbevel in Europa (Shape), waarin West-Duitsland aandeel heeft. Zonder twijfel heeft de integratie tot nu toe bijgedragen tot het succes van de verdragsorganisatie.

Het uitreden van Frankrijk uit de integratie betekende een verzwakking, die óók een schok heeft veroorzaakt in de militaire kringen van de Duitse Bondsrepubliek. Wij hadden niet zozeer strategische plannen nodig, als wel een strategische gedachtengang die op voldoende kracht kon rekenen om de vrede te kunnen handhaven. Het is van belang dat de Sovjets weten, dat zij geen snel succes kunnen bevechten door conventionele of nucleaire strijdmiddelen in te zetten, maar zich bij agressie in elk geval in een onberekenbaar, en wellicht fataal, avontuur storten. Bonn acht Frankrijks houding alarmerend en nog alarmerender acht het de vermindering van de Britse en Amerikaanse troepenmacht op het continent. De plannen voor de grondverdediging beginnen aan het IJzeren Gordijn maar zij kunnen met de beschikbare 250.000 man niet ten uitvoer worden gelegd, zelfs niet als men daarbij nog eens 50.000 man aan territoriale troepen of grenspolitie optelt. Een beroepsleger is voorts, met de ervaringen die eerder met de Reichswehr zijn opgedaan, onaanvaardbaar; het is beter dat de strijdkrachten een integrerend deel van de gehele natie zijn.

Bonn heeft nog niet bepaald op welke wijze de Bundeswehr aan de nieuwe situatie zal worden aangepast, maar op 12 januari 1967 legde minister van defensie Schroeder de volgende verklaring af.

1. Het militaire potentieel van de landen van het Warschau-Pact is nog zeer groot en het is de laatste jaren zelfs toegenomen. Dat houdt echter niet in dat de Sovjet-Unie op dit ogenblik een aanval in de zin heeft.
2. De Bondsrepubliek is niet in staat zichzelf militair te beschermen. Zonder de hulp van onze bondgenoten is een nationale vredespolitiek, waarbij wij onze eigen levenswijze en economische standaard kunnen handhaven, niet mogelijk. Een zuiver nationale verdediging kan daarom niet in aanmerking komen.
3. Voor afschrikking en verdediging is één wapen niet voldoende.
4. De ervaring heeft geleerd, dat de huidige organisatie van de strijdkrachten juist is.
5. Hoe geringer de numerieke sterkte van de strijdkrachten, des te moderner en beweeglijker moeten zij zijn.
6. Duits grondgebied mag nooit onverdedigd aan de vijand worden gelaten.

Verder ging Schroeder uit van de volgende basisvooronderstellingen:

- tegenwoordigheid in Europa van Amerikaanse conventionele en nucleaire strijdkrachten en een nauwe militaire samenwerking daarmee;
- nauwe samenwerking tussen Fransen en Duitsers;

— deelneming van de niet-nucleaire verdragspartners aan de voorbereiding van nucleaire operaties;
— het streven naar een duurzame ontspanning, zonder dat daardoor echter de veiligheid vermindert.

In een artikel, dat hij in 1967 publiceerde, stelt hij dan daarenboven de volgende uitgangspunten:

— een werkelijke afschrikking om een oorlog te voorkomen, door de vijand tegen een niet te calculeren risico te laten aankijken;
— een volwaardige voorwaartse verdediging, te beginnen aan het IJzeren Gordijn;
— een afschrikken van agressie door het bezit van voldoende geallieerde en Duitse strijdkrachten in de

Bondsrepubliek, van een uitgebalanceerde conventionele en nucleaire capaciteit;

— een militaire capaciteit van de NAVO in Centraal-Europa, die het tegen de capaciteit van het Warschau-Pact kan opnemen;

— rekening houdend met de dreiging van zegge 1000 geleide projectielen voor middelbare afstanden van Rusland: geen terugtrekken van atoomwapens en overbrengingsmiddelen daarvoor uit de Bondsrepubliek en geen pogingen op Duitse troepen te besparen bij het opstellen van tactische kernwapens.

„Die Lage im Bündnis und die deutsche Verteidigungspolitik“, door Admiral F. Ruge, in „Revue Militaire Générale“, februari 1968 v.H.

Fa. C. H. Lommers & Zn.

Hoevensestraat 21 - VUGHT
Telefoon (04100) 3 42 24

**Aannemer van grond-,
wegbouw en rioleringswerk**

Specialiteit:

**bestratingen en
parkeerterreinen**

Hotel Witteburg

DEN HAAG - SCHEVENINGEN

TELEFOON 512361

LEERTOOWER BARNEVELD

**ELECTRO-TECHNISCH
INSTALLATIEBEDRIJF**

Jan van Schaffelaarstraat 49-51
Telefoon 21 87

PERSOONLIJKE LENINGEN

Wij verstrekken Persoonlijke Leningen aan Officieren van Land- en Luchtmacht op de volgende voorwaarden:

f 6.400,00 bruto. Afl.term. 48 maanden. Rente 5% (disc.).

f 6.000,00 bruto. Afl.term. 36 maanden. Rente 5 1/4 % (disc.).

Het netto maandelijkse inkomen moet tenminste f 1.200,00 bedragen; het geleende bedrag moet verzekerd worden.

Alle inlichtingen worden U op verzoek gratis verstrekt.

Ass.bedr. OUDE WOLBERS, REITH en BORKENS
Postbus 370 - ENSCHEDE - Telef. (05420) 254 61

FRANEREX N.V.

LABOREERBEDRIJF
MUNITIEFABRIEK

YACHTUITRUSTING
PLASTIC PRODUCTEN
O.A. NYLON EN P.E. KETTING

HOGERHEIDE TEL. 01640-3930